Електронске изложбе Библиотеке Матице српске

Библиотека Матице српске приредила је 178 изложби у витринама. Од јануара 2011. године изложбе се презентују у електронском облику, у јавном каталогу Библиотеке.

Електронски каталози изложби трајно се чувају на CD-у и доступни су у Библиотеци, заједно са штампаним каталозима досад постављених изложби и на сајту **www.bms.rs.**

Изложбе БМС у 2021.

(304) 4−28. јануар: Сава Шумановић (1896–1942) – 125 година од рођења
(305) 29. јануар – 28. фебруар: Јован Дучић (1871−1943) – 150 година од рођења
(306) 1–30. март: Шарл Бодлер (1821−1867) – 200 година од рођења
(307) 31. март – 3. мај: *Јубилеји србуља:*
– 500 година *Зборника за путнике* Божидара Вуковића (1521) и *Псалтира горажданског* (1521);
– 460 година *Псалтира* Вићенца Вуковића (1561) и *Триода посног* Стефана од Скадра (1561)
(308) 4–27. мај: 230 година првих српских новина (Беч, 1791−1792)
(309) 28. мај − 17. јун: Ђорђе Натошевић (1821−1877) – 200 година од рођења
(310) 18. јун – 4. јул: Фјодор Михаилович Достојевски (1821−1881) – 200 година од рођења
(311) 5. јул – 25. јул: Пол Валери (1871–1945) – 150 година од рођења
(312) 26. јул – 22. август: Франциско Гоја (1746–1828) – 275 година од рођења
(313) 23. август – 19. септембар: Добрица Ћосић (1921–2014) – 100 година од рођења
(314) 20. септембар – 10. октобар: Рене Декарт (1596–1650) – 425 година од рођења
(315) 11−31. октобар: Светозар Марковић (1846−1875) – 175 година од рођења
(316) 1−21. новембар: Готфрид Вилхелм Лајбниц (1646–1716) – 375 година од рођења
(317) 22. новембар – 16. децембар: Марсел Пруст (1871–1922) – 150 година од рођења
(318) 17. децембар 2021 – 2. јануар 2022: Роман Јакобсон (1896−1982) – 125 година од рођења

Ђорђе Натошевић
(1821–1877)

Електронски каталог изложбе број 309

Нови Сад
28. мај – 17. јун 2021.

Библиотека Матице српске је на основу грађе из својих збирки приредила изложбу поводом 200 година од рођења Ђорђа Натошевића,
лекара, педагога и реформатора школства.

Електронска изложба садржи попис изабраних дела и литературе са сигнатурама.

Ђорђе Натошевић
(1821–1877)

Аутори:
Бојана Бјелица и Татјана Богојевић

Скенирање, снимање и обрада фотографија
Бојана Бјелица, Мирка Свркота, Мила Дајевић

Уредник
Селимир Радуловић

Ђорђе Натошевић рођен је у Старом Сланкамену код Инђије, 1821. године. Родитељи су му били Павле, имућни трговац, и Софија, домаћица. Био је ученик гимназије у Сремским Карловцима, студент филозофије у Сегедину и Пешти, правног факултета у Еперјешу и медицине у Пешти и Бечу. Дипломирао је у Бечу, 1850. године.

.

Дела и прилози

(избор)

Пешта.
Суббота 15. Іан.

Число 5.
1838. Год.

СРБСКА НОВИНА,

или

МАГАЗИНЪ ЗА ХУДОЖЕСТВО, КНЬИЖЕСТВО И МОДУ.

Мое Благо.

Сирома самь онда быо
Кадъ іоштъ ни самь любіо,
Алъ одкадъ тымъ робомъ поста
Блага имамъ задоста.

Ѳръ новчана сиротыня
Кадгодъ мене ломиня,
Текъ погледнмъ я на Драгу
Па тад' плывамъ у благу.

А кадъ она мен' загрли
Срећанъ самь ко краль врлый,
Ѳръ брига ми онда свака
Прекидасе ко длака. —

У пролеће птица Шева
Божественно поиева,
Алъ іоштъ лепше моя Анка
Гласомъ води заранка.

Какво красно лице има —
Несмемъ никомъ казати,
Допаће се — бонмс' — свима,
Па ћу посла имати! —

К. * *

Бугарско Кньижество.

(Конацъ.)

8.) Еммануилъ Христаки, Елліно-греческій учитель Сицовске школе, дао ѳ печатати: Разговори Греческо-Болгарскій и писмовникъ (Briefsteller); у Београду 1835. 8в.

9.) Петаръ Христакъ Дупничанинъ, учитель такоѣеръ у Сицову, сочиніо ѳ: Грамматіка Славено-Болгарска". Буд. 1836. 8в. 60. стр. п. цр.

10.) Красанда Н. сочиніо ѳ „Арітметіку"; у Беогр. 1834. 8в. —

11.) Стояновичь Аѳанасій роѣен' 1802. у Казану, прозваосе Кипеловскій, да бы началомъ Фаміліе свое, коя се за стара іошъ времена, изъ Кипелова 4. часа отстоеѣегъ мѣста, преселила, постао. — Превео ѳ съ Руссійскогъ: Цвѣтобраніе, или 104. священны історіи ветхаго и новаго завѣта, — (познато дѣло Іоанна Гибнера!) Буд. 1825. 8в., у II. части, обе 450. стр. — 2.) Кратко начертаніе на всеобщата Історія на Россійскіатъ языкъ сочиненно отъ профессоратъ Господина Ивана Кайданова, а отъ Россійскіатъ на Славено-Болгаріатъ нашъ языкъ преведено и въ найновати Історіа дополнено. Буд. 1836. 8в. (15¼ табака п. цр.). Онъ ѳ съ обявленіемъ своимъ отъ 25. Феб. 1836. обявіо изданіе „Славено-Россійскогъ Рѣчника, на Славено-Болгарски и Греческій ѳзыкъ" преведеногъ у две части, (по стереотипномъ изданію Гдна И. А. Е. Шмідта, Профессора Руссійскога ѳзыка при Лайпцігскомъ Університету, сокраћено,) но ово іошъ ніе печатано. — Отъ истогъ Г. Стояновича надатисе имамо скорымъ временемъ достати и „Історію Болгарскогъ Народа", коя ѳ веѣь за печатню преправлѣна. Нѣго-

РПСр III 2
Дигитална БМС

СЕРБСКІЙ НАРОДНЫЙ ЛИСТЪ

ГОД. VIII. 19. Августа 1843. 33. ЧИС.

ХЕРОЙ СЕРБІИ!

Мила моя Сербію,
Я самъ ты лепъ санъ сніо,
То ће быти узрокъ тай,
Овай Срећный садъ случай
Твое промене. —

Сербія!

Ой юначе брате мой,
Дедъ ми кажи санакъ твой
Я ћу га разазнати
И све ћу ти казати
Што ће значити,

Херой.

Ты си к' Небу летила
Срећа т' лучемъ светлила,
Тадъ е Србскій народъ савъ
Повикао дай У ставъ
Тога хоћемо. —

Сербія!

То е правда изрекла
А ясамъ ти садъ стекла
Владѣтеля по вольи
Александра милога
Сына юначка!

Херой!

Крило си разширила,
И подъ нѣга примила
Соколове премноге,
Коима су темена
Славомъ вѣнчана!

Сербія.

То су т' мои Сынови,
Умомъ, мишцомъ юнацы
Правимъ путемъ хитаю
За слободу стибаю
Свое Матере. —

Херой!

Кадъ си Небу достигла
На земли се подигла
Страшанъ Олуй и буря,
А паклена Фурія
Паде у Содомъ. — . .

Сербія.

Крвни мои злотвори —
Хтеде да ме обори
Завистъ злоба неслога,
Алъ е добаръ великъ Богъ
Когъ Србинъ слави.

Херой!

Тадъ ее одъ сна я трго,
И на ноге подиго,
Видо тебе кодъ себе,
И надежду край тебе
Зрачно блистати.

Сербія.

Я се надамъ на Бога!
Кои чудеса премнога
У свету е творіо
Силе е соборіо
Свакогъ Злодѣя,

—

Та живи ми деснице
Срба мои мишице
Садъ самъ мала Држава
Алъ ће моя іоштъ Слава
Дично цветати!

К . . . . . .

РПСр III 1
Дигитална БМС

РПСр III 1845.1

СЕРБСКІЙ НАРОДНЫЙ ЛИСТЪ.

114649

ГОД. X. 6. Іануаріа 1845. 1. ЧИС.

УСКЛИКЪ СРБСКОМЪ НАРОДНОМЪ ЛИСТУ.

У десето настаюћой Години.

Ты свѣтньо наша одъ Србског' Тріумфа,
Вѣчно ћешъ мы быти знакомъ споминлия!

П. Петровичь,
Пѣгошъ Владика Црногорски.

Што ин грло, то ин душа
У радости пѣва силно,
Тражи како да покуша,
Што е дично, и умнлно.

Што е славно, цѣлом' Роду
На веселѣ; свуд' у лику
Да мы мило речи броду,
Нашем' Листу све на дику!

Кои' се ево и десету
Годнинцу, вію гласи,
(Свои' на угледъ бѣломъ свѣту),
Кои полѣ наше краси!

Ой невеньй милій Листе!
Кога коренъ прса хране
Пуне жара, желѣ чисте,
Нек' ти течай не усане. —

Теби пѣна буди фала!
Вѣчна фала! споменъ лепій!

А тебе намъ Србчадъ брала,
'Нек' те роса съ неба крѣпи.

Примѣр' нос'мо твоѣ образа,
Кога течай трудъ одкрива.
Нек' ти с' шири лепа стаза,
Да нимъ с' у кръвъ жаръ улива.

Пак' и друге да вертиѣе,
Свуд невени наши красе,
Дас' потомцы с' предцы диче,
Да нимъ миле дижу гласс.

Цвати дакле листе цвати!
Па подпалюй свс што тини,
А мы ћемо т' довекъ брати!
Док' е Срба, и Србкиня!! —

Д. Михаиловићь.

НА 1845 НОВО ЛѢТО СРБСКОЙ.

Мило намъ добро Ты си у Роду
Манет', славе и дике, моћи,
Зобом' ће Србчад, к' высокомъ своду
Истине, среће, достићи моћи —
Ћвит' те наша деца ће знати,
Слядом' слава, време нек' т' прати!! —

Д. Михаиловићь.

Сынови нежарно потребе
Гледаю, къ пропасти своіой клонис'!! —

Даніилъ Станчь
Свештеникъ.

ВЫСОКОПОЧИТАЕМЫЙ ГОСПОДИНЕ!

Умолѣни сте одъ Высокороднога Господина Маркеза Піерка Бонс Дубровчанина и Славянина, да овай саставакъ нѣговъ у ваше Новине или у Листъ уштампате. Г. Н.

Изъ Дубровника 1845.

Ніе за чудити се него за проплакати, познаюћи колико се покваріо нашъ славньій єзыкъ; — али ніе могло иначіе слѣдити, — — иза какако е словинско кралѣвство остало приклоплѣно одъ различны кралѣвина. Тако смо смѣшали нашъ єзыкъ са иностраннмъ, и толико е на различне начине пр еображенъ, да кадъ бы се сакупіо овай на родъ, догодило бы му се као, устаро доба, што се догодило вавилонянима, да єданъ другога, кадъ су ону грдну поноситу грађу издизали, разумѣо ніе. Чини ми се да е касно и врло тежко опрати се одъ такове подле смѣшаніе, и повратити међу свима нама чистоћу нашега єзыка; али съ временомъ и съ настоянѣмъ сваке се ствари допиру. У толико засадъ, као за почетакъ, превеће су користни они Листови, кои се притискую у Задру кодъ Г. Браће Багара, и у Загребу кодъ Г. Людевита Гаіа, коима се єднако пристои велика хвала и харность одъ свега народа словинскога. Речини Листови были бы зацѣло пуно користніи за нашъ єзыкъ, кадъ бы споменути словотиштители то болѣ пазили, да писаоцы ньіовы Листова съ чистіимъ говоромъ узбуду ій проглашавати. Умѣсто правдати се залудно о туђимъ буквицама и о туђимъ словима, (кое ће слѣдити, докле годъ не буде сакупити се єдна мудроскупština, па єданпутъ за свагда непресуди, како се имаю улагати съ латинскимъ словима рѣчи словинскога єзыка); допада ми се, да бы много выше напредовали, кадъ бы се у тымъ Листовима споминяле повѣсти нашы стародавны; да тако словинскій нараштай упозна странпутицу, на коіой смо съ нашимъ материнскимъ єзыкомъ, а у исто доба, да му се предъ очи стави успомена славны, — стары и ньіовы храбры юнака и ньіовы храбры дѣла, за да се єданпутъ пробуди међу свима любовъ слому єзыку и старой юначкой храбрости она цѣна, коя се пристои. Држимъ, да бы више свега користовало, кадъ бы се међу свима нама отворила сликотворства (teatri), у коима имало бы се єдинствено играти съ нашимъ єзыкомъ наша покланята приказаня, али (рећи ћу слободно) не она, коя су преведена изъ иностраны єзика, єръ у ньима ниги се споминю словинске славне повѣсти, ниги су написане (колико я могу пресудити) чисто съ нашимъ єзыкомъ. Одъ назада нѣколико година почех самъ овако размишляти, и колико съ моіомъ слабомъ памети могао самъ той користи и я притећи, нисамъ се заистедіо; написао самъ давле, (добро или рѣаво, то ће свѣтъ пресудити), за мога добра живота нѣколико сликотворны

РПСр III 1
Дигитална БМС

НЕГА КРАВЕ

и

НАЙВЕЋИ ДОБИТАКЪ ОДЪ НЋ.

У НОВОМЪ СЛДУ

Народ. кньигоп. Дра. Дан. Медаковића
1853.

1

P19 Cp I 350
Дигитална БМС

P19 Cp IV 45.1
33002
№ 542.

Кратко упутство

ЗА СРБСКЕ НАРОДНЕ УЧИТЕЉ.

Народна школа

више е воспиталиште него училиште.

Задатакъ. Народна школа одређена е, да децу са њини душевни и телесни дари вештачки освести и изобрази.

Душевни су дари: умностъ, религіозностъ, моралностъ, и дружевностъ, а телесни су: здравлѣ и снага.

Н. ш. има пробудити, освестити и изобразити:

1. све умне даре: пажњу и гледанѣ, представлянѣ и сећанѣ, мишленѣ и говоръ, разумъ и умъ;

2. све душевне снаге, особито волю и чувство за истину, правду, доброту, красоту, благодарностъ, любавъ, милостъ;

3. веру у Бога, у његову свемоћъ — пакъ надежду; у милостъ — пакъ благодарностъ; у свевнанѣ и правду — пакъ мораланъ характеръ у деци основати;

4. има децу за общтински животъ приуготовити, чувство за обште благо и любавъ отачаства пробудити, себичностъ омразити;

5. найпосле и телесне удове оснажити, и поучити о свему, што годъ здравлѣ сачувати и болестъ одклонити може.

За ово нуждна су удесна средства и вештина.

Средства, найуднесніа су она, коя су и по себи полезне науке, окромъ што ове даре изображаваю, а то су: наука вере и морала, наука пояня, наука гледаня, мишленя и говора, наука читаня, писаня и рачуная. Али науке су средства само; цѣлъ е оне урођене Богомъ дане даре изобразити. Науке у овой школи само толико вреде, колико цѣлъ извршую. Кад су дари изображени, ако ће онда науке и заборавити се, оснажени дари остаю намъ довекъ съ коима се свакадъ наука лако сустигне.

Кадъ су науке средства само, онда е нуждна друга вештина, начинъ.

Начинъ и вештина састои се у елементарномъ поступаню: са познатогъ прелазити на непознато, а не натрашке; са лакшегъ на теже, и то постепено; са найпростиегъ на сложено; са крупниегъ на ситние; са найближегъ и найпречегъ на далѣ; са виђеногъ на невиђено; са видимогъ, конкретногъ и реалногъ, на невидимо, абстрактно и идеално; увекъ са знанѣмъ, што га дете има, завоевавати далѣ. Наредити тако, да свака данашня лекция сама собомъ изъ прошасте истиче, а идућу приуготовлява; с' почетка врло лагано напредъ ступати, само извѣстно и тврдо; удесити тако, да сва деца непрестано назе, мисле и раде; радити тако, да се деца, гди е годъ могуће сама помажу, да сама траже, погађаю, налазе, а не да све готово чекаю; ал' — што е найважние, учити ихъ све наочигледно, свашто найпре показати, пакъ онда говорити; показати све на ствари, икони, на примеру наочигледномъ, а гди тогъ ние, у приповедки; само нигди ништа абстрактно.

I. Наука вере и морала и воспитанѣ у њима.

Религіозно-морално изображенѣ деце, и у деци народа, то е найглавніи задатакъ народне школе. Голе науке ни у старіой школи много невреде, у овой нимало. Безъ наука е било красни люди и биће, безъ вере и морала никадъ.

Дари за веру и моралъ урођени су у детету, то сведоче: стидъ и страхъ при учинѣномъ злу, грижа савести, и мржня и гаденѣ на зло; радованѣ и поносъ при учинѣномъ добру и милованѣ добра; то сведочи вера, што ю деца на снагу, мудростъ, правду, и милостъ свои родитеи имаю, любавъ, почитанѣ и покорностъ њима, и уздисаи за њима у беди и невољи.

Она осећаня има учитель приватити, освестити, утврдити и оснажити, и тимъ ће моралну волю и характеръ у деци извити. А ову веру и ова осећаня приватити, пакъ веру у Бога извити, постепено преводећи децу са вере у свое родителѣ, у веру найпре на ближе и видиме власти и старешине, као общтинске родителѣ, оцеве и благодѣе, после на више и невиђене власти и цара, као оца и благодѣя целогъ народа, а одатле на веру у Бога, невидимогъ оца, найвећегъ благодѣя целога света.

Поделѣнѣ посла. Науку вере и морала учи децу освећенъ катихета, а учитель воспитава децу у овомъ. Катихета уселява ове светинѣ у дечіи умъ, а учитель ихъ буди и освећава у дечіемъ срцу и души.

Средства за науку. Молитвице, катихісісъ, библична історія, толкованѣ литургіе и св. евангелія.

Начинъ за ученѣ молитвица на изустъ:

1. Коракъ. Катихета позове сву млађу децу, да слушаю и назе, а едно одъ старіе деце изозве, да еданъ одређенъ одсекъ предузете молитве, н. п. „Оче нашъ иже еси на небесѣхъ“ лагано, разговетно, ясно, и правилно изговори. Исто то повтори іошъ двое трое старіе деце.

2. Кор. (Молитву треба деца да разумеу. Молитва, коя се неразуме, ако іошъ и чувства нема, брблянѣ е. Разумъ е богомоляцъ, а неуста.) Катихета изозве едно старіе дете, да сваку речъ тогъ одсека разтумачи тако, да млађа деца свате и разумеу.

3. Кор. Прозове некое одъ млађе деце и изпита ово тумаченѣ, да се увери, есу л' и како су разумела.

4. Кор. Прозове опетъ некое одъ старіе, да исти одсекъ повторе.

5. Кор. Прозове одъ млађе деце, найпре найбистріе после некое одъ среднѣ, найпосле неколицину одъ найлошіе, да тай одсекъ, одъ речи до речи, лагано и чисто изкажу.

Тако се ради са свакимъ одсекомъ до края; само се узъ стражнѣ одсеке повтораваю сви предньи. То е начинъ за свако на изустъ ученѣ.

P19 Cp IV 45.1
Дигитална БМС

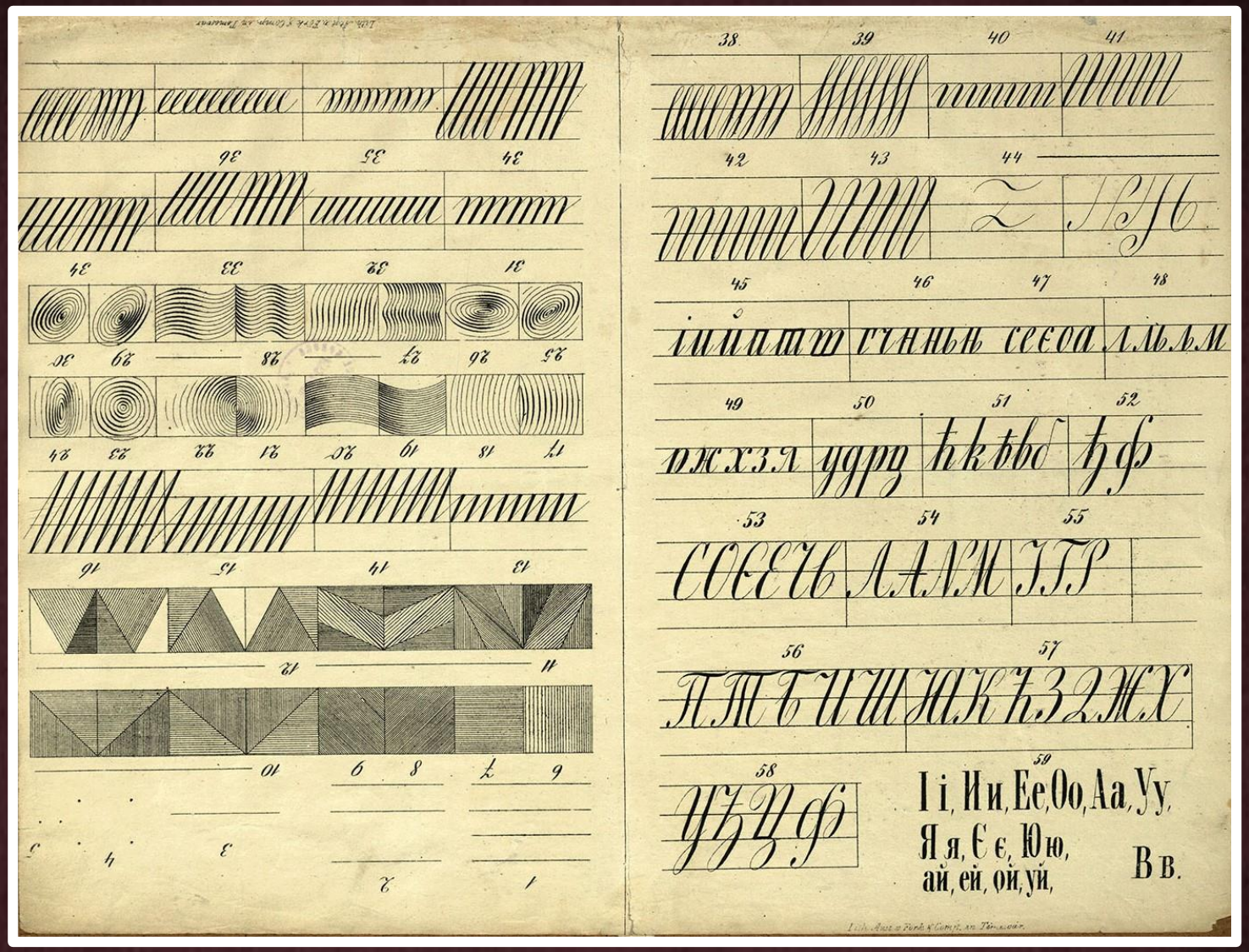

P19 Cp IV 45.1
Дигитална БМС

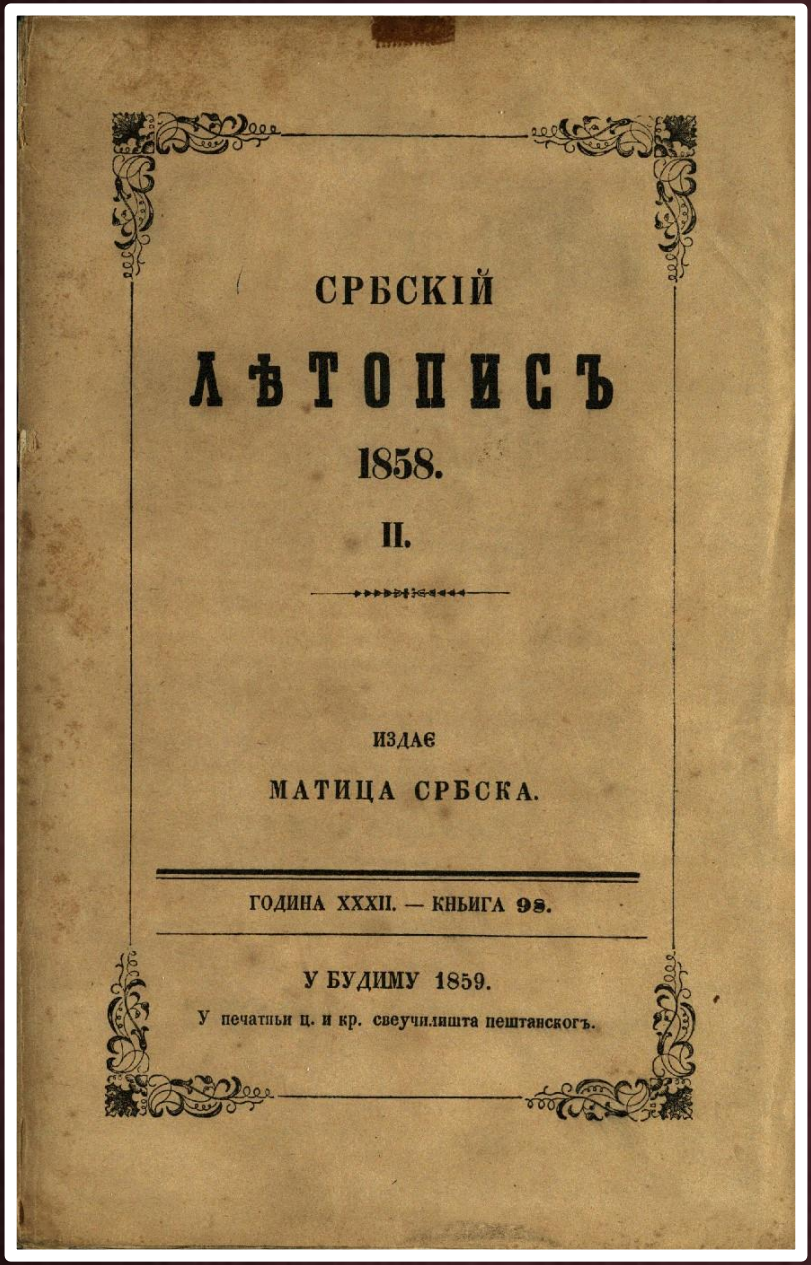

СРБСКІЙ

ЛѢТОПИСЪ

1858.

II.

ИЗДАЄ

МАТИЦА СРБСКА.

ГОДИНА XXXII. — КНЬИГА 98.

У БУДИМУ 1859.

У печатньи ц. и кр. свеучилишта пештанскогъ.

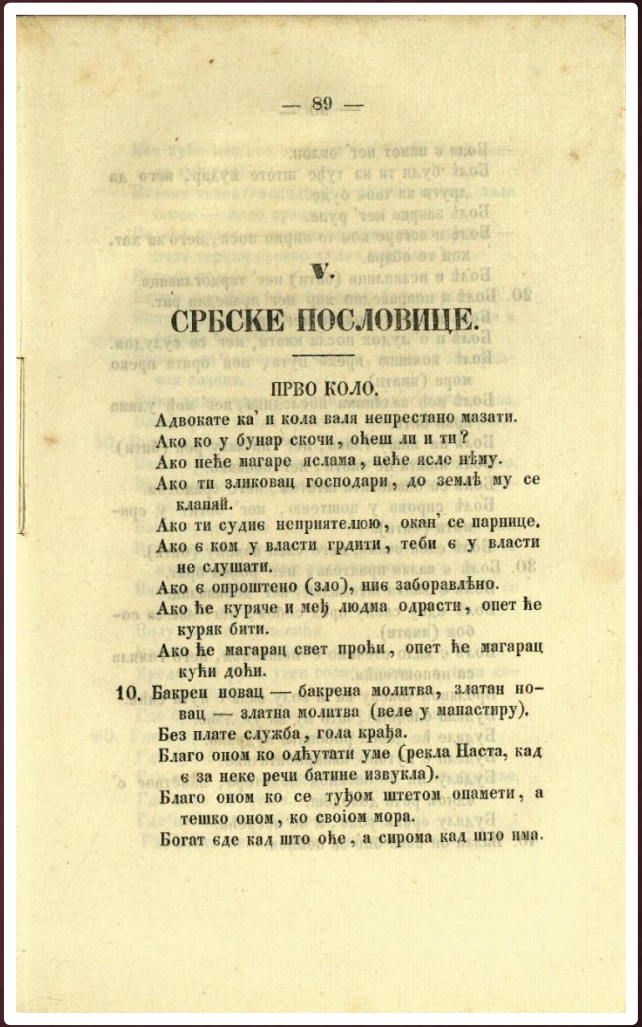

— 89 —

V.

СРБСКЕ ПОСЛОВИЦЕ.

ПРВО КОЛО.

Адвокате ка' и кола валя непрестано мазати.
Ако ко у бунар скочи, оћеш ли и ти?
Ако неће магаре јслама, неће јсле нѣму.
Ако ти зликовац господари, до землѣ му се кланяй.
Ако ти судиє неприятелюю, окан' се парнице.
Ако є ком у власти грдити, теби є у власти не слушати.
Ако є опроштено (зло), ниє заборавлѣно.
Ако ће куряче и међ людма одрасти, опет ће куряк бити.
Ако ће магарац свет проћи, опет ће магарац кући доћи.
10. Бакреи новац — бакрена молитва, златан новац — златна молитва (веле у манастиру).
Без плате служба, гола краља.
Благо оном ко одћутати уме (рекла Наста, кад є за неке речи батине извукла).
Благо оном ко се туђом штетом опамети, а тешко оном, ко своіом мора.
Богат єде кад што оће, а сирома кад што има.

П II 951/1858.
Дигитална БМС

УПУТСТВО

ЗА ПРЕДАВАНЈЕ

ВУКВАРСКИ НАУКА

УЧИТЕЉИМА НАРОДНИХЪ УЧИЛИШТА

У

АУСТРИЈСКОМЪ ЦАРСТВУ.

САСТАВИО

ЈОВАН ПАТРОНИЋЕВИЋ.

БИБЛИОТЕКА
Б.Р.
МАТИЦЕ СРПСКЕ

Везано са леви у платну 76 нови крајцара.

У БЕЧУ, 1858.

У Ц. К. НАКЛАДИ ШКОЛСКИХЪ КЊИГА

Уводъ.

Елементарне школе вредность и опредѣленѣ.

Вредностъ почетне (елементарне) школе ніе башъ онолика, као што неки занешеници претеруюћи казую, држећи є за єданъ єдинцати изворъ, изъ коєгъ сва блага по народъ у матеріалном' релігіозно-моралном' и у політічном' призрѣнію изтећи мораю; пакъ у томъ занешеню є надъ све школе, и надъ сва друга државомъ установлѣна, народу на просвету и остала блага одређена заведеніа уздижући; ал' ніе ни онолишна, као што є незналице, и као што є већа частъ простог' народа, у своомъ незнаню и пукству и глупству држи; него є своіомъ ідеомъ и опредѣленѣмъ велика и важна тако, да се и духовне и мирске власти свойски за ню подузети и о ньой старати требаю.

Елементарна є школа одређена за децу, коя се са тимъ опредѣленѣмъ на светъ раћаю, да имиа

P19 Ср II 374
Дигитална БМС

P125 P19 Cp I 347.1

БИСЕРЪ

и

ДРАГО КАМЕНЂ

на украшенѣ

детинѣ душе и срца.

Лука Н. Николић

У НОВОМ САДУ.

ТРОШКОМ ДРАГУТИНА ХИНЦА

1860.

Помени Бога!

Я знам две речце, ако ій и ти у своє срце примиш. имаћеш мира у животу, утехе на смрти, и надежде преко гроба. Те обе речце гласе:

Помени Бога!

Помени Бога, кадъ ютромъ устаешъ; пакъ ће ти бити данъ срећанъ, и у књигу живота уписанъ. *Помени Бога*, кадъ оћешъ да заспишъ; пакъ ћешъ имати сладакъ санъ, и мио усанъ. *Помени Бога*, кадъ одъ куће полазишъ; пакъ ћешъ се срећанъ враћати ньойзи. *Помени Бога*, кадъ у школу улазишъ; и съ наукомъ живота излазићешъ изъ нѣ. Ако починѣшъ што, *помени Бога*; пакъ ће ти посао за рукомъ поћи. Ако дочинѣшъ што, *помени Бога*; пакъ ћешъ се радовати съ послови свои. И у радости *помени Бога*; биће ти радость двапута слађа.

Бисеръ и драго каменѣ.

P19 Cp I 347.1
Дигитална БМС

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
12029

НАРОДНА ШКОЛА.

Народна е школа једно од найблаготворнии заведения по народъ. Од нѣ зависи изображенѣ народа, а од изображеня благостанѣ, снага, слобода, слава и свака срећа. Све послѣдице што ихъ изображенѣ по свакогъ појединце човека има, има ихъ по цео народ, само іошъ далеко благословение. Као што изображенъ свакогъ посебице човека начини здравия, снажнія и духовечнія, поносния, вештия и радљивия, штедљивия, чуварния и богатия умерения, мудрия и сретния, моралния, религиозния и врстния, исто тако и цео народъ. Изображенѣ е найглавние средство противу сиротинѣ, а тимъ противу силни беда и неволя, зла и злочинства. Изображенѣ е едино средство, што съ народа дивљаштво и варварство скида и одбия, лепше и сретние обичае у животъ уводи и цео животъ облагорођава. Изображени люди већма пазе законе и наредбе божие и людске; изображени су люди консервативни, и не даю се лако ни революционарнимъ идеама забуњивати, ни социјалистичнимъ и комунистичнимъ претераностима и лудостима заносити. Изображени люди задобиваю себи права и слободе мирнимъ реформама, а не оружъмъ ни крви проливанѣмъ. Само изображенъ народъ кадаръ е слободу задобити и одржати е, и само онъ довољно вештине, снаге и одушевлѣния има, да е зна ценити, бранити и сачувати. Едномъ речи: изображенѣ е условие свакогъ блага и свакe среће у народу.

Ово су данасъ обште познате истине, и изображенѣ е постало прекомъ нуждомъ, и за поедине люде, и за целе народе тако, да народ кои ни данас за изображенѣм не тежи, не само ни у чему напредовати неће, него се међу изображенимъ народима ни физично одржати не може; пропасти и нестати га мора. Као што се не може прост и неук човекъ, ни *покрай* учена и вешта, неимоли *против* њга одржати, тако ни прост и неизображенъ народъ противу изображени. Іош у уређенимъ државама законъ простогъ човека закланя и брани; али те државе нема, кои би читав неизображенъ народъ противу изображеногъ бранила. Неизображенъ народъ као такавъ никадъ не процвета; ако се згодномъ приликом и деси, да кое добро за себе добие, онъ ће га до кои часъ опетъ изгубити, ако ни са кое споляшнѣ силе, оно са себе сама, своимъ ће га неизображенѣмъ сатрти. Едномъ речи: неизображенъ страда и пропада свакояко, одъ приятеля као и од неприятеля, одъ бранителя као и одъ душмана, еръ у себи самомъ семе своге страданя и пропасти носи, и ни кое му помоћи нема, до едино изображеня; безъ овогъ ће му найпосле и сама она найвећа физична сила узалудъ бити; безъ памети не вреди ни снага. Vis consilii expers mole ruit sua.

Средства за изображенъ како поедини люди тако и цели народа различна су по околностима и сообраштаю са осталимъ светом. Тако су: путови водени и суви, трговине, занати, вештине и художества, друштва учена и остала радъ разни корисни и благородни цели, новине, листови и књиге, *ал школа е свуда найглавние и онде где сви остали има, а іошъ више онде, где други нема*; а међу школама *народна е ако и не найвиша али найпотребнія*, ербо е само она обшта, целомъ народу наменѣна; све остале школе само малецан део народа, а ова га целог изображава; а будући е за напредакъ и благостанѣ народа обште, а не текъ едногъ делка изображенѣ нужно, то су данасъ валяни люди на ову школу найвећма позоръ обратили

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
12029

НАРОДНА ШКОЛА.

ЧЛАНЦИ ИЗ СРБСКОГА ДНЕВНИКА

1860. бр. 18. 19. 21. — 37. 52. — 57. 69. 80. 87. 88. и 91.

и 1861. бр. 6. 8. 10. и 16.

САДРЖАЈ.

Увод . . . . . стр. 1.
I. Школска здания . . . . . „ 4.
1. Место где школа стои . . . . . „ 4.
2. Школска предвори . . . . . „ 5.
3. Зграде и ограде ове школе . . . „ 6.
4. Здание . . . . . „ 7.
5. Школска соба . . . . . „ 9.
Прозори . . . . . „ 10.
Врата и патоси . . . . . „ 11.
Пећи . . . . . „ 13.
II. Школски намештаи . . . . . „ 18.
III. Школски инвент . . . . . стр. 21.
IV. Учебна опрема . . . . . „ 23.
V. Школске библиотеке и остали инвент . . . . . „ 24.
VI. Оскудност школа . . . . . „ 26.
1. Салашке и хаљинске школе . „ 27.
2. Приморске школе . . . . . „ 28.
VII. Недовољно школски часъ . . . „ 29.
VIII. Женско воспитанѣ . . . . . „ 33.
IX. Недељна школа . . . . . „ 51.
X. Главне и грађанске школе . . . „ 57.

(Цена 50 новч. з. вр. — Добитк се може код уредништва Срб. Дневника. — Чист добитак иде у фонд Школске Лоте).

Р 19 Ср III 237.1

Ђорђе Натошевић се у Бечу дружио са Вуком Стефановићем Караџићем, Богобојем Атанацковићем, Бранком Радичевићем и кнезом Михаилом Обреновићем, са којим је и становао. У Новом Саду био је лични лекар Платона Атанацковића, који је утицао на Натошевића да се посвети просветном раду. Тако од 1853. постаје професор новосадске Српске православне гимназије а од 1857. и њен директор.

.

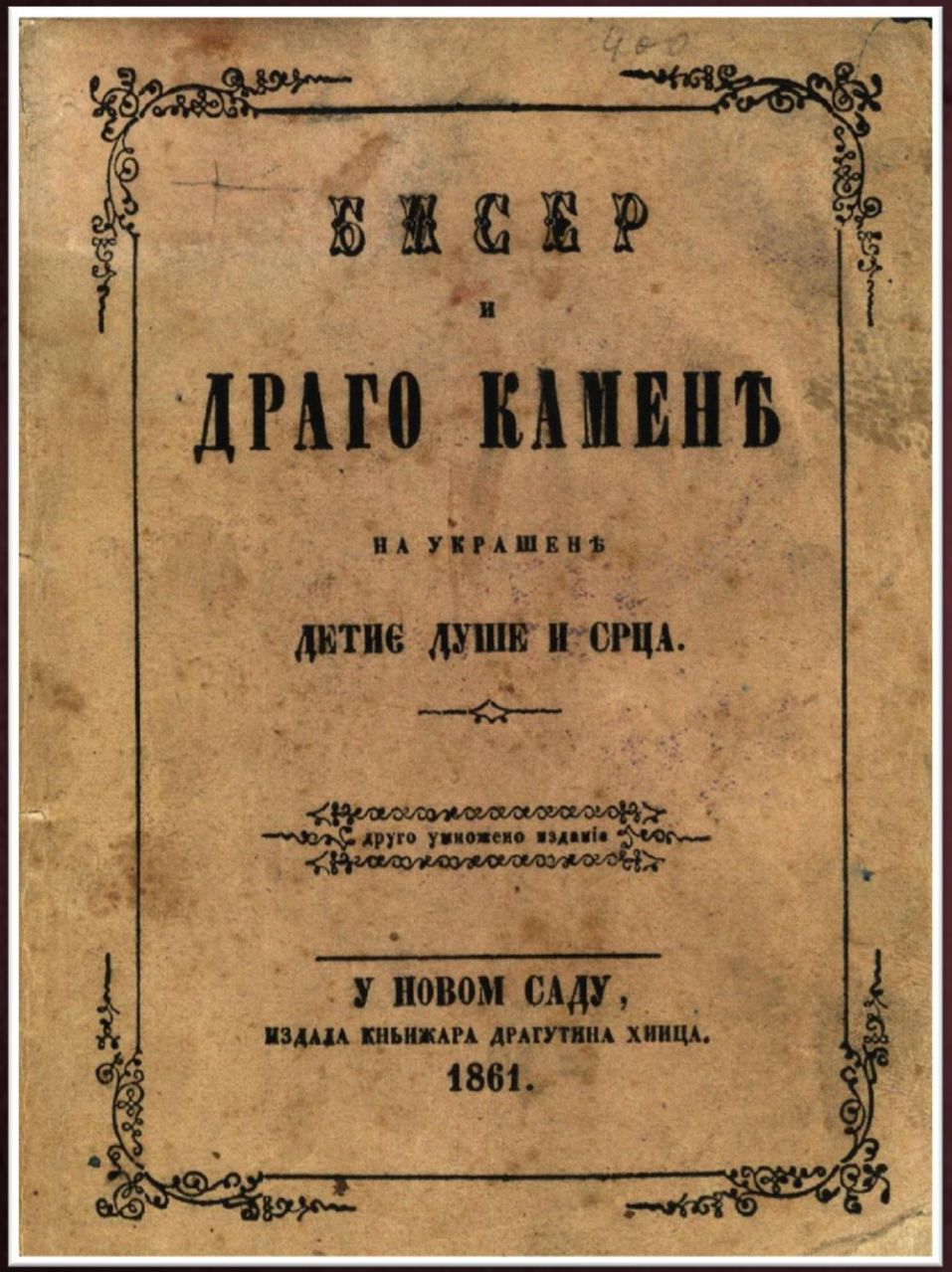

БЖСЕР

и

ДРАГО КАМЕНЂ

НА УКРАШЕНЂ

ДЕТИЋ ДУШЕ И СРЦА.

друго умножено изданіе

У НОВОМ САДУ,

ИЗДАЛА КЊИЖАРА ДРАГУТИНА ХИЦА.

1861.

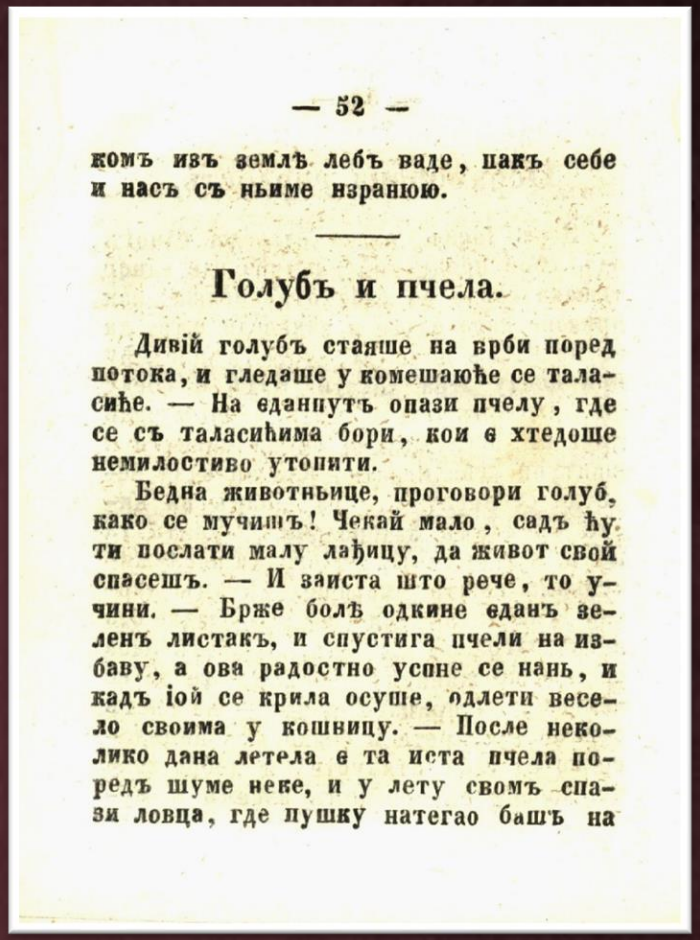

комъ изъ землѣ лебъ ваде, пакъ себе и насъ съ ньиме изранюю.

Голубъ и пчела.

Дивій голубъ стаяше на врби поред потока, и гледаше у комешаюће се таласиће. — На еданпутъ опази пчелу, где се съ таласићима бори, кои е хтедоше немилостиво утопити.

Бедна животньице, проговори голуб, како се мучишъ! Чекай мало, садъ ћу ти послати малу лађицу, да живот свой спасешъ. — И заиста што рече, то учини. — Брже болѣ одкине еданъ зеленъ листакъ, и спустига пчели на избаву, а ова радостно успне се нань, и кадъ іой се крила осуше, одлети весело своима у кошницу. — После неколико дана летела е та иста пчела поредъ шуме неке, и у лету своме спази ловца, где пушку натегао башъ на

P19 Ср I 346
Дигитална БМС

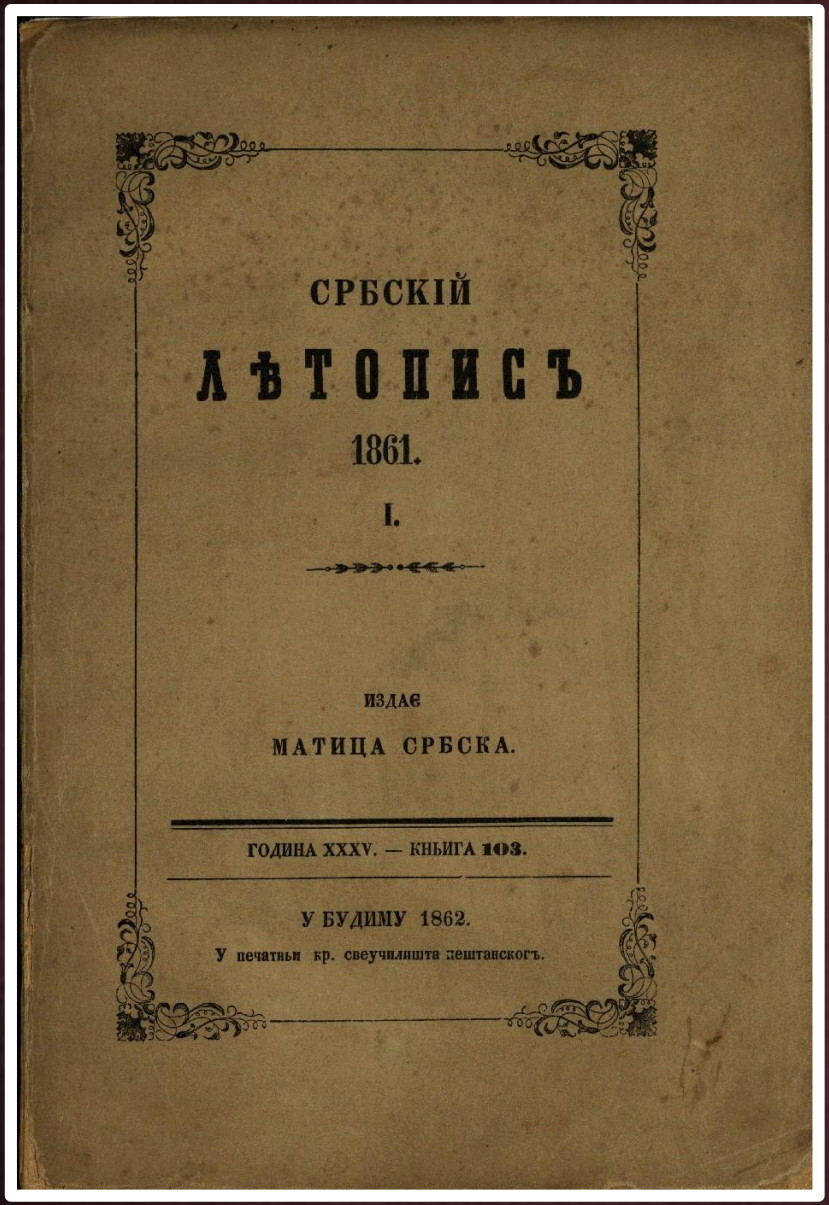

СРБСКІЙ

ЛѢТОПИСЪ

1861.

I.

ИЗДАЄ

МАТИЦА СРБСКА.

ГОДИНА XXXV. — КНЬИГА 103.

У БУДИМУ 1862.

У печатньи кр. свеучилишта пештанскогъ.

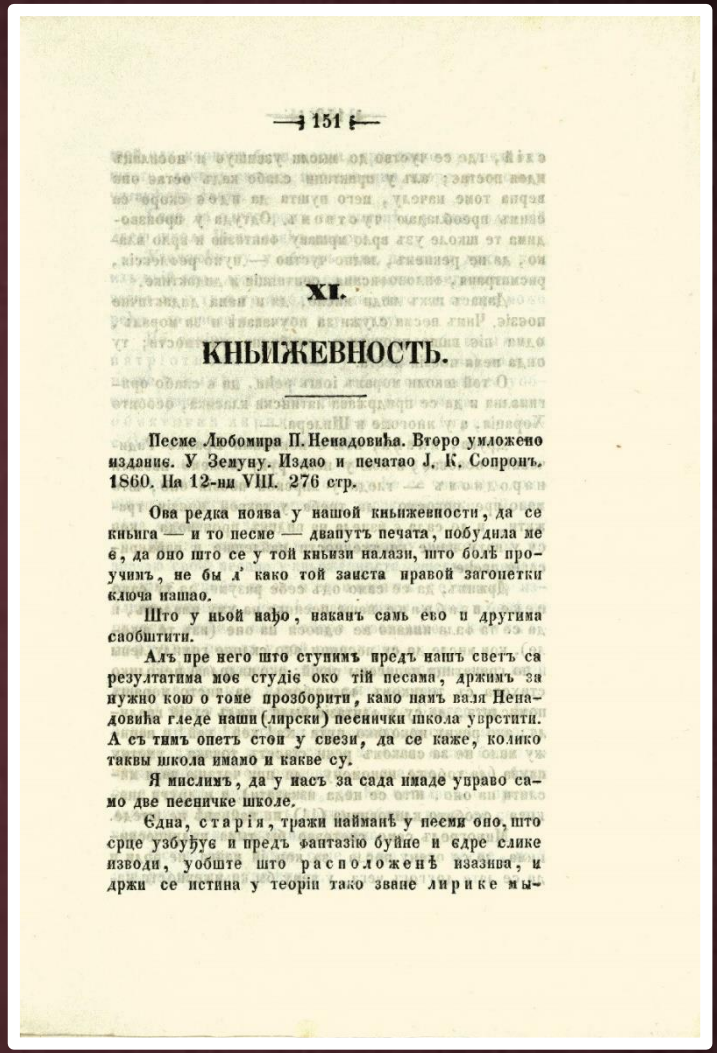

— 151 —

XI.

КНЬИЖЕВНОСТЬ.

Песме Любомира П. Ненадовића. Второ умножено изданиє. У Земуну. Издао и печатао J. K. Сопронъ. 1860. На 12-ни VIII. 276 стр.

Ова редка поява у нашой книжевности, да се книга — и то песме — двапутъ печата, побудила ме є, да оно што се у той книзи налази, што болѣ проучимъ, не бы л' како той заиста правой загонетки ключа нашао.

Што у ньой нађо, наканъ самъ єво и другима саобштити.

Алъ пре него што ступимъ предъ нашъ светъ са резултатима моє студіє око тій песама, држимъ за нужно кою о тоне прозборити, камо намъ валя Ненадовића гледе наши (лирски) песнички школа уврстити. А съ тимъ опетъ стои у свези, да се каже, колико таквы школа имамо и какве су.

Я мислимъ, да у насъ за сада имаде управо само две песничке школе.

Єдна, старія, тражи найманѣ у песми оно, што срце узбуђує и предъ фантазію буйне и єдре слике изводи, уобште што расположенѣ изазива, и држи се истина у теоріи тако зване лирике мы-

П II 951/1861.
Дигитална БМС

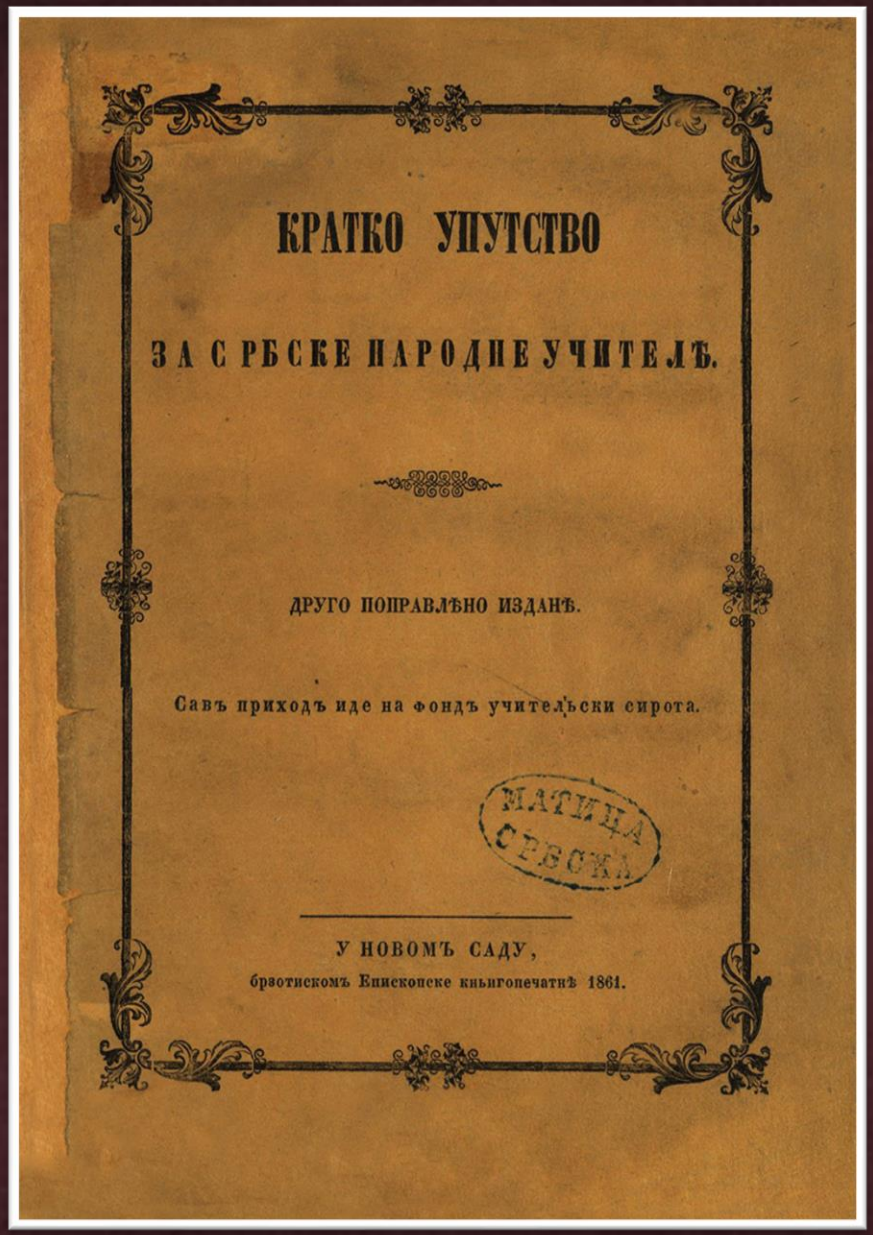

КРАТКО УПУТСТВО

ЗА СРБСКЕ НАРОДНЕ УЧИТЕЉЕ.

ДРУГО ПОПРАВЉЕНО ИЗДАНЕ.

Савъ приходъ иде на фондъ учитељски сирота.

МАТИЦА СРБСКА

У НОВОМЪ САДУ,
брзотискомъ Епископске книгопечатнѣ 1861.

P19 Ср II 236
Дигитална БМС

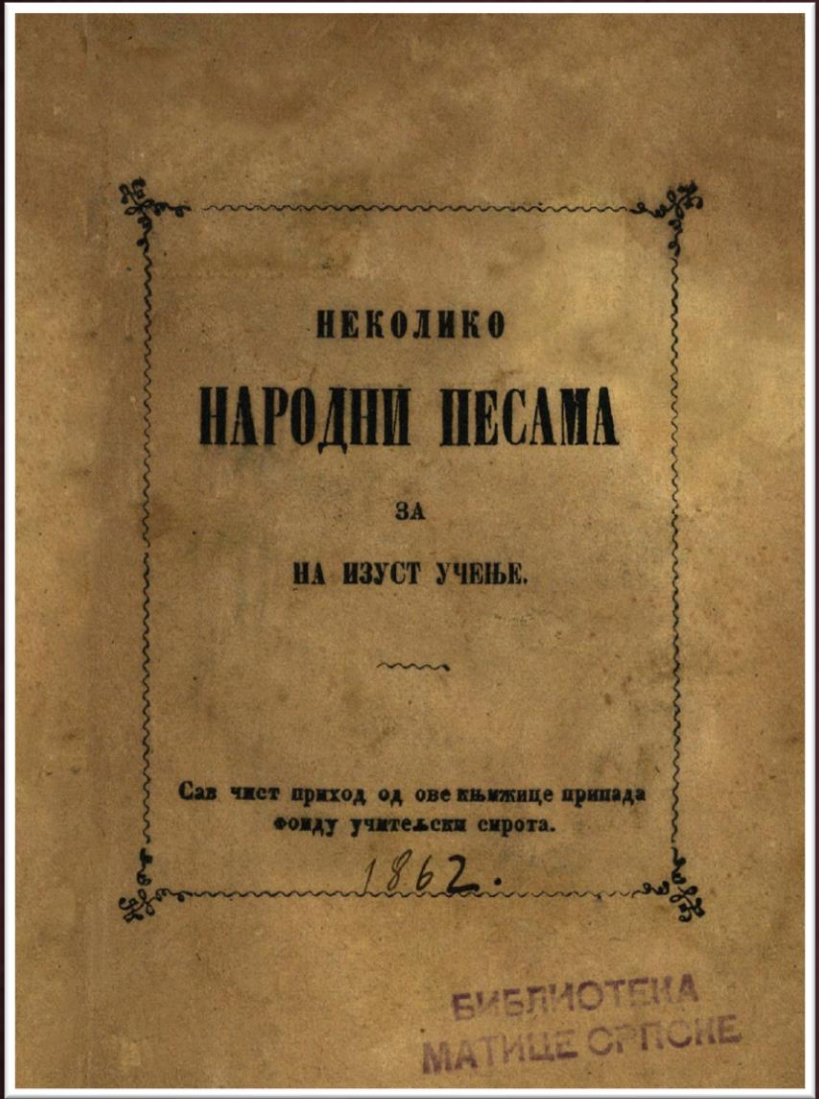

НЕКОЛИКО

НАРОДНИ ПЕСАМА

ЗА

НА ИЗУСТ УЧЕЊЕ.

Сав чист приход од ове књижице припада фонду учитељски сирота.

1862.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

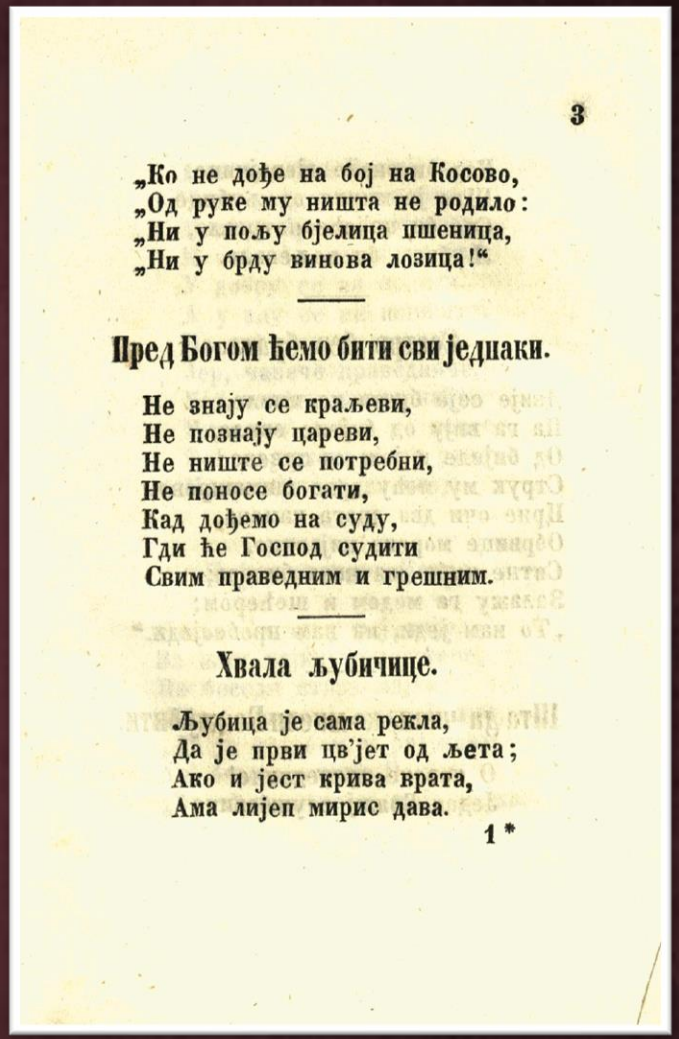

„Ко не дође на бој на Косово,
„Од руке му ништа не родило:
„Ни у пољу бјелица пшеница,
„Ни у брду винова лозица!“

Пред Богом ћемо бити сви једнаки.

Не знају се краљеви,
Не познају цареви,
Не ниште се потребни,
Не поносе богати,
Кад дођемо на суду,
Гди ће Господ судити
Свим праведним и грешним.

Хвала љубичице.

Љубица је сама рекла,
Да је први цв'јет од љета;
Ако и јест крива врата,
Ама лијеп мирис дава.

P19 Cp I 357
Дигитална БМС

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ

ЗА ГОДИНУ

1862.

V. ГОДИНА.

СРПСКА ВИША ДЕВОЈАЧКА ШКОЛА
1874.
У НОВОМЕ САДУ

У НОВОМЪ САДУ,
Брвотискомъ Епископске книгопечатнѣ.

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ.

Одъ овога листа излазе свакога месеца по три броя.
Цена му е на год. 3 ф. на по године 1 ф. 50 н.

Брой 1. У Новоме Саду, 10. Януара 1862. **Год. V.**

ПОЗИВЪ
НА
ПРЕДПЛАТУ ШКОЛСКОГЪ ЛИСТА
ЗА 1862. ГОДИНУ.

Големой потреби учителя и школски управителя, као и родителя у помоћь притекавши започе уредништво листъ овай пре три год. издавати, и издржа га не само безъ икое наплате, него и са великомъ жртвомъ своіомъ.

У листу овомъ изаће гомила врстни чланака, не само за учителѣ и младеж, него и за родителѣ и све остале люде, коима напредакъ школе и дечие науке и воспитаня на срцу лежи, а одъ наши найвештии школски люди написано. Окромъ многи изредни чланака о задатку школе и учителя, вештинама начинима и средствама задатакъ тай извршити, и гомиле све найодабрани прича, басни и приповедки, найсветие ране за дечие срце и душу, семена найкраснии добродетельи, ако се вешто употреби, изаће у листу овомъ много чланака о црковнимъ обредима, многа житиия светихъ, библичне проповедке старогъ и новогъ завета, црковне молитве и песме, недельна и празднична евангелия и апостоли, много изтумачени молитава и песама изъ часловца и псалтира, више чланака изъ Географие и Историе србске и обште, изъ наравне Историе Фисике и осталога Естествословля, изъ Економие, Диететике, Гимнастике и т. д. и т. д. у колико ово на воспитанѣ и науку дечию уплива има. Листъ овай заступаше намъ целу школску, и целу дечию и родительску библиотеку.

Ту важност нѣгову увидише сви честити управительи и учительи и много изображенихъ родителя, те га за се и за свою децу држаше, само на жалост изповедамо, да овихъ врло мало беше; и ма да е валяло да су га баръ сви учительи и управительи држали, опетъ прошле год. едва 150 предбройника бияше, кои за нѣга платише, а трошакъ око издаваня листа изнесе близу 1000 ф. за годину.

РПСр II 19/1862.1

В. П. Господине!

Школски лист моро є ове године зато престати, єрбо се тако мало предбројника явило, да се са ономъ новчаном помоћи ниє могло ни неколико броєва издати. Фонд заведен на помоћ тог листа іош є тако мален, да се са интересима іош ништа започети неда, а главно дирати ниє саветно, єрбо би се и то за кратко време изцрпило. Али почем се са више страна жеља изявлює и лист исти обдржати рад, а и Вис. Сл. Кр. Уг. Местозаступничство и Преч. Правосл. Консисториє лист препоручую, то сам наумио издаванѣ истог продужити, пак овим и вас на предброєнѣ и разпространенѣ учтиво позивлюћи молим, ако га држати желите, да ми явите, и ако би се іош предбројника око вас нашло, да вам не буде трудно њнова имена и име последнѣ поште найдалѣ до Божића у наплаћеном писму явитими; па ако толико предбројника буде, да без велике штете лист издавати узмогу, оно ћу у име Божиє од новог Леста опет га продужити. Лист ће излазити свако 10 дана на табаку као и прошле године и слаће се изъ Будима поштом сваком ко напред новце положи. Цена є на по године 2 фрт. а. в.

У Будиму 1. Новем. 1863.

Др. Ђ. Натошевић,
ц. кр. шк. саветник издав. и уред. листа.

У Будиму, словима кр. свеучил. књигопечатнѣ 1863.

РОб Ср II 38

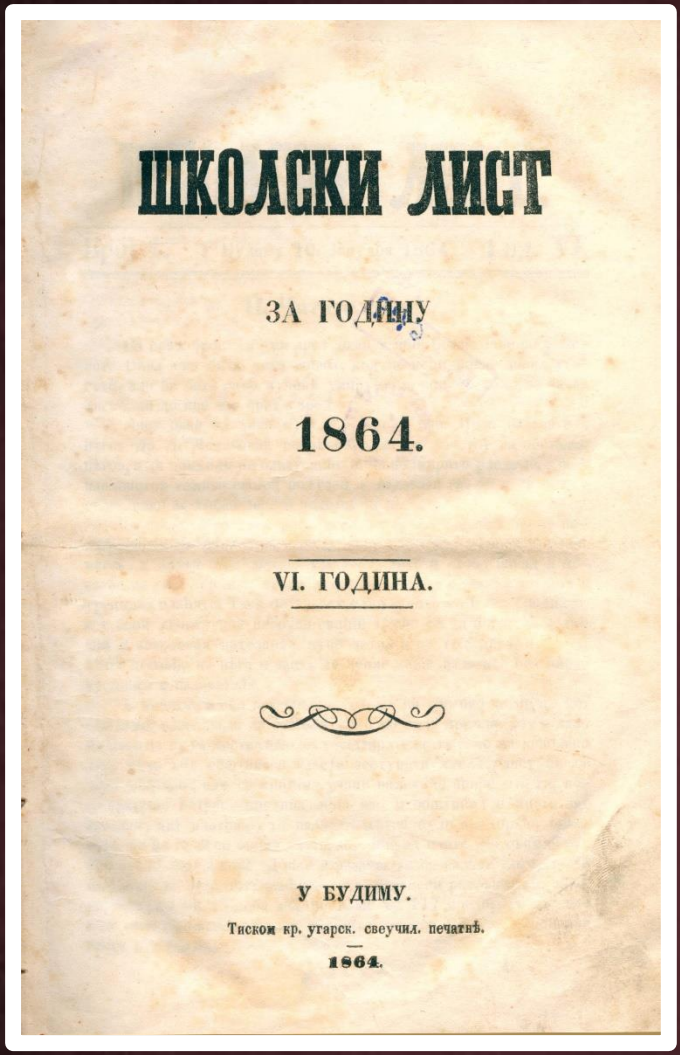

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА ГОДИНУ

1864.

VI. ГОДИНА.

У БУДИМУ.

Тиском кр. угарск. свеучил. печатнѣ.

1864.

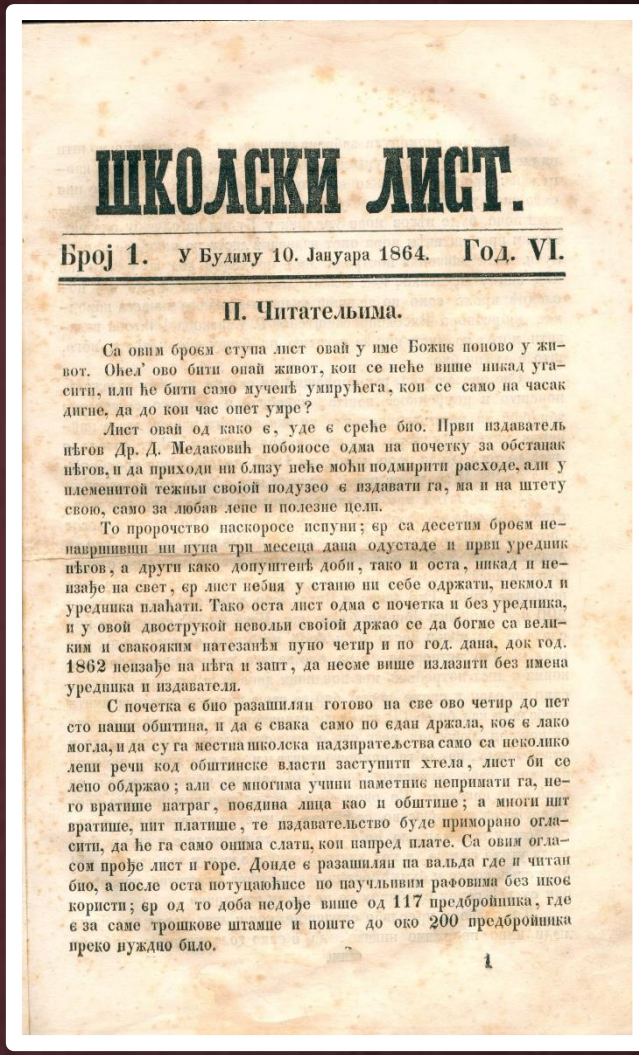

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 1. У Будиму 10. Јануара 1864. Год. VI.

П. Читательима.

Са овим броєм ступа лист овай у име Божиє поново у живот. Оћел' ово бити онай живот, кои се неће више никад угасити, или ће бити само мученѣ умирућега, кои се само на часак дигне, да до кои час опет умре?

Лист овай од како є, уде є среће био. Први издаватель нѣгов Др. Д. Медаковић побояосе одма на почетку за обстанак нѣгов, и да приходи ни близу неће моћи подмирити расходе, али у племенитой тежньи своїой подузео є издавати га, ма и на штету свою, само за любав лепе и полезне цели.

То пророчство наскоросе испуни; єр са десетим броєм ненавршивши ни пуна три месеца дана одустаде и први уредник нѣгов, а други како допуштенѣ доби, тако и оста, никад и неизађе на свет, єр лист небия у станю ни себе одржати, некмол и уредника плаћати. Тако оста лист одма с почетка и без уредника, и у овой двострукой невольи своїой држао се да богме са великим и свакояким натезанѣм пуно четир и по год. дана, док год. 1862 неизађе на нѣга и запт, да несме више излазити без имена уредника и издавателя.

С почетка є био разашилян готово на све ово четир до пет сто наши обштина, и да є свака само по єдан држала, ков є лако могла, и да су га местна школска надзиратељства само са неколико лепи речи код обштинске власти заступити хтела, лист би се лепо обдржао; али се многима учини паметниє непримати га, него вратише натраг, поєдина лица као и обштине; а многи нит вратише, нит платише, те издавательство буде приморано огласити, да ће га само оима слати, кои напред плате. Са овим огласом прође лист и горе. Донде є разашилян па вальда где и читан био, а после оста потуцаћнисе по научльивим рафовима без иков користи; єр од то доба недоће више од 117 предбройника, где є за саме трошкове штампе и поште до око 200 предбройника преко нуждно било.

1

РПСр II 19/1864–1865.

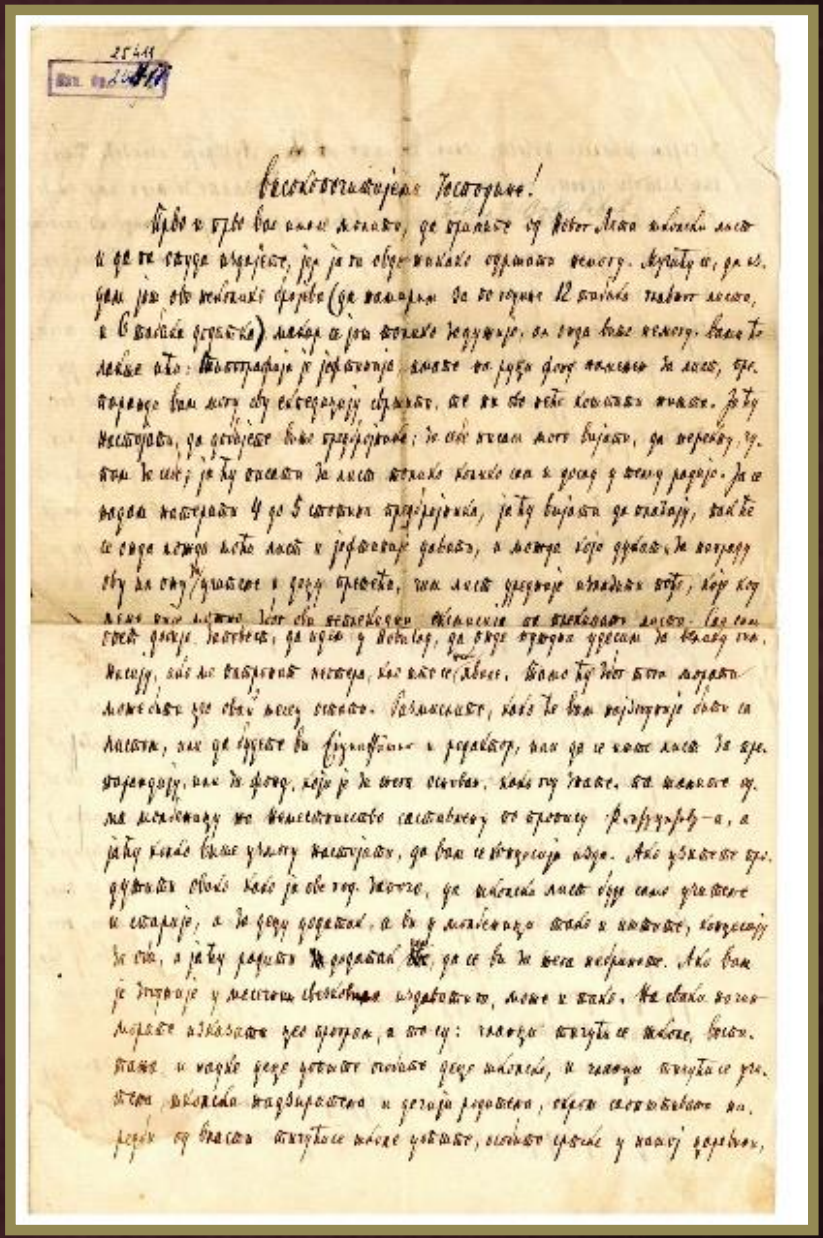

РОМС 25411
Писмо Николи Ђ. Вукичевићу (Будим, 20. јул 1865) у вези са издавањем и уређивањем *Школског листа*

Фг II 2697

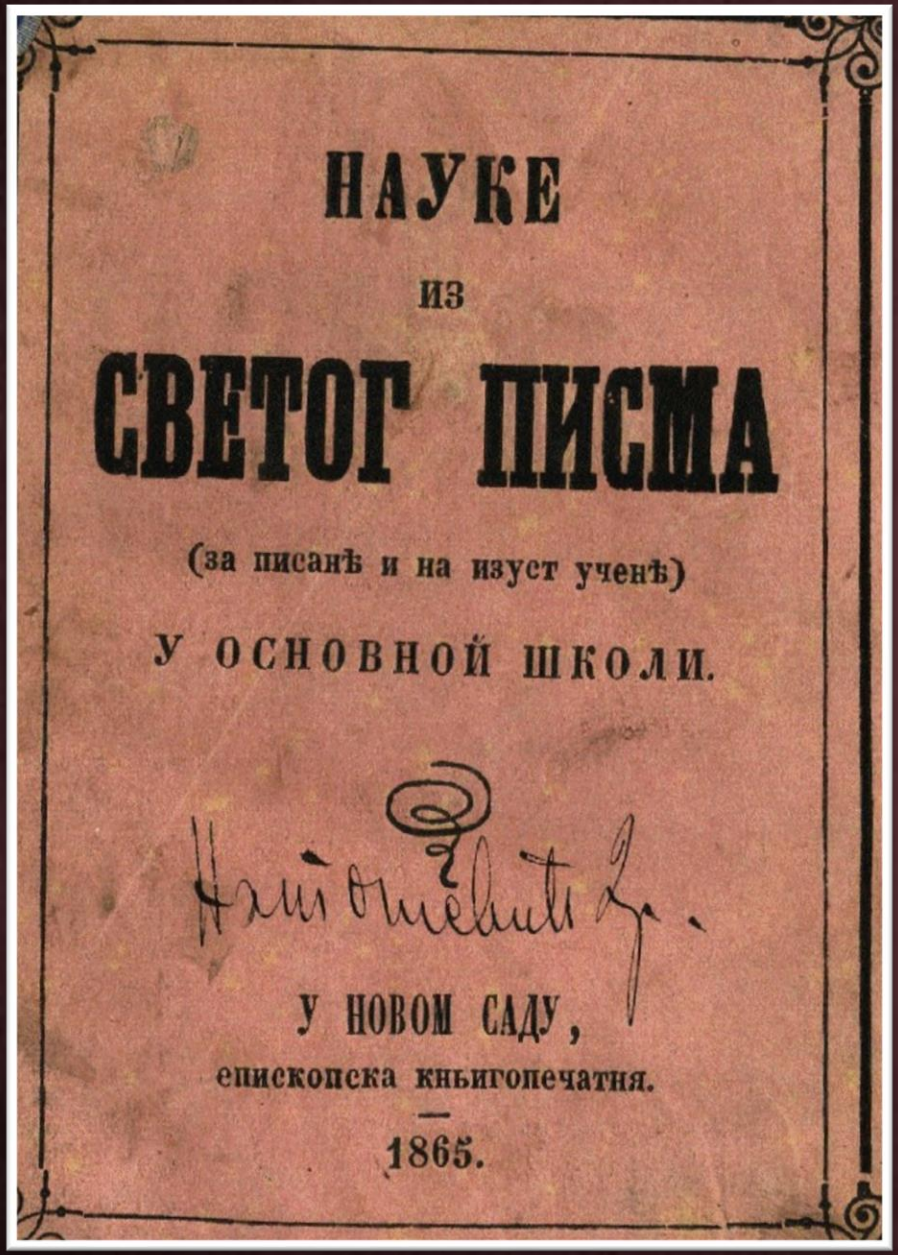

НАУКЕ

ИЗ

СВЕТОГ ПИСМА

(за писанѣ и на изуст ученѣ)

У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ.

У НОВОМ САДУ,

епископска кньигопечатня.

1865.

Ко е од Бога речи Божие слуша,
а ко не слуша, ние од Бога.
Іов. 8. 47.

P19 Ср I 54
Дигитална БМС

Унео је многе новине у наставу: цртање, гимнастику, музичко образовање. Реформисао је уџбенике, тежио да ученици добију практична знања из воћарства, повртарства и сточарства. Увео је нове технике читања. Унапредио је рад учитељске школе у Сомбору и тежио да се учитељи стручно образују, организујући разне течаје. У Београду је био и референт министарства просвете.

.

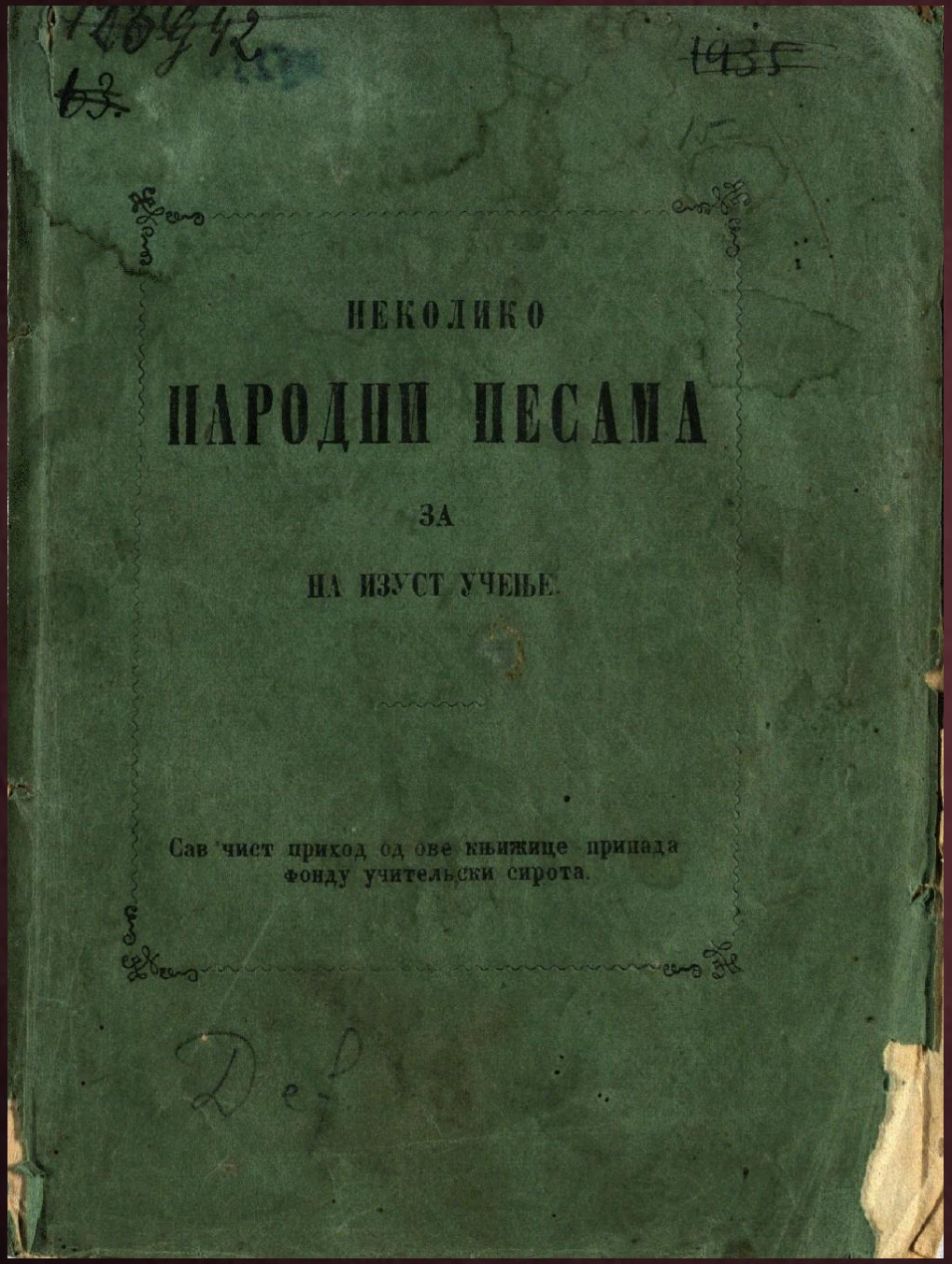

НЕКОЛИКО

НАРОДНИ ПЕСАМА

ЗА

НА ИЗУСТ УЧЕЊЕ.

Сав чист приход од ове књижице припада фонду учитељски сирота.

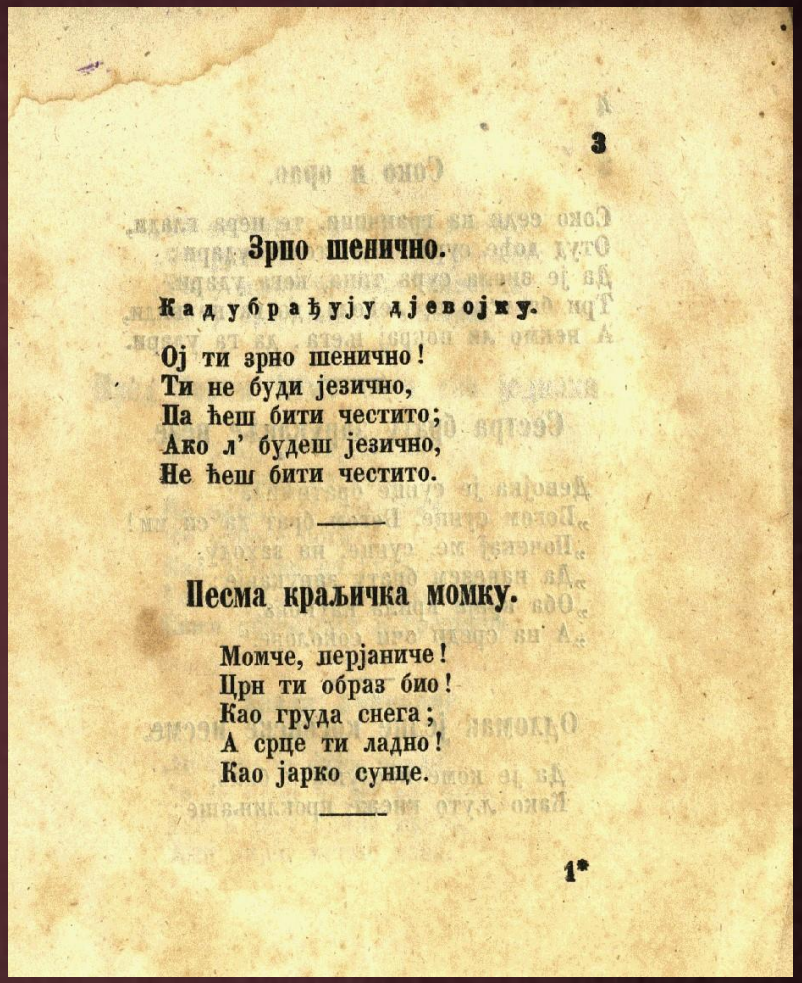

Зрно шенично.

Кад убрађују дјевојку.

Ој ти зрно шенично!
Ти не буди језично,
Па ћеш бити честито;
Ако л' будеш језично,
Не ћеш бити честито.

Песма краљичка момку.

Момче, перјаниче!
Црн ти образ био!
Као груда снега;
А срце ти ладно!
Као јарко сунце.

P19 Ср I 356
Дигитална БМС

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

ЗА ШТО

НАШ НАРОД У АУСТРИЈИ

ПРОПАДА.

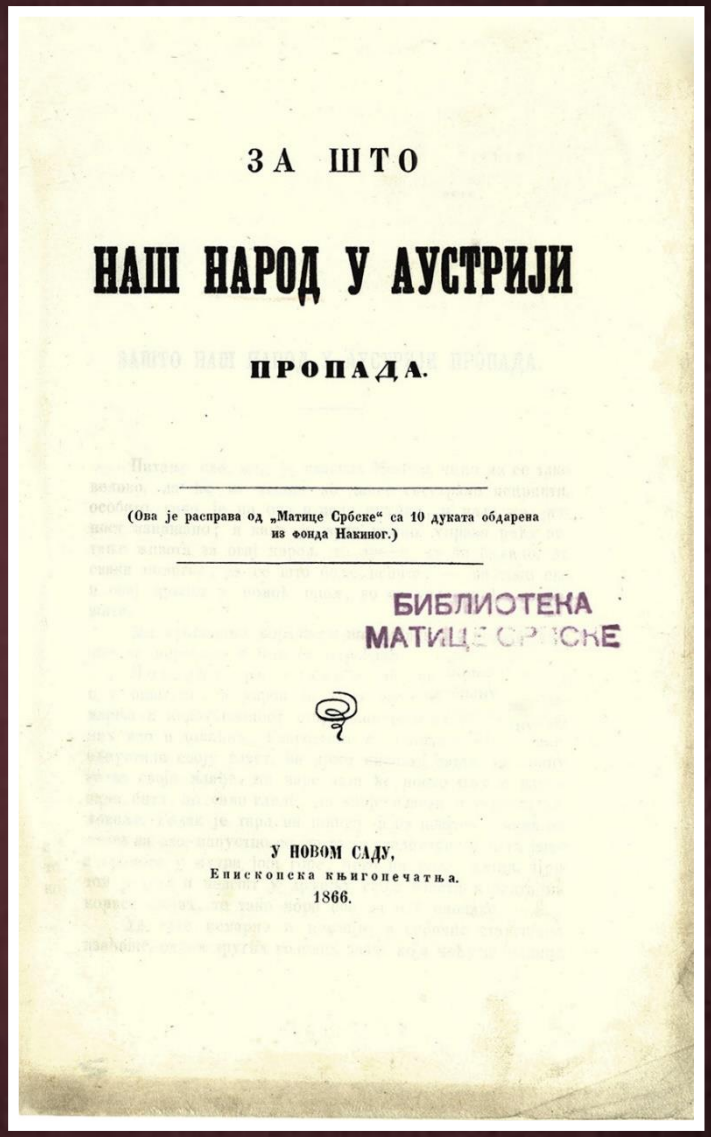

ЗА ШТО

НАШ НАРОД У АУСТРИЈИ

ПРОПАДА.

(Ова је расправа од „Матице Српске“ са 10 дуката обдарена из фонда Накиног.)

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

У НОВОМ САДУ,
Епископска књигопечатња.
1866.

P19 Cp III 232
Дигитална БМС

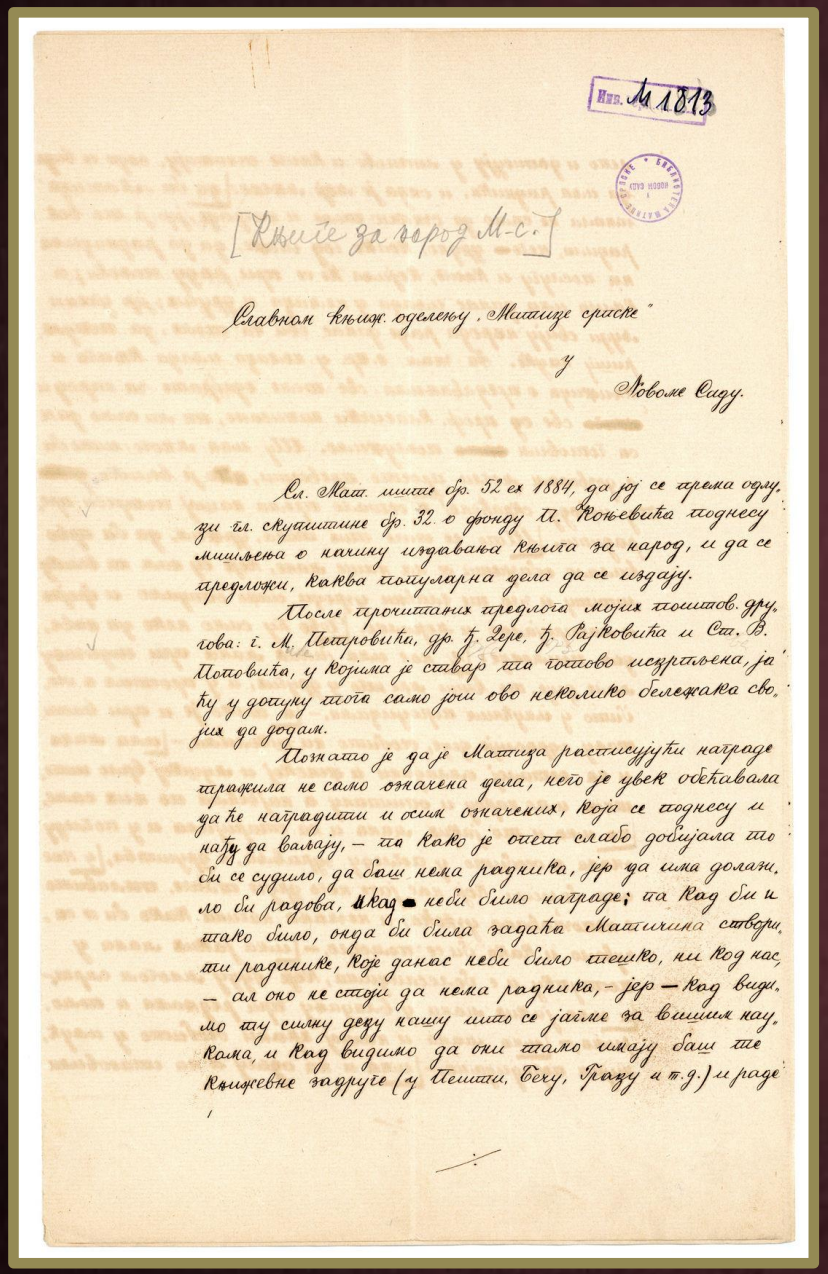

Инв. М 1813

[Књиге за народ М-с.]

Славном књиж. одељењу „Матице српске"

у

Новоме Саду.

Сл. Мат. мите бр. 52 ex 1884, да јој се према одлуци гл. скупштине бр. 32. о фонду П. Коњевића поднесу мишљења о начину издавања књига за народ, и да се предложи, каква популарна дела да се издају.

После прочитаних предлога мојих поштов. другова: г. М. Петровића, др. Ђ. Зере, Ђ. Рајковића и Ст. В. Поповића, у којима је ствар па готово исцрпљена, јаћу у доцну моћи само још ово неколико бележака своји да додам.

Познато је да је Матица расписујући награде тражила не само означена дела, него је увек обећавала да ће наградити и остала означених, која се поднесу и нађу да ваљају, — па како је опет слабо добијала то би се судило, да баш нема радника, јер да има довољно би радова, ако неби било награде; па ако би и тако било, онда би била задаћа Матичина створити раднике, које данас неби било тешко, ни код нас, — ал оно не стоји да нема радника, — јер — ако видимо ту силну децу нашу што се јаче за вишим наукама, и ако видимо да они тамо имају баш те Књижевне задруге (у Пешти, Бечу, Грацу и т. д.) и раде

Славном књиж. одељењу „Матице српске"

у

Новоме Саду.

Сл. Мат. мите бр. 52 ex 1884, да јој се према одлуци гл. скупштине бр. 32. о фонду П. Коњевића поднесу мишљења о начину издавања књига за народ, и да се предложи, каква популарна дела да се издају.

РОМС М 1813

Писмо Књижевном одељењу Матице српске: Предлог о издавању књига за народ

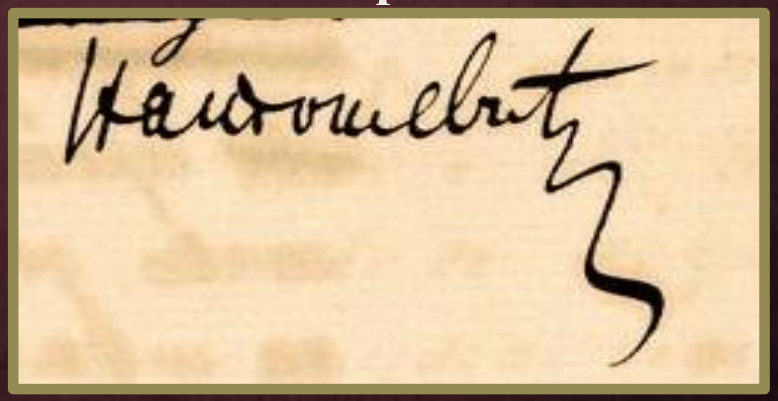

ОСНОВНА ШКОЛА

у

северној Америци.

Препечатано из подлистка од „Заставе“ бр. 84, 85, 92, 1866, и бр. 3, 7, 8, 9, 1867 год.

У ПЕШТИ,
Штампарија Хорњанскова и Трегерова.

1867.

P19Cp II 687.1
Дигитална БМС

„Али он и није радио за славу и признања, већ из најчистије љубави према школским људима, из тежње за темељним реформама. Заиста је тачно што је о *Школском листу* написао одушевљени кузмински учитељ Илија Пантелић: ’Од како се у нашим школама нов начин предавања увео, далеко већи напредак код деце школске увиђа се него што је до сад био, и то само онде где је учитељ или обштина *Школски лист* држала, јер без њега се свуда и свагди у мраку тумара, и опет без утјеха остаје’. *Школски лист* је умногоме допринео Натошевићевом гласу највећег реформатора наших школа у другој половини XIX века”.

Божидар Ковачек

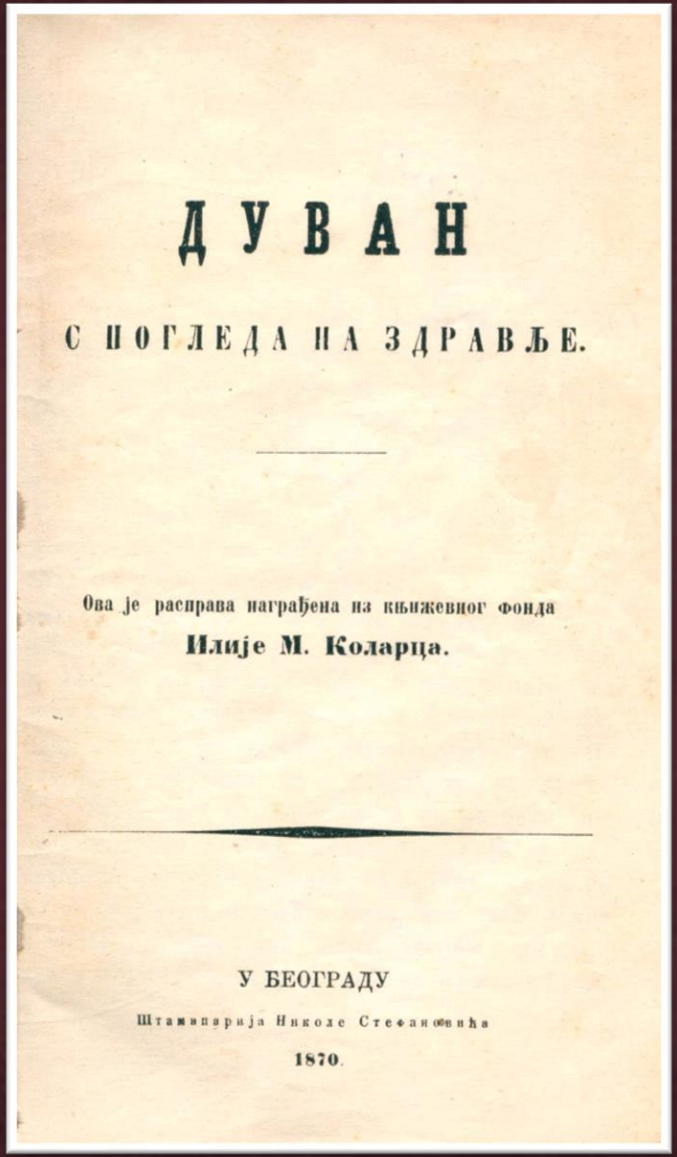

ДУВАН

С ПОГЛЕДА НА ЗДРАВЉЕ.

Ова је расправа награђена из књижевног фонда
Илије М. Коларца.

У БЕОГРАДУ
Штампарија Николе Стефановића
1870.

I 5812/1870.

БУКВАРЪ

за

СРБСКА УЧИЛИШТА.

Круто везанъ и съ леђа у платну 16 новч.

У БЕЧУ.

У ц. кр. наклади училиштныхъ книига.

1872.

28. Шта да чини, ко мисли Божій быти.

О човѣче праведниче!
Єданъ Божій службениче!
Ако мислишъ Божій бити,
Чини добра за живота,
Поштуй брата старіега,
И тебе ће млађи твои:
У добру се непонеси,
А у злу се непоништи,
На туђе се нелакоми;
Єръ човѣче праведниче,
Кадъ човѣка самрть нађе,
Ништа собомъ не понесе,
Беѣ скрштене бѣле руке,
И праведна дѣла своя.

29. Пословице.

Ако лѣто не даде, всемъ нема ништа.
Безъ муке нема науке.
Гдѣ е слога, ту е и Божій благословъ.
Гдѣ се старіи не слушаю, ту Богъ не помаже.
Докъ имашъ, донде чувай.
Добаръ гласъ далеко иде, а зао іоштъ даль.
Єданъ другоме валя да помажемо, на ке нама Богъ.

Кой се Бога небои, и людій нестыди, шога се шы клони.
Кой єдаништъ слаже, другій пуих му се невѣруе, ако и истину каже.
Кой в радъ да у старости одиочива, у младости валя да се труди.
Лѣва рѣчь гвоздена враша ошвара
Мимогредъ ніе у редъ.
Младо се дрво савыя.
Навыка е єдна мука, а одмыка дев.
Не горе образъ одъ сунца, вѣкъ одъ поштены людій.
Правъ се смѣе, а кривъ се крые.
Руа се за злашо не хваша.
Свашта невалъ на край шераши.
Туба рука не тече.
Уста вашвори а очи ошвори.
Хитаръ буди слушаши, а сиоръ говориши.
Човѣкъ се по бесѣди познае.
Што Богъ дае, що е све добро.
Ако не начуеа, не нашече.
Болѣ необреки, него рѣчь неодржаши.
Болѣ ништа незнаши, него ков какво.
Бредакъ ке радинъ свега имаши, а лень довѣкъ у сиротиньы быши.
Бредна ке рука довѣкъ господарити, а леня довѣкъ робоваши.
Гди се старіи неслушаю, ту Богъ непомаже.
Гдѣ е слога, ту е и Божій благословъ.
Добаръ гласъ далеко иде, а зао іоштъ даль.
Докъ се човѣкъ чува, и Богъ га чува.

1.

Рукописна велика и мала писмена.

А Б В Г Д Е Ж З
а б в г д е ж з
И Ї К Л М Н О
и і к л м н о
П Р С Т У Ф Х Ц
п р с т у ф х ц
Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Є Ю Я
ч ш щ ъ ы ь є ю я
Ѣ ѣ Ѣ ѣ
ѣ ѣ ѣ ѣ

2.

Колико враша има ова училиштна соба? Фојите, да гледамъ. Колико има овдѣ арозора?

Я имамъ єдну главу, єданъ носъ, єдна уста, два ока, два уха, двѣ руке, двѣ носе. Колико имамъ руку? Свака рука има петъ арстію, а свакій арстъ по три сплавка. Колико носу има птица? Петао има четыри носе, а колико има коньи? Колико арстію има човѣкъ на свакой носи? Мува има шестъ носу; колико носу има муха? Рѣкъ има осамъ носу. Колико дана има у єдной седмицы? Кад' имашъ двѣ пѣуке,

I 41365

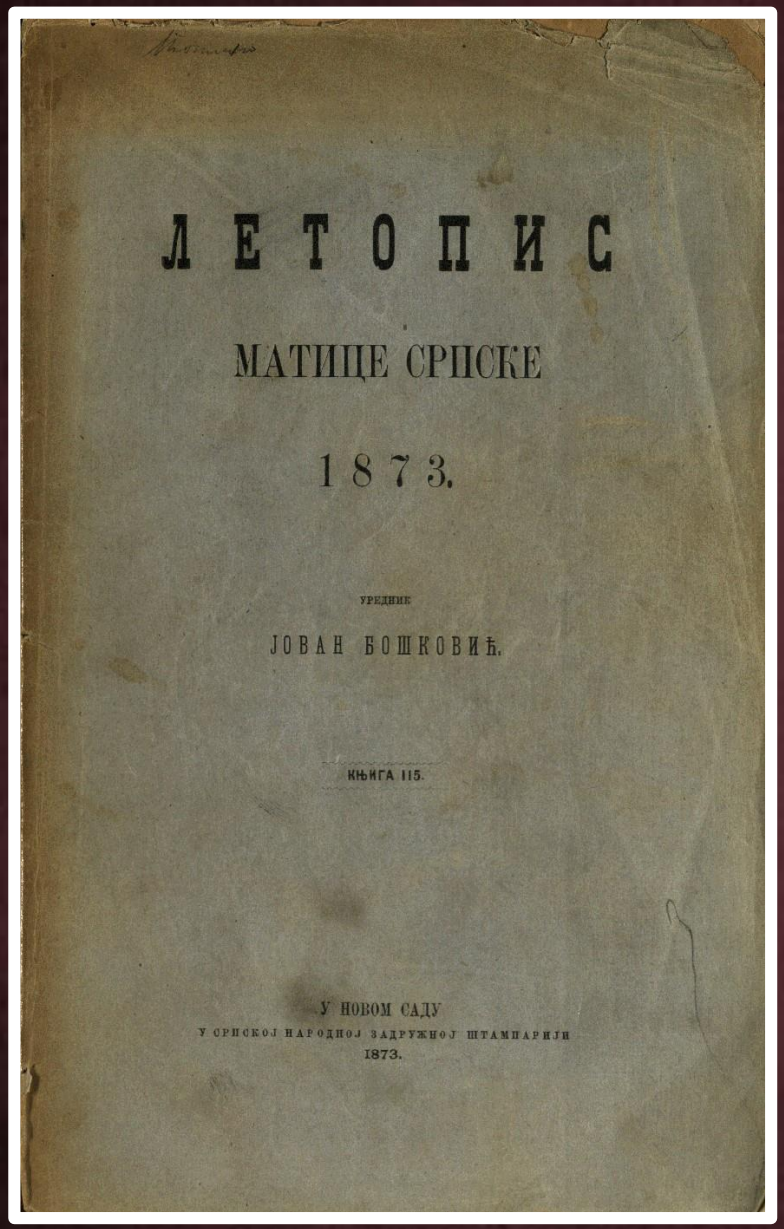

ЛЕТОПИС

МАТИЦЕ СРПСКЕ

1873.

УРЕДНИК

ЈОВАН БОШКОВИЋ.

КЊИГА 115.

У НОВОМ САДУ

У СРПСКОЈ НАРОДНОЈ ЗАДРУЖНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1873.

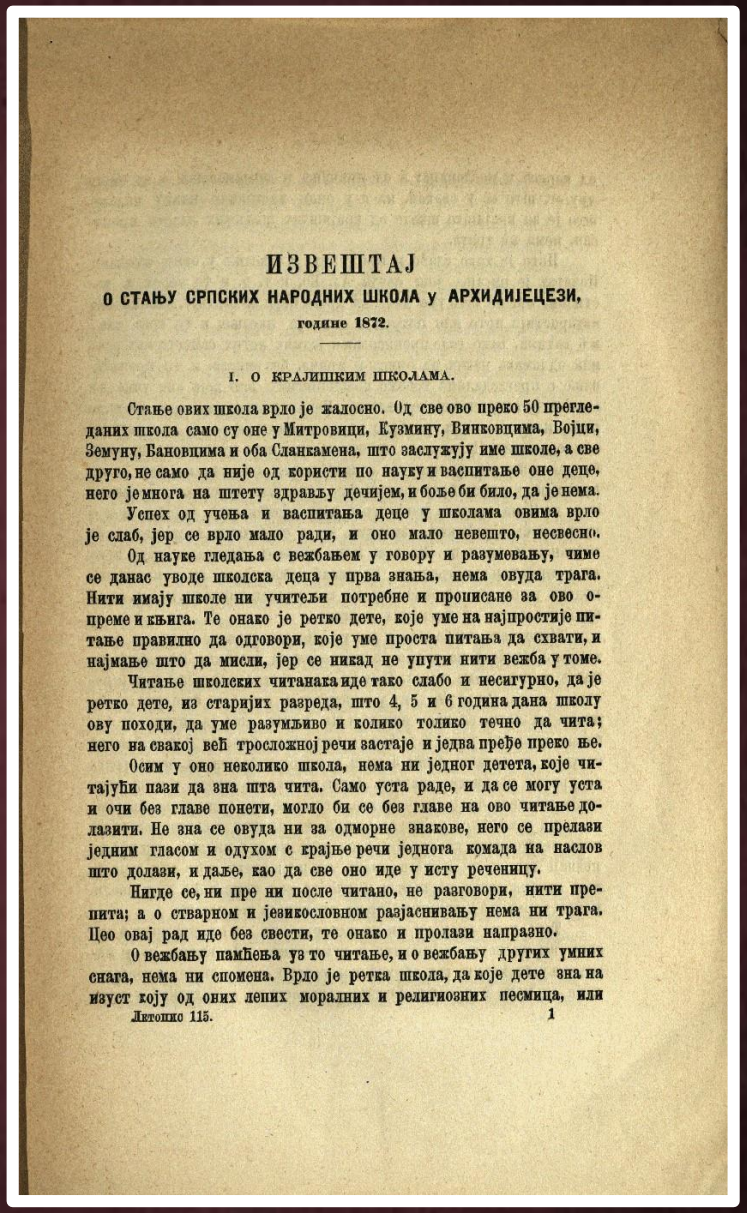

ИЗВЕШТАЈ

О СТАЊУ СРПСКИХ НАРОДНИХ ШКОЛА у АРХИДИЈЕЦЕЗИ,

године 1872.

I. О КРАЉИШКИМ ШКОЛАМА.

Стање ових школа врло је жалосно. Од све ово преко 50 прегледаних школа само су оне у Митровици, Кузмину, Винковцима, Војци, Земуну, Бановцима и оба Сланкамена, што заслужују име школе, а све друго, не само да није од користи по науку и васпитање оне деце, него је многа на штету здрављу дечијем, и боље би било, да је нема.

Успех од учења и васпитања деце у школама овима врло је слаб, јер се врло мало ради, и оно мало невешто, несвесно.

Од науке гледања с вежбањем у говору и разумевању, чиме се данас уводе школска деца у прва знања, нема овуда трага. Нити имају школе ни учитељи потребне и прописане за ово опреме и књига. Те онако је ретко дете, које уме на најпростије питање правилно да одговори, које уме проста питања да схвати, и најмање што да мисли, јер се никад не упути нити вежба у томе.

Читање школских читанака иде тако слабо и несигурно, да је ретко дете, из старијих разреда, што 4, 5 и 6 година дана школу ову походи, да уме разумљиво и колико толико течно да чита; него на свакој већ тросложној речи застаје и једва пређе преко ње.

Осим у оно неколико школа, нема ни једног детета, које читајући пази да зна шта чита. Само уста раде, и да се могу уста и очи без главе понети, могло би се без главе на ово читање долазити. Не зна се овуда ни за одморне знакове, него се прелази једним гласом и одухом с крајње речи једнога комада на наслов што долази, и даље, као да све оно иде у исту реченицу.

Нигде се, ни пре ни после читано, не разговори, нити препита; а о стварном и језикословном разјасњивању нема ни трага. Цео овај рад иде без свести, те онако и пролази напразно.

О вежбању памћења уз то читање, и о вежбању других умних снага, нема ни спомена. Врло је ретка школа, да које дете зна на изуст коју од оних лепих моралних и религиозних песмица, или

П II 951/1873.
Дигитална БМС

ХЛЕБ

ШТО ГА ЈЕДЕМО, КАКАВ ЈЕ

и

КАКАВ ТРЕВА ДА ЈЕ.

Предавање о светом Сави у Новом Саду у позоришној дворани 1874

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1874

I 6459

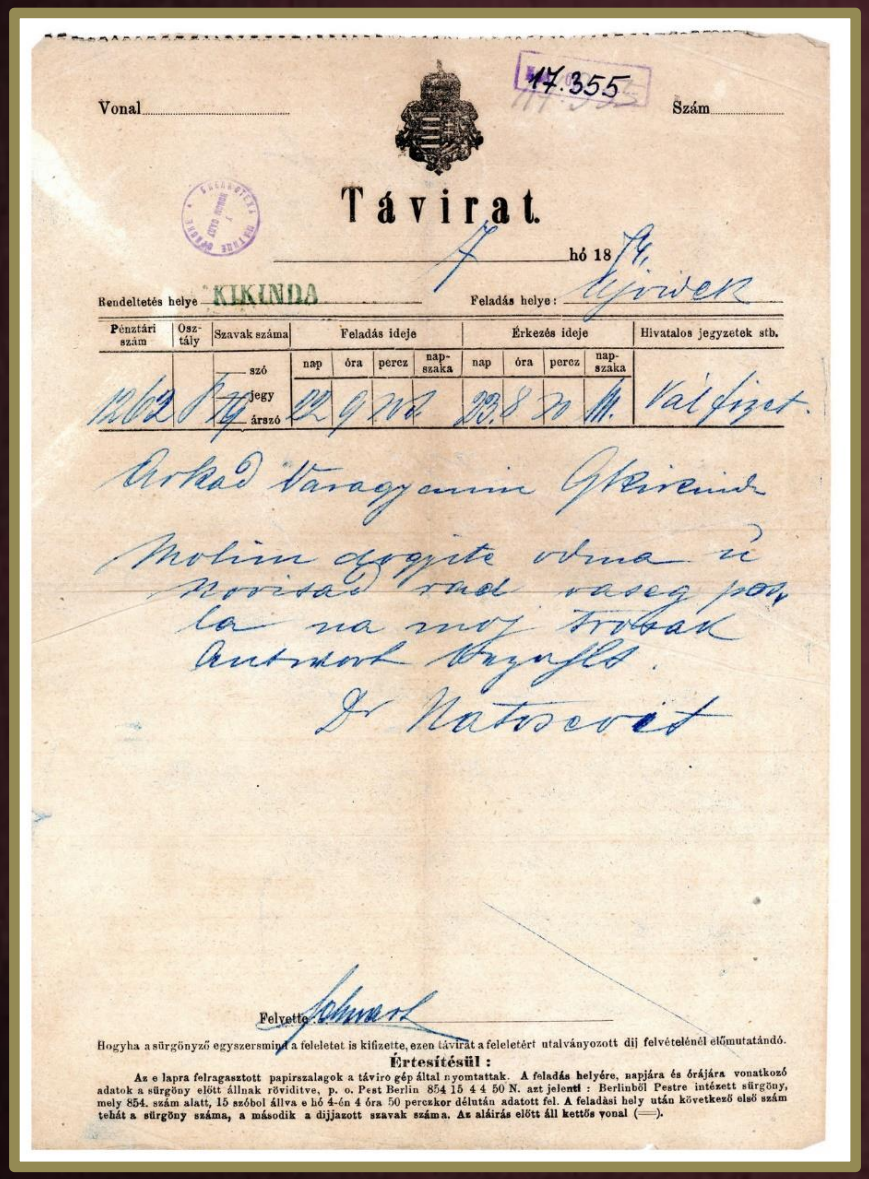

17.355

Vonal ..... Szám .....

Távirat.

..... hó 18 74.

Rendeltetés helye: KIKINDA Feladás helye: Újvidék

Pénztári szám	Osztály	Szavak száma	Feladás ideje				Érkezés ideje				Hivatalos jegyzetek stb.
		szó / jegy / árszó	nap	óra	perez	napszaka	nap	óra	perez	napszaka	
1102	17	17	22	9	10		23	8	20	M.	Vájjizt.

Arkad Varagyanin Gkirenik

Molim dogyite odma ü
Novisad rad vaseg pos
la na moj trobak
Antonot Bajnfls.

Dr Natosevit

Felvette: Schwarz

Hogyha a sürgönyző egyszersmint a feleletet is kifizette, ezen táviratot a feleletért utalványozott díj felvételénél előmutatándó.

Értesítésül:

Az e lapra felragasztott papirszalagok a táviro gép által nyomtattak. A feladás helyére, napjára és órájára vonatkozó adatok a sürgöny előtt állnak röviditve, p. o. Pest Berlin 854 15 4 4 50 N. azt jelenti: Berlinből Pestre intézett sürgöny, mely 854. szám alatt, 15 szóból állva e hó 4-én 4 óra 50 perczkor délután adatott fel. A feladási hely után következő első szám tehát a sürgöny száma, a második a dijjazott szavak száma. Az aláirás előtt áll kettős vonal (═).

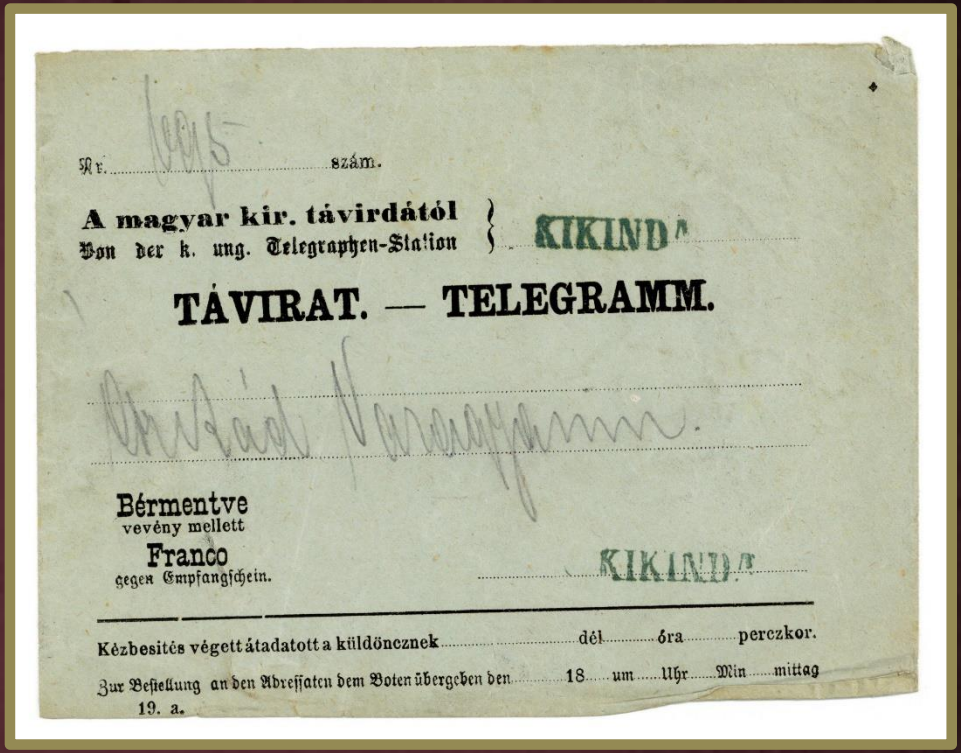

Nr. 1095 szám.

A magyar kir. távirdától
Von der k. ung. Telegraphen-Station } KIKINDA

TÁVIRAT. — TELEGRAMM.

Arkád Varagyanin.

Bérmentve
vevény mellett
Franco
gegen Empfangschein.

KIKINDA

Kézbesités végett átadatott a küldöncznek ..... dél ..... óra ..... perczkor.

Zur Bestellung an den Adressaten dem Boten übergeben den ..... 18 ..... um ..... Uhr ..... Min ..... mittag

19. a.

РОМС 17355

Телеграм Аркадију Варађанину – позив на договор (Нови Сад, 23. јул 1874)

НЕКОЛИКО

НАРОДНИХ ПЕСАМА

ЗА УЧЕЊЕ НА ИЗУСТ

У СРПСКИМ ОСНОВНИМ ШКОЛАМА.

Чист приход од ове књижице даће се фонду учитељских сирота.

Ново попуњено и поправљено издање.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
Ин. бр. 18147

У НОВОМЕ САДУ,
СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА
1876.

Сунце и мајка му.

Јарко сунце на пут полазаше,
За њим мила мајка пристајаше.
Јарко сунце куд ћеш на конаке,
Ко ће теби вечерице дати,
Ко ли ћете рано пробудити,
Пробудити тебе пољубити,
Пољубити тебе замолити:
Да огријем земљу и градове
А и ону многу сиротињу,
Голу, босу и неопасану?
Јарко сунце тихо одговара:
Не брини се моја мила мајко!
У Бога ћу бати на конаке,
Божја мајка мен' ће пробудити,
Пробудити мене пољубити
Пољубити мене оснажити:
Да огријем земљу и градове
И ту нашу многу сиротињу
Голу босу и неопасану.

Особити орач.

Ој орачу! млад орачу!
Ко ти даде младе воке,
Младе воке витороге,
И јармове јаворове,
И палице шимширове,
И заворње босиљкове,
И бич косу девојачку,
Љуту гују ручконошу?
Ал беседи млад орачу:
Служио сам божју мајку,
Те ми дала младе воке,

Младе воке витороге,
И јармове јаворове,
И палице шимширове,
И заворње босиљкове,
И бич косу девојачку
Љуту гују ручконошу.

Српска девојка.

У Милице дуге трепавице
Прекриле јој румен' јагодице,
Јагодице и бијело лице;
Неможеш јој очи сагледати,
Црне очи и бијело лице.
Сакупи се коло девојака
И у колу Милица девојка.
Када коло на трави играше,
Бјеше ведро, пак се наоблачи,
По облаку зас'јеваше муње,
Све девојке к небу погледаше,
Ал' не гледа Милица девојка,
Већ преда се у зелену траву.
Девојке јој тихо говорише:
„Ој Милице, наша другарице!
„Ил' си луда, ил' од више мудра,
„Те све гледаш у зелену траву,
„А не гледаш с нама у облаке,
„Ђе се муње вију по облаку?“
Ал говори Милица девојка:
„Нит' сам луда, нит' одвише мудра,
„Нит' сам вила да збијам облаке,
„Већ девојка, да гледам преда се.“

II 14220

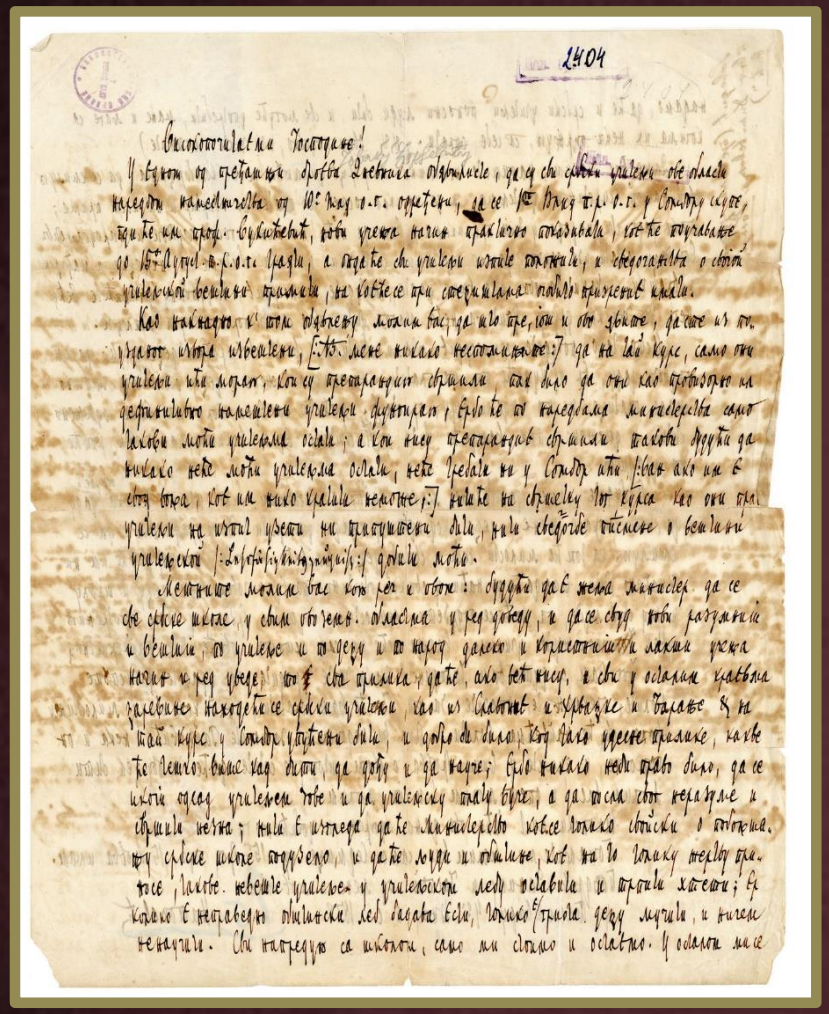

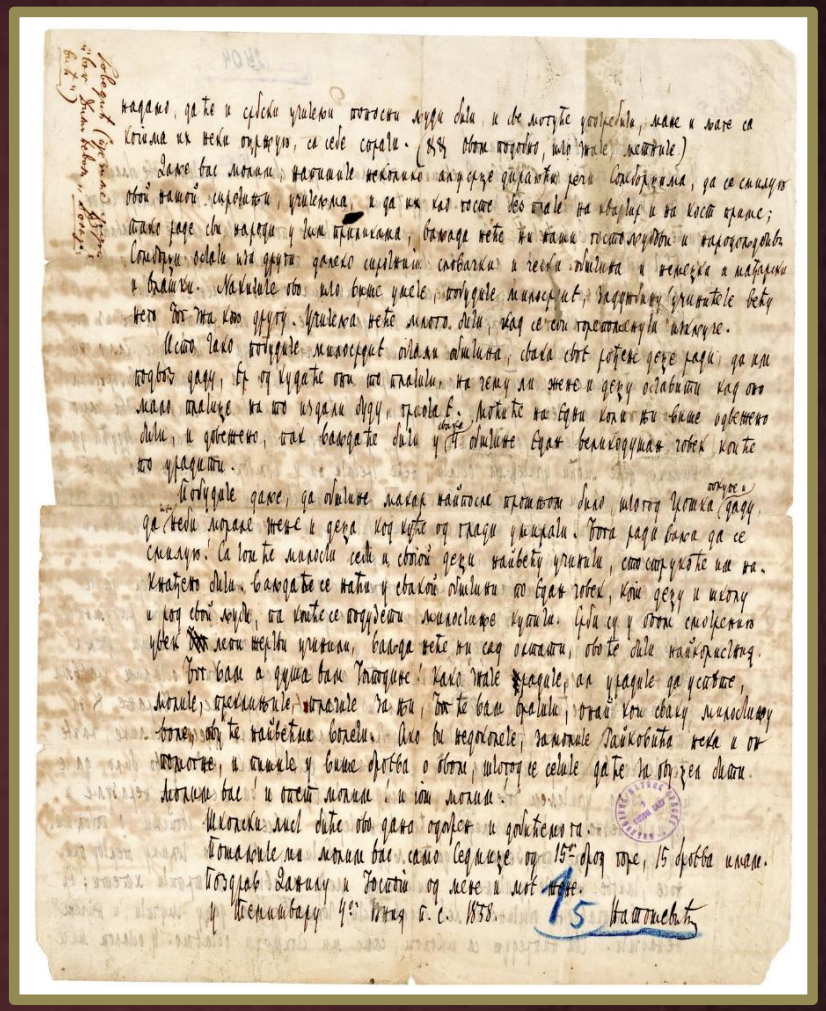

Јовану Ђорђевићу: Пропагирање течаја за учитеље српских народних основних школа у Војводини

РОМС 2404

ЛЕТОПИС

МАТИЦЕ СРПСКЕ

УРЕЂУЈЕ

А. ХАЏИЋ.

КЊИГА 119.

1876.

У НОВОМЕ САДУ,

СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА

1877.

О ЗАГОНЕЦИ.

I.

Шта је загонетка. Подлог загонеци. Начин и врсте. Народне и школске загонетке. Сродство загонетке.

Загонетка је задаћа да се погоди нешто, што се таји и крије, па само се погде што и то околишки каже или покаже, или само пита, и по томе мора онај, ко тражи, да нађе, шта је. Као кад ко узме на се образину, маску, да га не познају, ко је; или као оно деца, кад повезаним очима једно друго диркају, и стану да погоди које: тако је и загонетка нешто замумуљено, да се лако не позна шта је, а опет вири и дражи на погађање, права чувида.

Предмет или подлог загонеци може да буде свака позната ствар или радња, или ових име. Обично се узима ствар или радња познатија и из ближе околине, или ових име, ако је згодно, пак се начини задаћа за погађање загонетке.

У главноме су два начина, како се ове задаће начине: или се оно, што се задаје, загонетски опише или упореди, или се за оно загонетски пита, и по томе је само две врсте задаћа: оно су загонетке, ово питалице; а како је подлог загонеци ствар, или име, то је и двојаких загонетака и питалица: ако је подлог сама ствар, то су народне загонетке и питалице, ако име, то су школске.

У питалици само се пита за ону ствар, што је узета за подлог, али се пита највише загонетски:

Где је зло добро? Која је глава без мозга?

Шта је у ватри мокро, а у води суво?

Шта се боље види у мраку, него на дану?

Питалица је простији, па ваљда и старији облик ових задаћа. Њих је и више, и има их озбиљних и научних, има привидно безазлених, а има и с подметаљком, за шалу и за смеј, па има и које задиркују и пецају.

П II 951/1876.

НЕКОЛИКО

СРПСКИХ

НАРОДНИХ ПЕСАМА

ЗА УЧЕЊЕ НА ИЗУСТ

У СРПСКИМ ОСНОВНИМ ШКОЛАМА.

По избору др. Ђ. Натошевића, главног школског референта.

Чист приход од ове књижице даће се фонду учитељских сирота.

Најновије попуњено и сасвим поправљено издање.

У НОВОМЕ САДУ,
ИЗДАЊЕ СРПСКЕ НАРОДНЕ ЗАДРУЖНЕ ШТАМПАРИЈЕ.
1878.

Цена 15. новчића.

II 18565

НАУКЕ

ИЗ

СВЕТОГ ПИСМА

(ЗА ПИСАЊЕ И НА ИЗУСТ УЧЕЊЕ)

У ОСЊОВНОЈ ШКОЛИ.

Ко је од Бога, речи Божије слуша,
а ко не слуша, није од Бога.
Јов. 8. 47.

Цена 10 новч.

ИЗДАЊЕ СРПСКЕ КЊИЖАРЕ
БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
У НОВОМ САДУ,
1878.

I 16810

КЊИГЕ ЗА ШКОЛУ И НАРОД.

СВЕСКА ОСМА.

ПОЧЕТНИЦЕ ПРИРОДНИХ НАУКА.

АСТРОНОМИЈА.

ОД

Н. Локиера,

члана кр. друштва у Лондону.

С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО

Др. Ђ. НАТОШЕВИЋ.

СА 47 СЛИКА.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
КЊ. БР. 1993

НОВИ САД.
ИЗДАЊЕ ШТАМПАРИЈЕ А. ПАЈЕВИЋА.
1880.

I 11127

Ђорђе Натошевић се залагао за побољшање друштвеног положаја жена, и то не само писањем у прилог њихове равноправности с мушкарцима, већ и сарађивањем са женским задругама и оснивањем женских школа

.

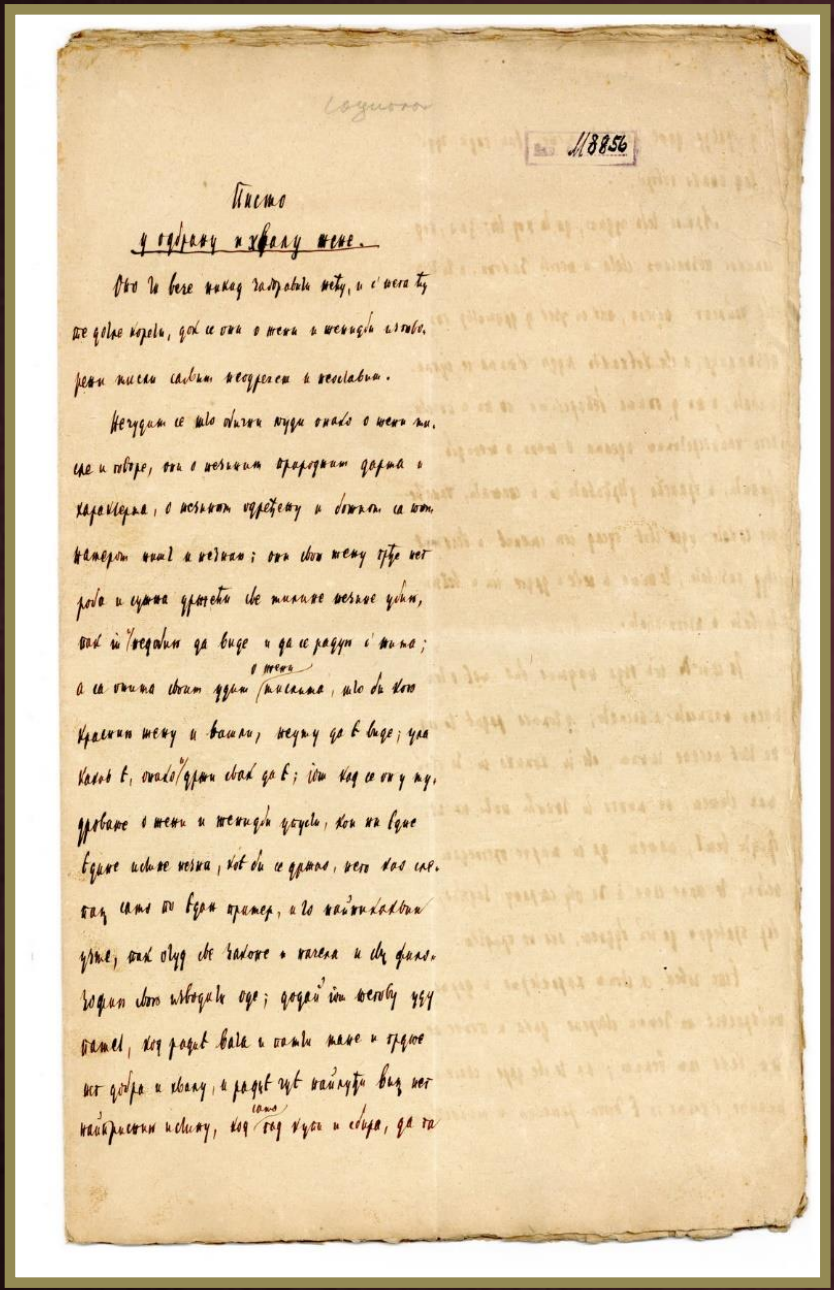

Писмо
у одбрану и хвалу жене.

Ово ли вере никад чаврлови нету, и с'него ту
ће долре корели, док се они о жени и женидби злобо,
рени писи славим неодреги и неслави.

Негдам се ми обичи туди онако о жени ми,
ше и говре, ти о женским природним дарма и
карактера, о женским одређену и обичаи се ти
нетера нал и нелки; они ови жену туђе нет
рода и сушта дрвета ће нимоше женске дени,
онај ів'ведени да виде и да се радуи с'нимо;
а ће онима овим дрви (о жени) писаме, ако би ово
краћим жену и вашли, жену да в виде; ова
Калов в, онако'дрви свој да в; ів' ко се ну ну,
дрваре о жени и женидби дерели, ко ни ваше
ваше исиме неки, чет би се дрмо, него ко ше.
тер сами ов вери пример, и ко найтиковови
уже, онај обуд ће чаворе и нагеле и ће фил.
водини ови ивводи оде; дедеј ів' женоу ову
ствел, ко радет вала и сами ниме и трдо
нет добра и хвалу, и радет ћет найлепи вез нет
найдрлеки и слиму, ко (сами) ову чуи и себе, да та

Ово ли вере никад чаврлови нету, и с'него ту
ће долре корели, док се они о жени и женидби злобо,
рени писи славим неодреги и неслави.

РОМС М 8856
„Писмо у одбрану и хвалу жене"
(Ђурђевдан, 1852)

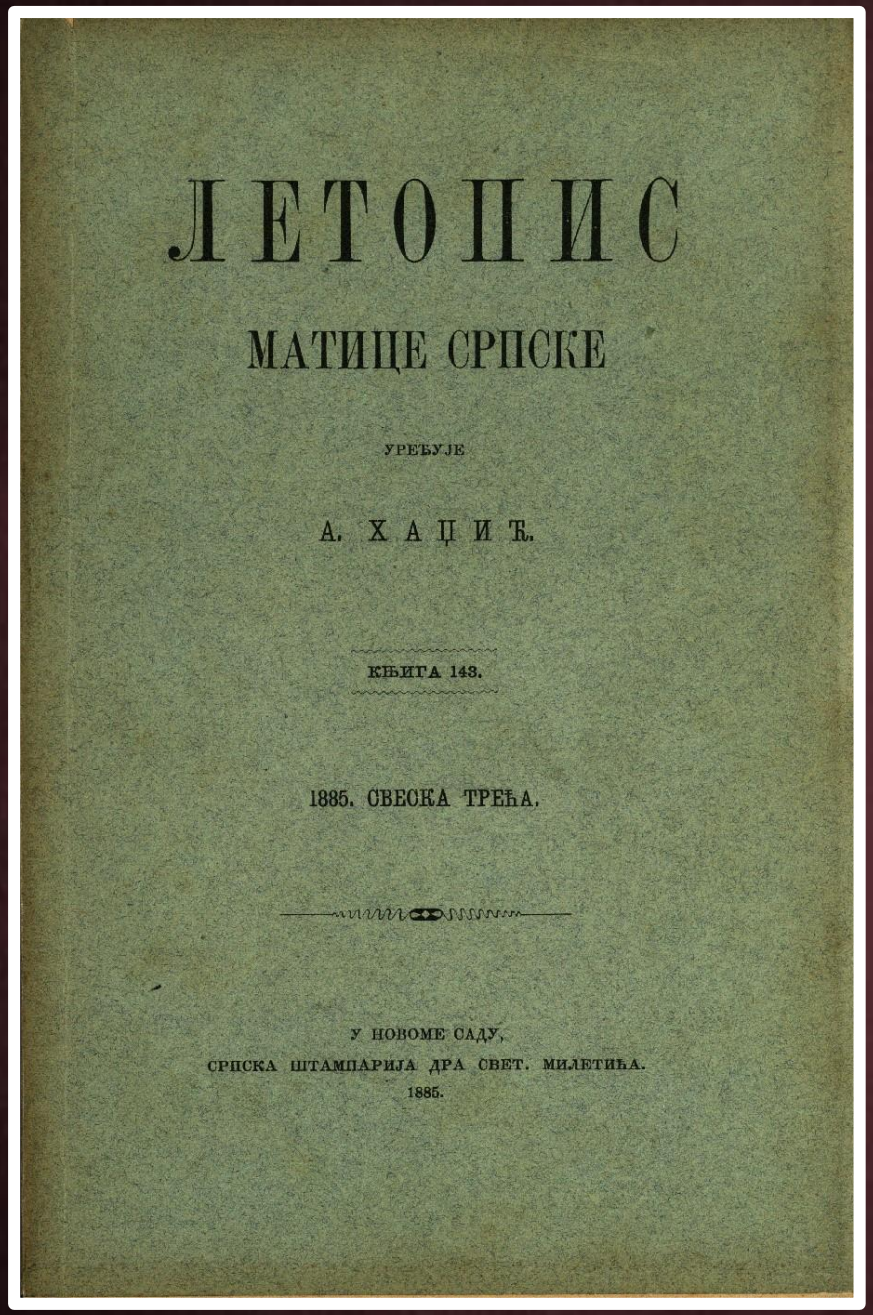

ЛЕТОПИС

МАТИЦЕ СРПСКЕ

УРЕЂУЈЕ

А. ХАЏИЋ.

КЊИГА 143.

1885. СВЕСКА ТРЕЋА.

У НОВОМЕ САДУ,
СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТ. МИЛЕТИЋА.
1885.

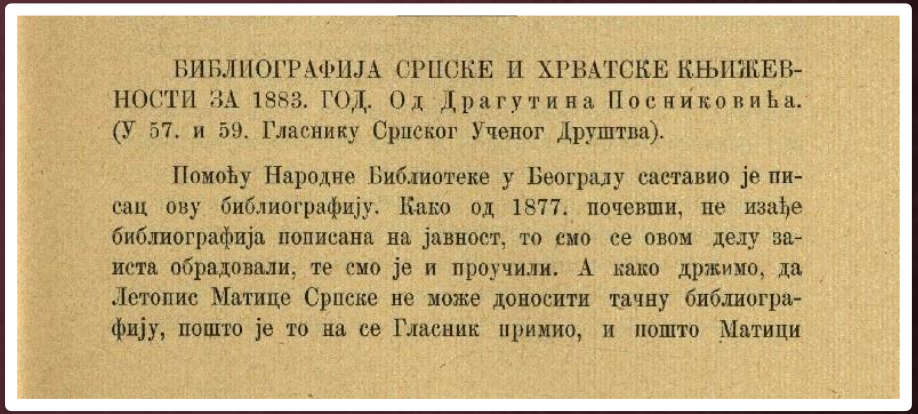

БИБЛИОГРАФИЈА СРПСКЕ И ХРВАТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА 1883. ГОД. Од Драгутина Посниковића. (У 57. и 59. Гласнику Српског Ученог Друштва).

Помоћу Народне Библиотеке у Београду саставио је писац ову библиографију. Како од 1877. почевши, не изађе библиографија пописана на јавност, то смо се овом делу заиста обрадовали, те смо је и проучили. А како држимо, да Летопис Матице Српске не може доносити тачну библиографију, пошто је то на се Гласник примио, и пошто Матици

П II 951/1885.

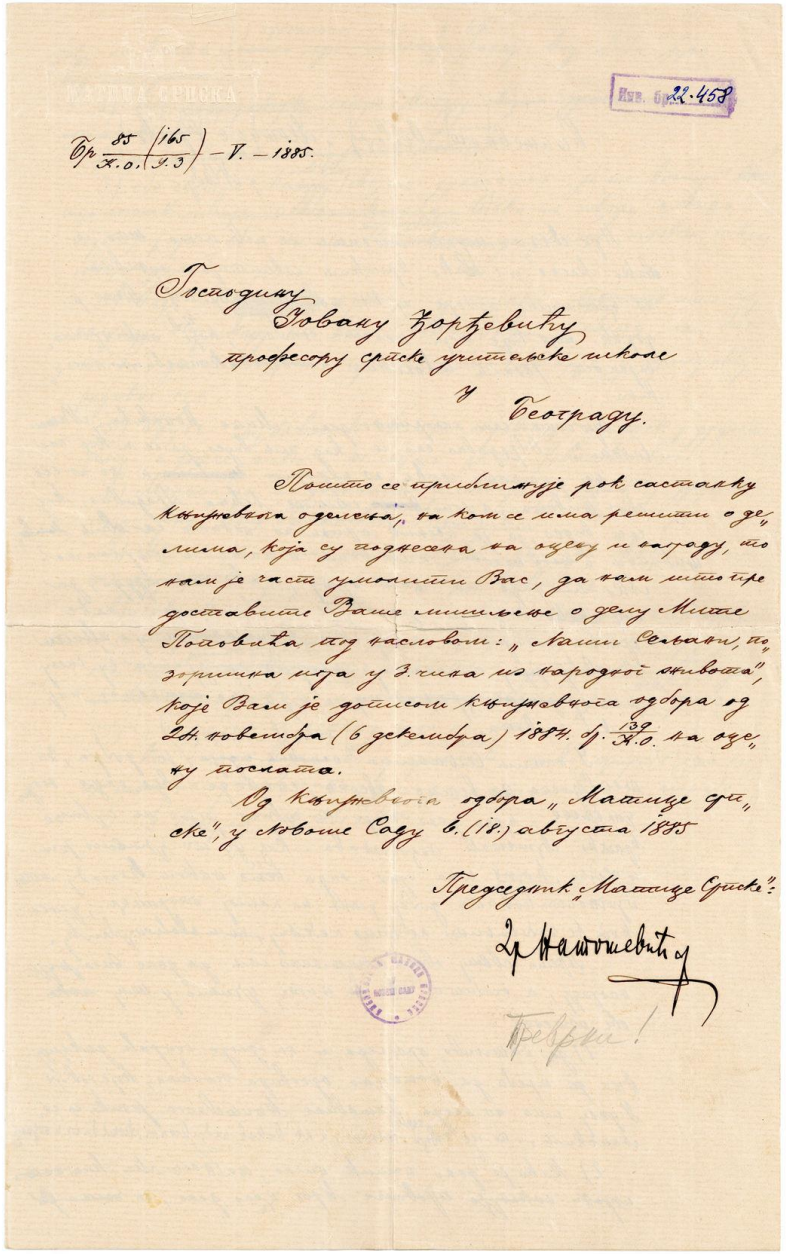

Бр. 85/165 Х.О. (Ф.З.) – V. – 1885.

Господину
Јовану Ђорђевићу
професору српске учитељске школе
у
Београду.

Пошто се приближује рок састанку Књижевног одељења, на коме се има решити о делима, која су поднесена на оцену и награду, то нам је част умолити Вас, да нам што пре доставите Ваше мишљење о делу Милке Поповића под насловом: „Наши Сељани, позоришна игра у 3 чина из народног живота", које Вам је дотиском Књижевног одбора од 24. новембра (6 децембра) 1884. бр. 139 Х.О. на оцену послато.

Од Књижевног одбора „Матице српске", у Новом Саду 6. (18.) августа 1885

Председник „Матице Српске":
Др Настићевић

Пребрки!

РОМС 22458

Писмо Јовану Ђорђевићу (позив да поднесе Матици српској оцену драме *Наши сељани*), Нови Сад, 1885.

БРОЈ 9. У НОВОМЕ САДУ 1. СЕПТЕМБРА 1887. ГОД. II.

ЖЕНСКИ СВЕТ.

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

ИЗЛАЗИ: сваког 1. дана у месецу из целог табаку.

Цена је годишња 1 зор; за Србију 2½ хил. у сребру. Рукописи и претплата шаљу се на уредништво.

М А Т И.

— по немачком. —

Лубан, пријатност мајка даје
С њоме среће чеду свом.
Још малог га упознаје
С околином маленом;
А кад чедо поодрасти
Мајка ће му небо касти.

А ту љубав, пријатност свету,
Кад му пружа њена груд,
Нек су јади у суседству
Живу њу је сјајан руд.
Нек над главом громи брује,
Благослов се мајчин чује.

Изве мрачне, тужне, јадне
Обасјава светоокруг:
Кад месечев зрачак падне
На лице јој бледи, дуг.
Тамне ноћи, а у вају
Од љубави њене сјају.

Дођеш' чедо на свет бели
У њен падне загрљај
Од туге га чува, дели
Полубања замедљај
Јер сваке му молбе, паде
Испуштиа мајка знаде.

И кад дође чеду жеља
Да опроба крај'ма лет
Мајку мори туга вела,
Што полази у туђ свет.
Тешо дрхте, срце тепне
Кад му задње „збогом“ рекне.

А последња жеља мила
Што зажели мајка тад',
У срцу јој оставила
Ону свету, дивну над.
Да ће опет натраг доћи
Загрлит' га мајка моћи.

Нек га прати младост чила,
Нове среће лепши сјај,
У младости среће мила
Нек је сирам те тек одјај.
Таку жељу мајка свету
Сишље, жели свом детету.

Мајчина је жеља давна,
Што га прати на тај пут!
Да се надат' желит' не зна
Пукла би јој стара груд.
Ал' нада га жеља прати:
„Срећно пош'о, здрав се врати!“

Здрав се врати, да те мати
На старачку прими груд,
Благословв ти може дати
Загрлит' те задњи пут,
Кад јој данак, суђен стигне
Да на груд ти главу пригне!

Али доцкан! руке старе
Што пружаше т' среће, лек
С њима е' чела т' бриу таре —
Скриштене су за навек!
На гроб иди, стани сине,
Да јој жеља срце мине.

Још погледај тужно само:
Избиша је празна сва
Празан столац стоји тамо —
Свуда само туга, јад;
На огњишту катре нема —
Ко сад среће да ти спрема!?

Ко ће да ти блажи јаде
Када мајке неман сад?
Ко ће да ти души даде
И срцу ти рајску слад?
По свом свету можеш заћи
Те љубави пећеш наћи!

емо кратковиди, лакоумни и сами себи најнепријатељи? —

Сви знамо, да је друштво болесно, јер му је темељ болестан. Данашња породица је извор свију грехова. На где лежи клица болести? Морамо је наћи, морамо је уништити!!

Мило је свести, још мане свести, а *мајмуне љубити* при склапању брачкога.

У том лежи зло! . .

Како ли је кратка и дивна наша српска песмица: *„није благо ни сребро ни злато сек је благо што је срцу драго“!*

Ту је извор среће и блаженства!!

Оснујмо породицу на том божанском темељу — и Србство ће процветати!

Станко.

НАУЧЕЊАКИЊЕ И ВЕШТАКИЊЕ У БРАКУ.*)

Код Немаца, Француза, Енглеза и других западних народа, где је образованост и код женскиња далеко од нас одмакло, приметиво се, да су оне женске, што су у науци и вештини стекле лепог гласа и признања, кад се удале, махом су несрећно прошле. Врло је мало њих, које су срећно прошле тако, да се оне као изузетни сматрају, а правило је, да научењакиње и вештакиње буду несрећне у браку и онамо пре и више, где се удају опет за научењаке и вештаке мужеве. Дошло је дотле, да би саветније било, да се таке женске никад и не удају, бар би наука и вештина имала користи, а онако и женске и наука и вештине пропадају, јер много су тако несретне биле, да су великом муком и грдним надирањем и радом морале своје несретнике мужеве да извлаче из дутова на и тавница, у које су својим лакомисленим и невољним животом запали; неке су сироте тим и себи главе дошли, на је тако с њима и она прибрана наука и она лепа вештина утонула

Ту појаву код тих женскиња опазили су још старе писци, па нису никад желели, да узму за жену ону, која је учена, а тим поводом је и славни римски сатиричар Марцијал казао: „Јаки дух у слабом телу нешто је непотпуно, ни муж ни жена; нешто за владу и за љубав, дете са оружјем од дива, нешто средње од мудраца и мајмуна.“

На шта је узрок тој непородној појави? јер по природиваљало би, да су образованији уједно и савршенији на и срећнији.

Потврдити је узрок томе, што овакe

*) Из бележака покојног Др. Ђ. Натошевића.

жепскиње занете идејалима својим, науком и вештином, не обрађају довољно пажње, да упошају срце и душу будућег садруга свога, него се заскаћем дају јако обратити, на надму тако шака вештиом опаким бедевијама, који хоће њиховом муком да живе. А велик је узрок и у томе, што се оваке женске обично тако забуне и уживе у својој науци и вештини, да се изгуби и угуши у њих она урођена наклоност за кућу и њене потребе, на надму у немар и небригу толико, да пренебрегну и мужа и децу и кућу своју. Женске су по својој природи осећљивије и у свачем, па и у науци и вештини, умеју се већом вољом и јачом одлуком одати него мушки, а у брачном животу, зна се, може да даде повода свађи и раздвоју једно друге непрешпено у своје време, или пе закрљена чарапа; а како ће да наш па оваке спетиице и кад ће да досте и да мисли жена, која је душом и срцем запешена за онај виши свој позив. На баш и кад би хтеле, не могу доспети на једну и другу страну, јер наука и вештина толико им времена заузму, да пе остаје још и за кућевне брите и материнске дужности. То је сасвим природно, јер ни мушки научењаци и вештаци пису за кућу за породицу и њене потребе заузети; а осим тога и међу њима има чудних светаца, те отуда је и постала и у пашем народу она пословица: „где су кола мудрости, ту су трља лудости.“ То знају и сами ти мушки мудраци и вештаци, на за то обично и избегавају при женидби опет женске мудраце и вештакиње, него траже пре и слушкиње, него ове.

Но ако таке жене пису биле кадре, да среће своје мужеве, где су попајвише

носила тим, што је била њен слаг. Спипијона и супруга сл. Семпронија Тиберија Граха, нити је у томе своју вредност држала, него је предузеда, да од својих синова начини велике људе и једница јој је жеља била, да се слави као *мати* Граха. У оно доба било је у римској држави налик на наше прилике, само много горе. Мали поседи су осасим пропали и све се имање стекло било у руке појединих богаташа, који су сав народ начинили били својим робовима. Радници су били пропали, а богати подузетници прекупили су сво имање од малих газда. Њен старији син Тиберије замисао је, да се донесе нов закон аграрни (земљишни) и да се подела оној земље подели на све једнако; народ га заволе, изабере за трибуна (вођу) и пође му за руком да изведе тај велики и леп план, али богаташи се на њега е тога јако огорчили и витригама (сплеткама) оних могше. Народ после изабере његовог брата за вођу и подигне се другиће на ноге, а мати му као пруза мати народа пише:

„Ко има на земљи рајa и живота рајска, то је мужу само уз добру жену, а жени само уз добра мужа, а другчије није ни замислити.

— Благо оном ко добру жену нађе, она ће му осладити живот и начинити, да ће дишут дуже живети и све у среби и задовољству, сирома као и богат. Само у доброј жени има човек на овоме свету највећу срећу и највећи благослов. Још у стара времена рекао је премудри Соломун: Добра жена вреди мужу своме више него бисер. Чини му добро свега века свог. Зна се с врата муж њен кад седи међу старешинама земаљским. Она је круна мужу своме, она му је од бога дар.

— Важност и предност девојке је у оној лепој смерности, скромности, побожности, чистоћи, радљивости, штедљивости, у васпитању, благости, стрпељивости — то су знаци лепше женске душе — и блага над благима. Васпитана, весела, блага, смерна, побожна, склоната, чиста, радена, чуварна и штедљива девојка и од малина ода и матере, та ће зацео бити и валани жени.

— Гледај родитеље девојчине, којом мисле, зборе и творе тако ће и она, и какав обичај видиш у њих, тај ће бити и у ње. Каква мајка онака и Керка, вели народ, и плод не пада далеко од воћке, ни овер од кладе, — на што ти се на оцима доводе и на овој ће, а што на њима не, неће ни на њој. Ако ли нема родитеља, онда пази на друштво њезино, јер по друштву се и људи знају. Реч она: с ким си, онаки си, и она, кога не мож познати мотри с ким се меша — нека ти вреде још више при оцењивању девојака и жена, него при оцењивању мужих.

— Гледај прво на побожност, упек је у побожних јача свест о вршењу дужности као супруге и матере и домаћице; она сила већу важност полаже на ово, него друга, у побожних је сила јача свест о супружној искрености и верности и о поштовању себе и мужа, побожност је

*) И ово је посмрче др. Ђ. Натошевића.

П III 289/1887.

БРОЈ 9. У НОВОМЕ САДУ, 1. СЕПТЕМБРА 1892. ГОД. VII.

ЖЕНСКИ СВЕТ.

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

ВЛАСНИК:
ДОБРОТВОРНА ЗАДРУГА СРПКИЊА НОВОСАТКИЊА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ
АРКАДИЈЕ ВАРАЂАНИН.

ИЗЛАЗИ: СВАКОГ I. ДАНА У МЕСЕЦУ НА ЦЕЛОМ ТАБАКУ.

Цена је годишња 1 фор; за Србију 2½ динара.
Рукописи и претплата шаљу се на уредништво.

ИЗЛОЖБА У ВРАЊИ.

Наш век је важан и по томе, што је отпочео своје културне производе да износи на углед у великим збиркама, које се зову изложбе. Не прође сад ни једна година, а да се у овој из оној држави, у овој из оној околини, вароши па и народу не изнесе једна из друга врста радиности и привреде људске, која тежи да се истакне на првој висини укуса и вештине да својим оригиналним створом и типом присвоји срца и душе ширих кругова друштвених. Тако видимо, да се читави милијони народа сиремају у напред по 5—6 година за оваке изложбе. Ево ове године се такмичила Немачка и Француска држава, која ће одржати међан с изложбом чак 1900. године; а видимо, како се журно сирема и Угарска да прослави оваком светковином своју хиљадугодишњицу, а читамо сваки дан у листовима, како се сједињене сев. американске државе напредно сиремају, да прославе изложбом у Чикагу 400 годишњицу своју.

И наш словенски свет није изостао у овој културној утакмици својим производима умним, вештачким и природним и стао је са свим упоредо са најнапреднијим народима. Ето видели смо лане у Златноме Прагу, у Чешкој, како је њихова изложба задивила образован свет, а гледали смо и 1884. год. овде у Нов. Саду, како се изненадили странци на угледима онда изложених српских женских рукотворина из Аустро Угарске; сад читамо, како је и Бугарска изложба у Пловдину привукла пажњу образованог света а нарочито, како је прва српска занатлијска изложба у Врањи, која је отворена 2. августа о. г., постала име народно, јер је својим предметима стала у ред са првим стручњацима европске радиности, а народна индустрија, особито она, што из женских руку излази, испредначила је много напраднијим народима.

Г. Арса Пајевић, књижар и добар познавалац разних рукотворина, ни с могао да одоле своме родољубивом нагону, а да не оде на ову врањску изложбу да види културни степенногзавито опог дела нашег народа, који је скорим скинуо туђе окове с душе и тела свога, и он нам у листу „Бранику“ прича, како је изненађен даром и радом целог опостраног народа, а особито опог дела из новоослобођених кра-

одговорни Контролор 40 н., г. Даринка Војлова 40 н., г. Јаша Војлов ратар 40 н г. Лаза Радосављевић 20 н., г Младен Поповић чиновник 20 н., г. Удова Ката Стевановић 20 н, г Љубомир Дудварски 20 н. г. Мата Богосављевић 30 н., г. Радовић 20 н., г. Милош Милошев ђаком 20 нов, г. Јовановић 20 н., г. Жика Вели угоститељ 20 н. г. Петар Предраговић парох из Кумана 20 н.

Снима прилагачима и прилагачицама изриче се овим на врлоту најтоплији благодарност.

Из седнице управног одбора медичаке добротворне задруге Српкиња, држане у Меленици 5. (17.) јуна 1892.

Управни одбор.

ЗАБАВА.

ЦИГАНКА ВРАЧАРА.

Пружи руку, баки синко,
На показки влах!
Да ти стара баба каже,
Шта ти носи дан

И године, шта ти носе
Казаћу ти ја!
Само треба на бележу
Нешто да ми е' дâ.

Хајде отаде, стара бако
Истина ј' сам бог!
А ја знадем већем стаде
Бедног жића мог!

Не треба ми твоја кажа
Ђу већ напред знам.
Милостињу без тога ћу,
Малу да ти дам.

О, сретан си синко, мајци,
Што те даде бог!
Ти ћеш мале знаш среће
Живота ми мог.

Познајем је: црно око,
И гарава влас
Румен-уста, што тело
Прва рајска слас!

На ђубите, не било ме!
Изгубиће вид,
Ако лажем! Само знадеш
Девојачка стид!

Срећни јесте боже, бити
Сретан млади цар . . . .
Даде, даде, ово бако
На бележу дар!

О, на слава, што те чека!
Бићеш принцетар!
Сиђе ће да те слиши, ђуби
Ево млад из стар.

А ти ћеш се новосити!
Живота ми мог,
Ордена ћеш тоа'ко имат'
Кол'ко звезда бог!

Доста бако, славе већу
Петребам је ја',
Већ настани тамо, где си
Бада почела!

Како рече: „ђубав, среће
Сретан млади цар'...
Јесте синко, бићеш сретан
Исто као цар!

Ђубав ће ти скинут е' неба
Прави сврси рај:
Јер је сиђде, сладак јако
Милин загрлај.

Твоја ј' мила прави ањ'о
Ја је добро знак:
Врана коса, румен уста
Жарки ока плак.

Она уста мила, ђупка,
Слатка, румена —
Даде бако, даде даде
На бележу, ај!

Па богатство, што те чека,
Сретан, сине мој!
Тебе неће равна бити
На свој земљи тој!

Али ти се нећеш повет'
Са богатства тог.
Пратићеш, зодећеш
Сваког убогог!

А благосиов . . . Доста бако
Доста даде не!
Збогом бако! — Збогом синко
Среће ти не гиде!

Лазар Николић.

О ЉУБАВИ.

Белешке покојног др Ђ. Натошевића.

1.

Љубав као спасн.

Љубав начини од земље рај, од земног живота небески.

Где је љубав онде је и рај.

Два и по минута траје веч човеков; једанпут минут хоће, једанпут стењућаста рај, а само по минута остаје му за ђубљење.

Залубљени је као божанством задахнути, извршн дела, да се другима учине чуда.

Љубав је најјачнм дар божији, осим виједа, једино је ђудма дао, да њом виједи буду

Љубав је и у Бога најјача снага и најјечатија.

Љубав је највиша светиња, идол лу-

БРОЈ 12. У НОВОМЕ САДУ, 1. ДЕЦЕМБРА 1892. ГОД. VII.

ЖЕНСКИ СВЕТ.

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

ВЛАСНИК:
ДОБРОТВОРНА ЗАДРУГА СРПКИЊА НОВОСАТКИЊА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ
АРКАДИЈЕ ВАРАЂАНИН.

ИЗЛАЗИ: СВАКОГ I. ДАНА У МЕСЕЦУ НА ЦЕЛОМ ТАБАКУ.

Цена је годишња 1 фор; за Србију 2½ динара.
Рукописи и претплата шаљу се на уредништво.

ВАСПИТНА ЗРНЦА.

БЕЛЕШКЕ ПОК. Др. Ђ. НАТОШЕВИЋА.

1. Народ, који се данас не отима и не заузима за науком, показује, да је незрео. Наука је постала данас права потреба а није, као до сад, само неки украс.

2. Само ће се онај народ одржати међу народима, који се буде отимао за науком и за вештинама; који ово занемари, тога ће образованији згњечити и затрти.

3. Докле год породице и општине саме не буду умеле управљати школом, овим најпречим послом својим, дотле мора то влада или црква чинити, али онако, како је по народ најбоље, јер само така управа је и по владу и по цркву најпробитачнија.

4. Побожност је прва врлина; али се она не добија силом и навалом. Децу не вала терати одвише у цркву, јер огуглају, па онда је све пропало. Нико није хладнији у цркви од попа (свештеника) и црквењака. При овим великим славама црквеним о великим празницима, где се сваком човеку уздрхће срце и душа чисто растопи у овом светом задаху и тропутном осећају после чега изађе сваки као освећен и враћа се дому као препорођен, са мо су поп и црквењак остали не дирнути, јер су огуглали.

Терање деце у цркву, то је терање на доњаке, јер једва чекају да буде крај мољеву па да беже напоље. Није дакле то причавање и привикавање на мољење и на побожност, него је отуђивање од цркве, а тим им се отужи не само црква него и молитва и вера у Бога, а ово је много већи губитак за децу и народ, него оно за попове.

5. Деца нека не седе, где се старији разговарају, нису ни картају, него нека се дају од ових играју.

6. Мала се деца деру обично само док су близу родитеља и старијих, јер хоће дрском да их кише, а чим их ови оставе и оду даље од њих да их не виде и не чују, они се стишају и ћуте. За то и дете кад хоће што виком и дреком да добије, одучићеш најбоље, кад га предаш одмах мајмуна да га однесу даље из у другу собу, да те не види. Дете кад се дере одјогунства, знак је неразборите матере из оца, који су напустили своју дужност, те ће и дете са њих несретно бити.

П III 289/1892.

КЊИГЕ ЗА НАРОД

ИЗДАЈЕ „МАТИЦА СРПСКА“ ИЗ ЗАДУЖБИНЕ ПЕТРА КОЊЕВИЋА

СВЕСКА 58.

ЧУВАЈ СЕ СИЛОВИТА ПИЈЋА.

НАРОДУ ЗА ПОУКУ

НАПИСАО

Др. ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

НАКЛАДОМ СРП. КЊИЖАРЕ И ШТАМПАРИЈЕ
БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА У НОВОМ САДУ
1896

I 41922

Бр. 7. У НОВОМ САДУ, 1. августа 1921. Година I.

Учитељски Весник

Излази 1. и 16. у месецу. — Претплата се шаље на адресу „Натошевић“ учит. д. д., Нови Сад.

ЛИСТ ЗА УЧИТЕЉЕ И ШКОЛУ.
Издање учитељског деоничарског друштва
„НАТОШЕВИЋ“
У НОВОМ САДУ.

Рукописи и писма шаљу се на адресу „Натошевић“ деон. д., Нови Сад. — Рукописе уредништво не враћа.

Д-р ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ

У животу народа, у свакоме добу, само неколицину изабраника постиже част да се радом својим уздижу међу својим савременицима. Надмоћност духа њихова, којим од својих савременика даље виде и боље прозиру у најпотребније задатке живота свога народа, необична стваралачка снага и неутољива истрајност у раду, издижу таке људе, још за живота им, из масе народне и из онога ужега круга народне интелигенције у којој се крећу и раде, и имена таких људи, и после смрти, светле трајним сјајем успомене на њихова дела и на њихове творевине, јер им дела и творевине духа њихова остају у народу живи сведоци за све оно, на чему су стваралачким радом своје личне енергије толико ревновали у интересу напретка свога народа.

Име д-ра Ђорђа Натошевића, препородиоца наше народне школе у Војводини, великога организатора и ствараоца толиких школских установа у нас, пропагатора и уносиоца толиких напредних идеја на пољу метода целокупне школске наставе, неуморнога поборника и ватреног проповедника живе потребе о национализацији целокупнога живота српскога народа, да нам народ кроз своју народну школу духом просвећен и облагорођен, буде свагда свестан своје народне самосталности и индивидуалности, — живи и данас међу нама, светли међу нама и речито нам казује велике заслуге нашега великог просветног радника, на чијој основи и идејама и данас почива цела наша данашња модерна школа и настава.

У педесете године прошлога века пада почетак рада д-ра Ђорђа Натошевића на пољу нашега школскога живота. Године 1857. преузима он управу српских православних основних народних школа у Војводини, коју истрајним радом за кратко време, и по уређењу и по методу рада у њој, подиже на савремени степен школства у културних западних народа, и далеко је издиже изнад школа истога рада али другога наставног језика у тадашњој Угарској. Идеју народне школе популарише с највећим успехом међу свима слојевима свога народа, тако да нам народна школа у животу народном постаје значајан фактор за ширење народне просвећености, а доцније, под утецајем све насртљивијега државног, мађарског шовинизма, законским уређењем устројства њена, постаје нам она сигурна заштита и одбрана народне нам самосталности и индивидуалности. Д-р Ђорђе Натошевић у организаторски рад на пољу школскога живота улази с широким програмом и с великим плановима. У свој рад уноси он много полета, заноса, наде и вере у успех. Читаве генерације млађих учитеља зна он да одушеви за племенити рад у школи, који се такмаче један с другим у раду на народном просвећивању у школи и ван школе, и који културним образовањем својим улазе у прве редове народне интелигенције.

И сам задојен духом српскога романтизма, и д-р Ђорђе Натошевић не само од школе, него и од цркве, од књижевности а и од уметности тражи и захтева да диже и јача национални понос. Од свештеника тражи да у цркви што чешће спомињу Св. Саву, кнеза Лазара, цара Уроша и друге српске светитеље. На све стране хоће национализацију живота, и с презиром говори о онима „који се стиде и одричу свога“. Родољубље види у поштовању и чувању свега „што нам је Бог дао“: наших народних особина. У познавању народне прошлости налази и он не

П III 300/1921.

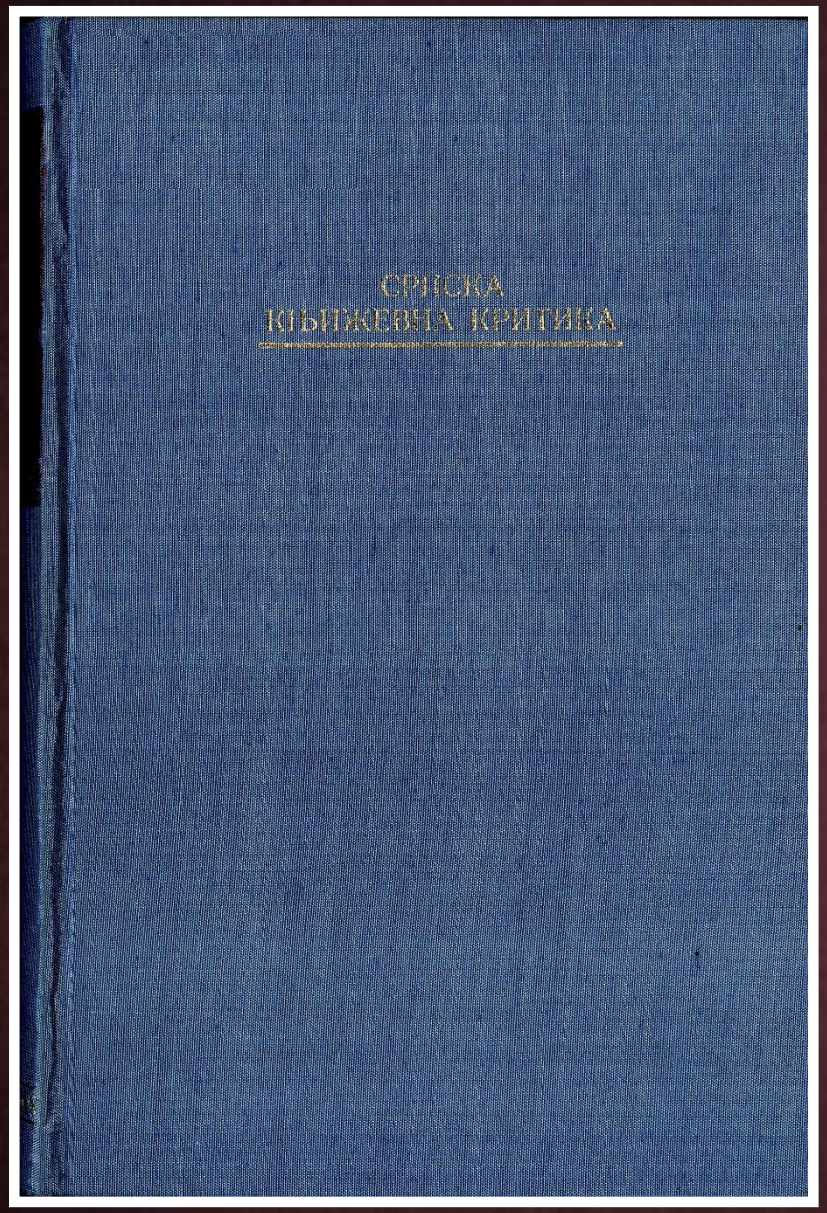

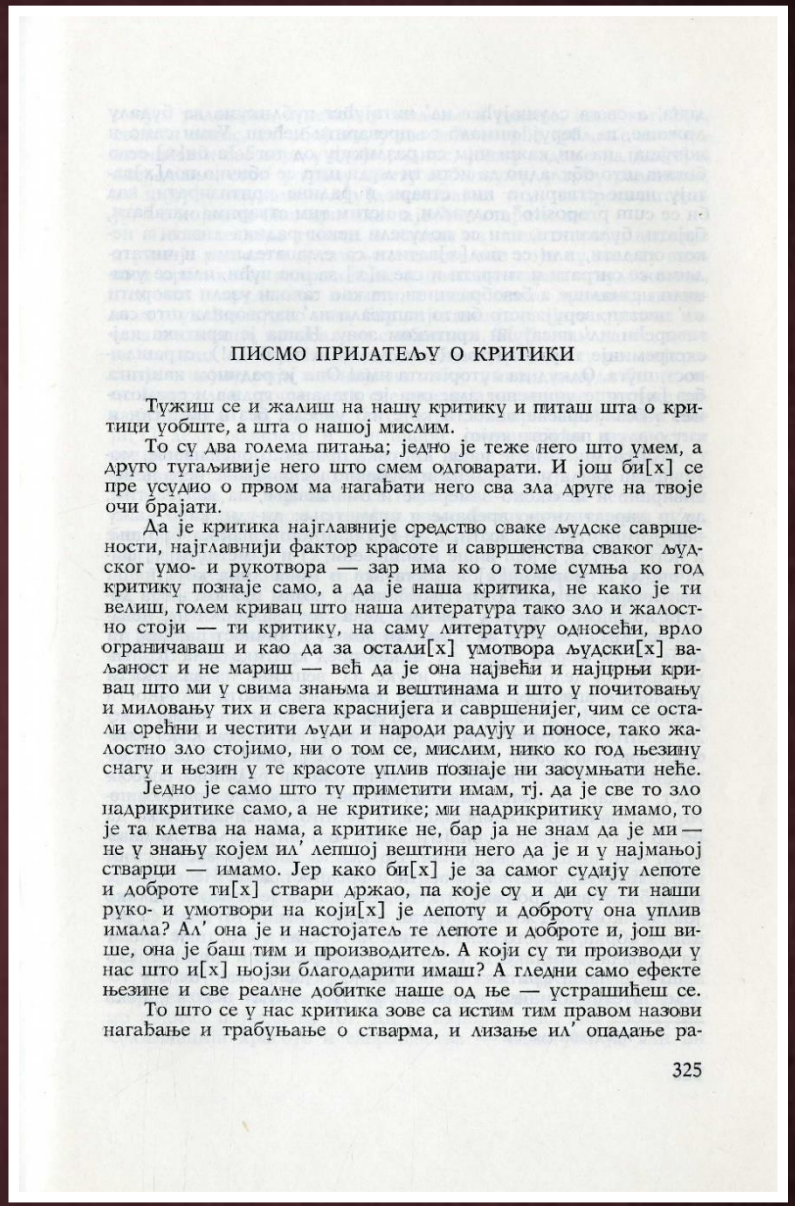

ПИСМО ПРИЈАТЕЉУ О КРИТИКИ

Тужиш се и жалиш на нашу критику и питаш шта о критици уобште, а шта о нашој мислим.

То су два голема питања; једно је теже него што умем, а друго тугаљивије него што смем одговарати. И још би[х] се пре усудио о првом ма нагађати него сва зла друге на твоје очи брајати.

Да је критика најглавније средство сваке људске савршености, најглавнији фактор красоте и савршенства сваког људског умо- и рукотвора — зар има ко о томе сумња ко год критику познаје само, а да је наша критика, не како је ти велиш, голем кривац што наша литература тако зло и жалостно стоји — ти критику, на саму литературу односећи, врло ограничаваш и као да за остали[х] умотвора људски[х] вољаност и не мариш — већ да је она највећи и најцрњи кривац што ми у свима знањма и вештинама и што у почитовању и миловању тих и свега краснијега и савршенијег, чим се остали срећни и честити људи и народи радују и поносе, тако жалостно зло стојимо, ни о том се, мислим, нико ко год њезину снагу и њезин у те красоте уплив познаје ни засумњати неће.

Једно је само што ту приметити имам, тј. да је све то зло надрикритике само, а не критике; ми надрикритику имамо, то је та клетва на нама, а критике не, бар ја не знам да је ми — не у знању којем ил' лепшој вештини него да је и у најмањој стварци — имамо. Јер како би[х] је за самог судију лепоте и доброте ти[х] ствари држао, па које су и ди су ти наши руко- и умотвори на који[х] је лепоту и доброту она уплив имала? Ал' она је и настојатељ те лепоте и доброте и, још више, она је баш тим и производитељ. А који су ти производи у нас што и[х] њојзи благодарити имаш? А гледни само ефекте њезине и све реалне добитке наше од ње — устрашићеш се.

То што се у нас критика зове са истим тим правом назови нагађање и трабуњање о стварма, и лизање ил' опадање ра-

III 76672

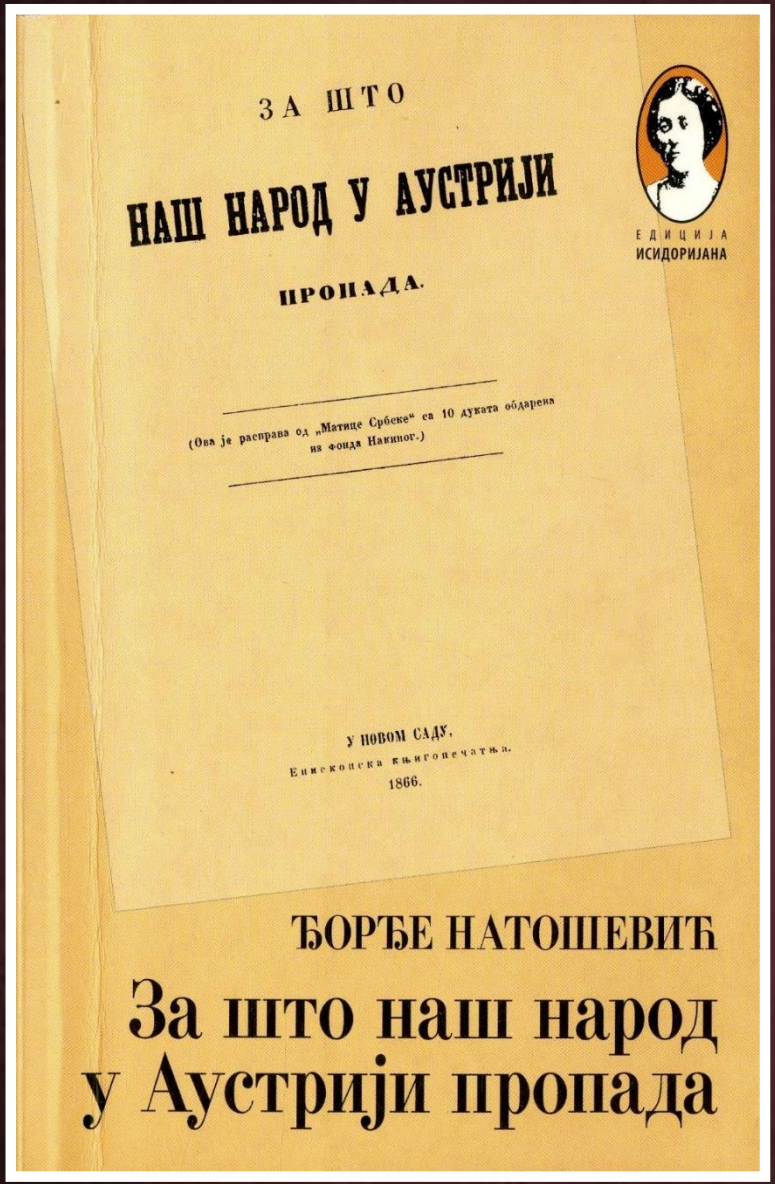
ЗА ШТО
НАШ НАРОД У АУСТРИЈИ
ПРОПАДА.
(Ова је расправа од „Матице Српске“ са 10 дуката обдарена из фонда Накиног.)
У НОВОМ САДУ,
Епископска књигопечатња.
1866.
ЕДИЦИЈА
ИСИДОРИЈАНА
ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ
За што наш народ у Аустрији пропада

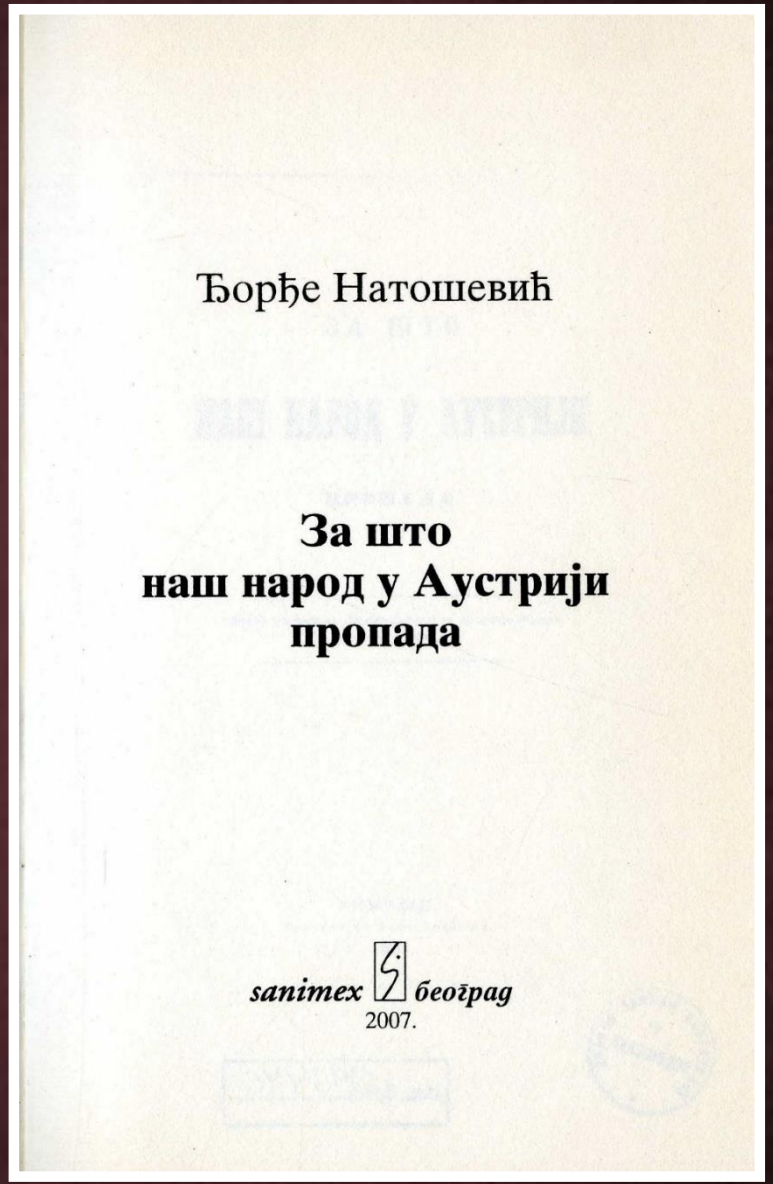
Ђорђе Натошевић
За што
наш народ у Аустрији
пропада
sanimex београд
2007.

II 473143

Литература о Ђорђу Натошевићу

(избор)

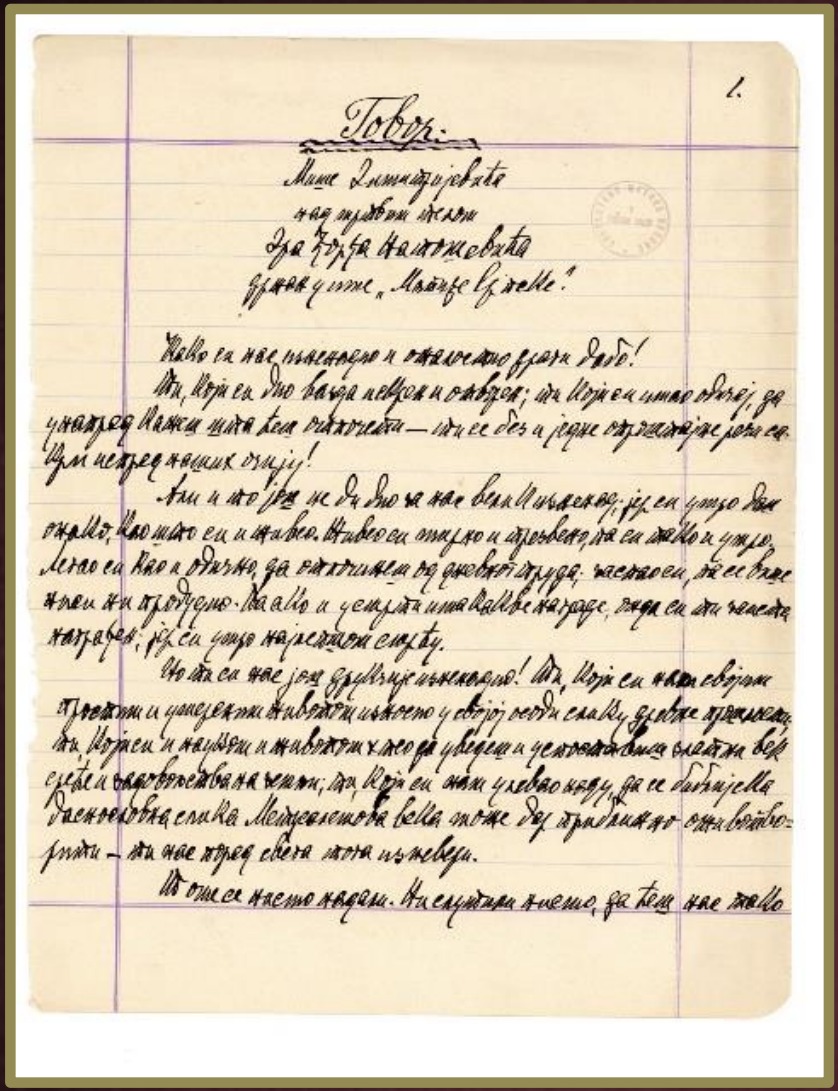

1.

Говор:

Моме Димитријевићу
на његовом пољу
Ђа Ђорђа Натошевића
ђацима у чиц „Мајке Србије“.

Мало са нас пријатеља и сиромашно друга Ђорђо!

Ти, који си био вајда невољама и сиромасима; ти који си имао обичај, да увиђаш Божји пута тем сиротама — ти си без и једне сузе растајао се са нашим очима!

Ти и то још не да ниси на нас вели мислио, јер си умро баш онда, кад тако си и живео. Живео си тихо и тајновито, па си мало и умро. Легао си као и обично, да сачекаш од дневног труда; чекао си, да се врати сан и продужио. Мало и четврти или шесте недеље, онда си ти чекати престао; јер си умро најчешћи спиту.

Но ти си нас још ипак изненадио! Ти, који си нам својим тајности и умерености живота исказао у својој особи слику, довде прикривену; ти, који си научио и животом своме доказао и целокупним радом твојим век сјајне и свечановитости на земљи; ти, који си нам указао пут, да се бављења дневнијовна слика. Медјеваштова вела тоже да прибиваш — ти нас пред света мета изневери.

Но ти се часто надем. Ти слушаш мисао, да тем нас мало

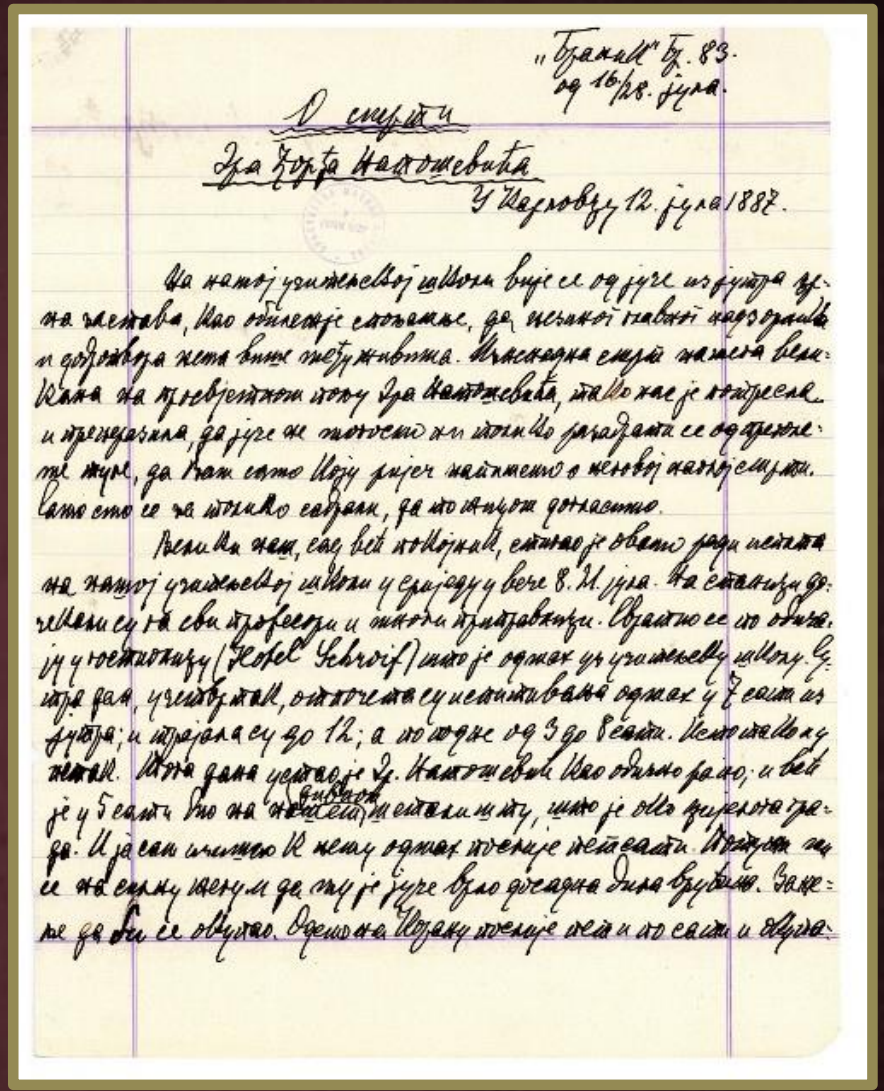

„Бранкић“ бр. 83.
од 16/28. јула.

О смрти
Ђа Ђорђа Натошевића

У Шарговцу 12. јула 1887.

На данашњем учитељском скупу виђе се од јуче из рутера ужа жалостна, као обилежје сложности, да нечиста навали надзорника и одговора хета виде житија. Шаскадна смрт нанесла велика на проверјатни тону Ђа Натошевића, тако нас је потресла и изненадила, да јуче не можасмо ни тонко разгадати се одређене те туге, да нам само Бог рјеч наштимо о његовој нагој смрти. Само сто се на тонко сазнаи, да то нијесу достатно.

Велика нам, сад већ покојник, сматрао је овако ради пијета на данашњем учитељском скупу у недјелу у вече 8. М. јула. На станицу дочекани су на сви професори и многи грађанини. Свратио се по обичају у хотелу (Hotel Schroif) тако је одмах из учитељског скупа. Ђ. Ђорђа дам, учитељ, отпочета су испитивања одмах у 7 сати из рутера; и трајала су до 12; а по подне од 3 до 8 сати. Испитивали у четири. Прва дама цијало је Ђ. Натошевић као обично добро, и већ је у 5 сати био на ногама, и сјетали м-му, што је обећао приредити ђе. И ја сам имао ће нему одмах почетак четвртак. Мислим ја се на сему чему м да му је јуче врло досадна била брубина. Закне се да би се обукао. Одмах на Божану почетак сам и по сати и обуда-

РОМС М 10897

Никола Ђ. Вукићевић: Грађа за биографију Ђ. Натошевића

ГОВОР О ЗАСЛУГАМА

Дра ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА

НА ШКОЛСКОЈ СВЕЧАНОСТИ

У СПОМЕН ЊЕГОВ

У СРП. УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ СОМБОРСКОЈ

25. ОКТОБРА 1887. ГОДИНЕ

ДРЖАО

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,

управитељ српске учитељске школе сомборске и члан
српско-народног школског савета.

ПРЕШТАМПАНО ИЗ „БРАНИКА“ ЗА ГОД. 1887.

У НОВОМ САДУ,

ПАРНА ШТАМПАРИЈА М. ДИМИТРИЈЕВИЋА

1887.

ГОВОР О ЗАСЛУГАМА

Дра ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА

НА ШКОЛСКОЈ СВЕЧАНОСТИ

У СПОМЕН ЊЕГОВ

У СРП. УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ СОМБОРСКОЈ

25. ОКТОБРА 1887. ГОДИНЕ

ДРЖАО

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,

управитељ српске учитељске школе сомборске и члан
српско-народног школског савета.

ПРЕШТАМПАНО ИЗ „БРАНИКА“ ЗА ГОД. 1887.

У НОВОМ САДУ,

ПАРНА ШТАМПАРИЈА М. ДИМИТРИЈЕВИЋА

1887.

I 253

Цена је „Бранику“:
на годину: . . . ф. 12 или 30 дин
на пол године: . . ф. 6 или 15 дин
на четврт године: . ф. 3 или 7½ дин

Поједини бројеви стају 10 нов.

ОГЛАСИ
рачунају се 6 нов. од реда ситних слова.
За знак се плаћа сваки пут 30 нов.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

„Браник“ излази
из целог табака
уторником, четвртком и суботом.

Претплата и огласи шаљу се администрацији
у Новом
уредништву „Бранику“ у Нови Сад.

Препискуу примају се српске књижаре.

Рукописи се не враћају.

Број 82. У Новом Саду, у уторак 14. (26.) јула 1887. Год. III.

ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ

доктор медицине, главни надзорник српских народних школа, председник „Матице Српске“, реформатор српске народне школе и неуморни књижевник српски.

Телеграфска жица раширила је до сад на све четири стране Српства тужни глас, да Ђорђа Натошевића нема више међу живима. Нестаде га. Над оним, који је по нашем народу проширио светлост, ево се спусти мрак; над оним, који је за сувих тридесет година у своме народу високо дрско луч просвете, зјаз отворио гроб. Испред наших очију уклоних се за увек човек, који је тровековне отварао запуштеном народу нашему. Највећи неборник раду и марљиви радник међу нама ево ће да за вајек скрсти руке. Највећи пријатељ свакоме животу, мртав је — непокисла је.

Смрт уме често да буде немилостива, али у овом случају је и дрска. Зар се смела да пратиоцем и пружаоцем вечни мир ономе, који целог свог века није знао данчубота? Зар се смела да се дотакнеш онога, који те је у животу тако често одутрио од својих сапленемина, јер их је поучавао како се треба тебе чувати. И тога нам баш уз: Скупоцени је то живот био, који се та јуче покојала.

Нема Србина, који неће знати шта је Српство у Натошевићу изгубило. Како се без просвете нема напретка, а без напретка нема народног живота. А нико није толико урадио, да се просвета по народу разграна и учврсти, колико је покојник урадио; нико се није толико трудио, да и наш народ пође у просвети за другим културним народима, колико је Натошевић урадио. Он је био победилац војсковођа, али у борби против незнања; он је свеју жудру главу окитио венцем славе, које је задобио, бој бијући са незнадалском тешкоћом. Нашу забаталеност кто је из корена да ишчуп. Такви ред и труд, као што је Натошевићев био, то је неповерство, да се дође до народне среће. Без таког рада немогу се одрвати народи, ни житу се стеврти дрвеће, не могу цветати породице, не могу живети људи. За незначни народ нема се: да код Кенигреца и Седана није победио Молтке, него незначни учитеље, а то ће рећи, да величина и слава једног народа у овом добу не може се ни замислити, ако просвета није обухватила и шире слојеве народа.

Такав посао обавља се у тишини, обавља се невидено, али су резултати големи и заслуге таких људи, што дају идеју, све су веће.

Па шта је Натошевић урадио за нашу просвету?

Он је у наше школе унео нов дух, из темеља их преобразио; он је настави дао сигурнем темељ, он је управо онемогућио, да се и у нашем народу просвета одомаћи. Само један горостас могао се латити таког посла; само племенита душа кадра је с толиким одушевљењем и вољом латити се тако тешког задатка. Само човек, чији видокруг далеко допире, могао је доследити опасност, која нам из далека прети.

Натошевић је био — сам, од кад је започео. Нашу незнаменитост спознала је била сушта. Који су имали да се старају за школе, нису много марили за ту. Ако је и било неког крова у просвети нашој, темељ је био труо. Натошевић је то све учено, зарукано рукаве и почео да ради у пращу, о чом се у нас не мислило раје. Није био то лак задатак, и само онај огањ родољубља, које је горео у грудима тог учевог Србина, није му дао да мирује. Наилазио је на тешкоће, али он их је свладао; сустретао је предрасуде, али он их је обарао. Није се на то ни обзирао, јер је знао, да код једног негог рад донесе плод, — нестаће тих тешкоћа, нестаће се те предрасуде, разбиће се они окови, у којима је стегнут народ. Тако постаде просвете народној најистрајнија, најпредајнија, најучевија радница.

Код се прегледа стање народне просвете пре пета, и како је данас код се Натошевић од живота растанио, види се велика, огромна разлика. Натошевић је утерао пут, кроз који стаде, нашао пресутрајство школа и тако постаде реформатор школа, прави просветитељ народа. Својим плаћима подигао је му знамо; својим трудом оснажио је народну свију; својим заузимањем тешко је дубоко према народној школи у онима, који ту дубоко доводе не познавају. Живом речи и писалом, путујући од места до места, свете данијуће и ободравајући учитеље на савесан рад, био је покојник прави апостол просвете, а тиме предтеча, ако бог да — боља будућности народне.

Редак, изобилан човек био је др. Ђорђе Натошевић; српски народ изродио је мало таких синова. Натошевић је створио једну епоху нашег народног живота. Он је своје име дубоко урезао у историју народну.

* * *

Кад је наш народ дошао у ове земље, разуме се, да није могао на миговити о просвети. Бавио је својим грудима одбијати туђинску навалу и чувати просто духовнијем цркви. Тек је митрополит Исаије Шакабент 1707. г. добио од цара допуштење, да може отварати школе народне. Но у томе је било мало разумевања, па је све ишло споро. Заузимаше се за школе потом Мојсије Поповић и Василије Јовановић, који доведоше Русе учитеље. Доцније 1774. г. заузимањем владике Василија Јовановића Видојевића, а трудом Тодора Јанковића Маријевског, који је био први педагог српски, подигнуто је до 400 народних школа. Јанковић је био први управитељ народних школа, давао је учитеља уџбеника и написао је прву методику. Устројио је школе онако, како је одговарао тадашњем научном састојању. Тај су рад продужили доцније Аврам Мразовић и Стеван Вујановски.

После овог рађења школе су биле запуштене; у њој је владала пуна запуштеност.

Ако имо један стручњак описује стање наших школа: Основне школе српске биле су до Натошевића у јадном стању, крајње занемарене и опале. У њима је владао најнижи механизам, најнедаља седентерија и ропска тиранија. У њој се предавало само наука хришћанска, лепше, читање, и писање, и рачуновође. То је било све. Али како се радио предавало. Никоме није падало на ум, да школа треба учењем да васпитава. Учитеље је бели деца страшило. Школе су биле пусте. Штапе, прутови и фрулови сва учевна средства, скамије прљавоше, задови обојени, пазуси земаљи, пропори полупани, собе тесне и мрачне, у школу није долазио ни пети део деце. Нико се није бринуо за школу. Учитеља су били опет своме позиву невешти, положај им је био жалостан. Школских закона није било никаких. Учитеља су замештали по вољи и пријатељству, а плата им је била испод говедарске. Директори су сонске учитеље. Учитеље нити су имали методе, нити су имали књига, да се из њих чему науче, а учитељска школа у Сомбору боравила је дубоки сан.

Онако је стање затекао др. Ђорђе Натошевић, од је 1857. год. постао школски саветник при војводској управи и од је прикио управу над сонм српском школама у Српској Војводини. Шта је он урадио, то видиш по данашњим школама нашим. Зато је Натошевић да

— брз реч пред нас тете,
А ко ви бројг наше несреће;
Но ниа сенте, отуд се клоне,
— — — — брог нам се роне.
— — — — — — — — — — — —
Сутра смо мртва бурна таласа“.

Бистрим погледом увиђао је Натошевић, да нам без добрих школа нема живота, да ће без школа испунити се реча песникове:

„Ма нема лице те наше гробље,
А народ нам ће остати робља,
Слепо ће сећи у тој сиет беда,
И молит ред да му удеса.
А кад се наше пожаре сете,
Сиро ће знати шоме клете.“

Да се тако са Српадима не збуде, побринуо се Натошевић.

Кад је он примио управу школа, за не етне четиро годино преустројио је народну школу, а учитељску школу на темеља поправио. Написао је уџбенике за народне учитеље, како ће предавати, попуњену је „Школски лист“ и дружио се са учитељима састанке 1857. год. у Кикинди, Сомбору, Новом Саду и Темишвару; учио је учитеље на прекучним течајевима исте године у Карловци и Панчеву, а у 1858., 1859 и 1860. год. у Сомбору, даље у Будиму и у Мошову 1863. г. Он је обновио све српске школе у бившој српској Војводини.

Унутарњи рад школе преустројио је онако:

У предавању науке хришћанске унео је тумачење и објашњавање деце. Прекоре поске разјашњавање су деце. Наука следова и мислена уведена је у све школе по истоном уџбенику, те је тиме учење деци да мисле. На место старога начина читања читања срицањем заведено је читање са писалом по Натошевићевом начину. Ово је била реформа од огромног замашаја. Преустроено је начин учења писања, преустројио је и начину у рачунању. Од осаих наставних предмета увео је у наше школе геометрију, ручни женски рад, гимнастику и певање светских песама, а усавршио је предавање из вртарства, очеларства и силарства.

Осим књига, што је написао за основицу учитеља, осим жиже реченог, којом је проповедао своју науку, он се бринуо и за нужна учевна средства и ево оно, шта ће олакшати очеледну настану.

Исто тако бринуо се Натошевић, да у општинама уђе дубоки прави школе. Бринуо се, да се зидају нове школске зграде, које одговарају захтеву времена, бринуо се за учитељске плате и станове и гледао је да подигне углед учитељске у народу, који је до њега бео скоро никакав. Бринуо се и да учитеље подиже, бео их је прави отац, учитељно их је, бринио њихове интересе и заштићавао их, ако су учитеља захтевна била праведна. Српска учитеља нису имали већег пријатеља, него што им је био Натошевић.

Толико је волиме покојник урадио за српску школу и просвету!

* * *

Тредесет и пише је година, како др. Ђорђе Натошевић ради на српској педагошкој каквоћности и као управник корисна школа у листовима, календарима, а посебним списима за народ. За ово време написао је рестурено по дотичних, чисменим.

П фол 139/1887.
Дигитална БМС

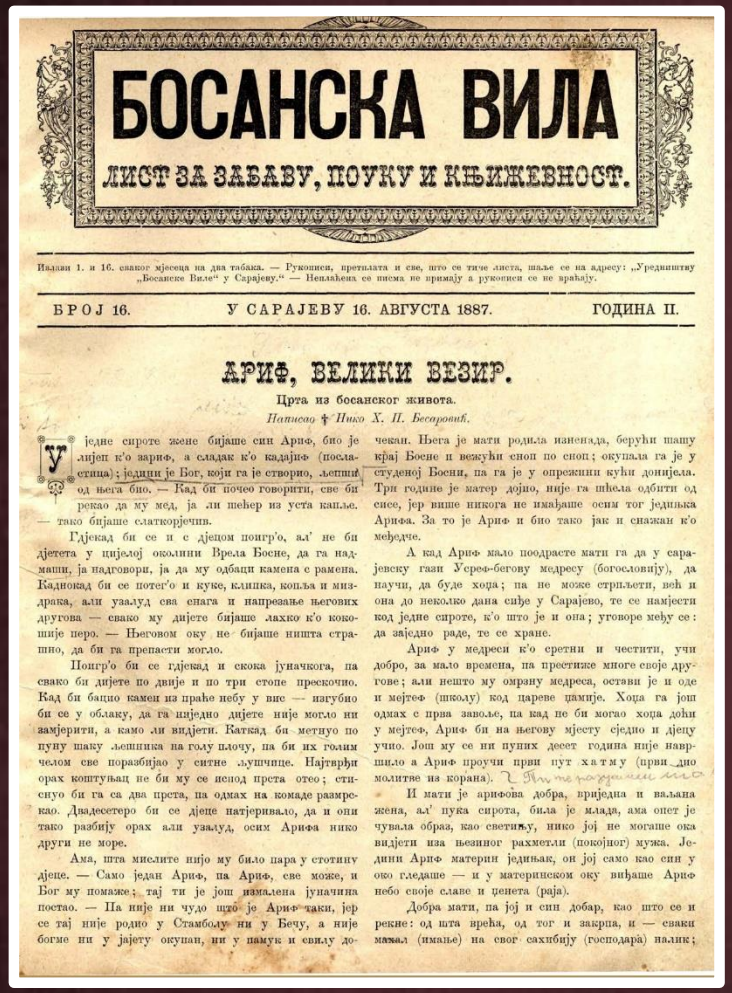

БОСАНСКА ВИЛА

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Излази 1. и 16. сваког мјесеца на два табака. — Рукописи, претплата и све, што се тиче листа, шаље се на адресу: „Уредништву „Босанске Виле“ у Сарајеву.“ — Неплаћена се писма не примају а рукописи се не враћају.

БРОЈ 16. У САРАЈЕВУ 16. АВГУСТА 1887. ГОДИНА II.

АРИФ, ВЕЛИКИ ВЕЗИР.

Црта из босанског живота.

Написао † Нико Х. П. Бесаровић.

У једне сироте жене бијаше син Ариф, био је лијеп к'о зарифф, а сладак к'о кадајиф (посластица); једини је Бог, који га је створио, љепши од њега био. — Кад би почео говорити, све би рекао да му мед, ја ли шећер из уста капље. — тако бијаше слаткорјечив.

Гдјекад би се и с дјецом поигр'о, ал' не би дјетета у цијелој околини Врела Босне, да га надмаши, ја надговори, ја да му одбаци камена с рамена. Кадкад би се потег'о и куке, клишка, копља и мизрака, али узалуд сва снага и напрезање његових другова — свако му дијете бијаше лахко к'о кокошије перо. — Његовом оку не бијаше ништа страшно, да би га препасти могло.

Поигр'о би се гдјекад и скока јуначкога, па свако би дијете по двије и по три стопе прескочио. Кад би бацио камен из праћа небу у вис — изгубио би се у облаку, да га ниједно дијете није могло ни замјерити, а камо ли видјети. Каткад би метнуо по пуну шаку лешника на голу плочу, па би их голим челом све поразбијао у ситне лушпице. Најтврђи орах коштуњац не би му се испод прста отео; стиснуо би га са два прста, па одмах на комаде размрекао. Двадесетеро би се дјеце натјеривало, да и они тако разбију орах али узалуд, осим Арифа нико други не море.

Ама, шта мислите није му било пара у стотину дјеце. — Само један Ариф, па Ариф, све може, и Бог му помаже; тај ти је још измалена јуначина постао. — Па није ни чудо што је Ариф таки, јер се тај није родио у Стамболу ни у Бечу, а није богме ни у јајету окупан, ни у памук и свилу дочекан. Њега је мати родила иненада, берући шашу крај Босне и вежући снопе по снопе; окупала га је у студеној Босни, па га је у опрежини кући донијела. Три године је матер дојио, није га шћела одбити од сисе, јер више никога не имађаше осим тог једнијка Арифа. За то је Ариф и био тако јак и снажан к'о мећедче.

А кад Ариф мало подрасте мати га да у сарајевску гази Усреф-бегову медресу (богословију), да научи, да буде хоџа; па не може стрпљети, већ и она до неколко дана сиђе у Сарајево, те се намјести код једне сироте, к'о што је и она; уговоре међу се: да заједно раде, те се хране.

Ариф у медреси к'о сретни и честити, учи добро, за мало времена, па престиже многе своје другове; али нешто му омрзну медреса, остави је и оде и мејтеф (школу) код царске џамије. Хоџа га још одмах с прва заволе, па кад не би могао хоџа доћи у мејтеф, Ариф би на његову мјесту сједио и дјецу учио. Још му се ни пуних десет година није навршило а Ариф проучи први пут хатму (први дио молитве из корана).

И мати је арифова добра, приједна и ваљана жена, ал' пука сирота, била је млада, ама опет је чувала образ, као светињу, нико јој не могаше ока видјети иза њезиног рахметли (покојног) мужа. Једини Ариф материн једњак, он јој само као син у око гледаше — и у материнском оку вијаше Ариф небо своје славе и ценета (раја).

Добра мати, па јој и син добар, као што се и рекне: од шта ћерка, од тог и закрпа, и — сваки мазал (имање) на свог сахибију (господара) налик;

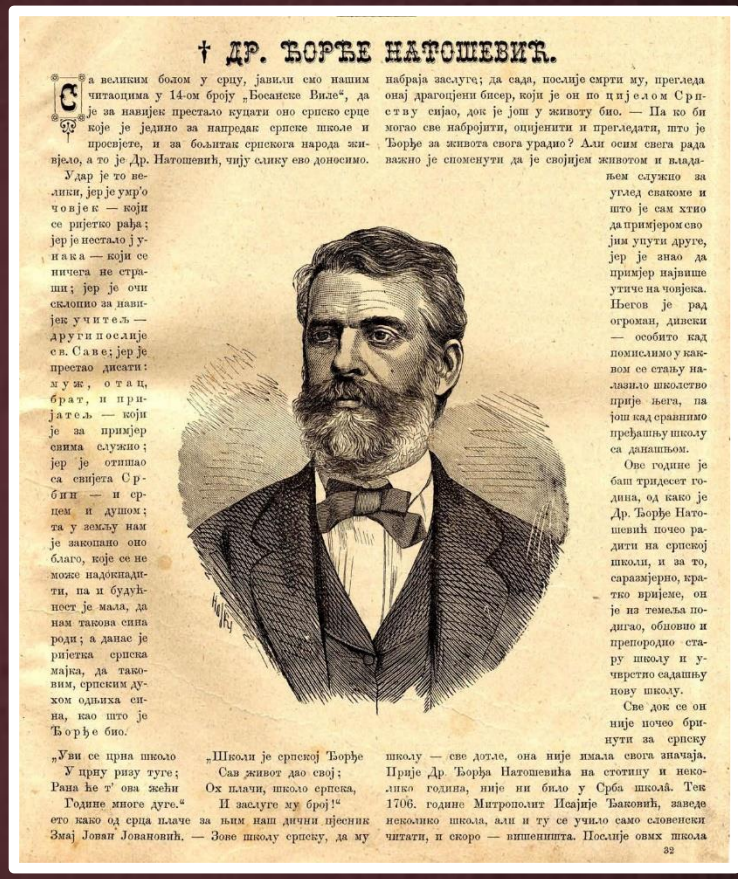

† ДР. ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ.

С а великим болом у срцу, јавили смо нашим читаоцима у 14-ом броју „Босанске Виле“, да је за навијек престало куцати оно српско срце које је једино за напредак српске школе и просвјете, и за бољитак српскога народа живјело, а то је Др. Натошевић, чију слику ево доносимо.

Удар је то велики, јер је умр'о човјек — који се ријетко рађа; јер је нестало ј у н а к а — који се ничега не страши; јер је очи склопио за навијек учитељ — други послије св. Саве; јер је престао дисати: муж, отац, брат, и пријатељ — који је за примјер свима служио; јер је отишао са свијета Србин — и срцем и душом; та у земљу нам је закопано оно благо, које се не може надокнадити, па и будућност је мала, да нам такова сина роди; а данас је ријетка српска мајка, да таковим, српским духом одњиха сина, као што је Ђорђе био.

„Уви се црна школо
У црну ризу туге;
Рана ће т' ова жећи
Године многе дуге.“

„Школи је српској Ђорђе
Сав живот дао свој;
Ох плачи, школо српска,
И заслуге му број!“

ето како од срца плаче за њим наш дични пјесник Змај Јован Јовановић. — Зове школу српску, да му набраја заслуге; да сада, послије смрти му, прегледа онај драгоцјени бисер, који је он по ц и ј е л о м С р п с т в у сијао, док је још у животу био. — Па ко би могао све набројити, оцјенити и прегледати, што је Ђорђе за живота свога урадио? Али осим свега рада важно је споменути да је својијем животом и владањем служио за углед свакоме и што је сам хтио да примјером свијем упути друге, јер је знао да примјер највише утиче на човјека. Његов је рад огроман, дивски — особито кад помислимо у каквом се стању налазило школство прије њега, па још кад сравнимо прешашњу школу са данашњом.

Ове године је баш тридесет година, од како је Др. Ђорђе Натошевић почео радити на српској школи, и за то, сразмјерно, кратко вријеме, он је на темеља подигао, обновио и препородио стару школу и учврстио садашњу нову школу.

Све док се он није почео бринути за српску школу — све дотле, она није имала свога значаја. Прије Др. Ђорђа Натошевића на стотину и неколико година, није ни било у Срба школâ. Тек 1706. године Митрополит Исајије Ђаковић, заведе неколико школа, али и ту се учило само словенски читати, и скоро — вишепишта. Послије ових школа

32

П III 331/1887.

ЛЕТОПИС
МАТИЦЕ СРПСКЕ

УРЕЂУЈЕ

А. ХАЏИЋ.

КЊИГА 155.

1888. СВЕСКА ТРЕЋА.

У НОВОМЕ САДУ,
СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТ. МИЛЕТИЋА.
1888.

ГОВОРИ
У СВЕЧАНИМ СЕДНИЦАМА КЊИЖЕВНОГ ОДЕЉЕЊА „МАТИЦЕ СРПСКЕ“.

У СПОМЕН Дру ЂОРЂУ НАТОШЕВИЋУ
О СВ. САВИ 1888. ГОД.

ГОВОРИО АРКАДИЈЕ ВАРАЂАНИН.

Протекло је више од дванаест векова, како нас је судба оцепила од великог и гранатог стабла словенског и добацила овамо на југ у крило мајци Балканци.

Кроз тај дуг низ векова имао је народ наш више тужних и мрачних но светлих и славних дана. На његову главу падали су силни и тешки ударци суседних сила, на његову душу низала су се многа верска искушења, његово је тело вековима разједала тешка болетица унутрашњег раздора; његово је име закопано било пуна четир века.

И дивно чудо, да је тако мален народ, као што је наш, био кадар, да се одржи на површини у толиким противностима, под тако тешким ударцима с поља и из нутра и да се очува од пропасти у тако великим искушењима.

Било је већих, снажнијих и напреднијих народа од нас, који су подлегли сличним ударцима своје судбе и данас им се тек име спомиње; а наш народ толико је снажан био, да је кроз све те векове борбе и мучења пронео народну свест чисту и светлу. Заиста ретка појава у историји човечанства!

„Летопис“ 155. 4

П II 951/1888.
Дигитална БМС

Библиотека Матице српске
3 III 21 / 1
536

1 ЗНАМЕНИТИ СРБИ 1

СТОГОДИШЊИЦА Д-РА ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
32.295

НАПИСАО:

АРКАДИЈЕ ВАРАЂАНИН
УПРАВИТЕЉ У МИРУ.

НОВИ САД.
ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ УЧИТЕЉСКОГ Д. Д. „НАТОШЕВИЋ"
1921. (164.)

просвете с ове стране, да и она у том општем загрљају народне славе и светитељске лепе успомене држи на данашњи дан у своме олтару по један скроман спомен својим заслужним синовима, који се племенитим делом ил заслужним књижевним радом задужили народу, те стекли за то општа признања, вечне хвале.

»Мамица Српска« наредила је, да се данас ода с овог места достојна пошта једном од највреднијих апостола књиге и просвете народне, да се оплете венац признања најбољем и најдуховитијем апостолу данашњег Просветитеља; ономе, који је баш успомену данашњег Светитеља оживео и у школе пресадио, па да се ту »из уст младенец« пренаша љубав к светитељу Сави с колена на колено; велим, да се изјави топла хвала једном од најзаслужнијих књижевника и оцу нове напредне школе наше, скоро-преминулом заслужном председнику »Матице Српске«, дру Ђорђу Натошевићу; а коцка је пала на мене почетника, да дижем споменик овако отличном научењаку, овако богатом књижевнику, овако великом човеку, као што беше овај наш незаборављени покојник па молим, да ми се не замери, ако ту величину не прикажем у онако верној и светлој слици, као што приличи и достоји овако ретким мужевима.

* * *

На приватном животу сваког човека огледа се најбоље карактер његов, јер ту је човек најприроднији. Сав остали рад човеков, у званичном и друштвеном животу, тек је одсјај његове природе и карактера, што се развијао у уском домаћем кругу. Па тако ће се видети и код нашег слављеника, како се кроз сав рад и живот јаван и књижеван, провлачи она црта карактера, која се развијала још у крилу материнском, јачала у кругу породичном, а разгранала се после у широком јавном животу.

Натошевићев отац Павле и мати Софија били су врло честити, разборити, поштени људи, и као што се код нас друкчије каже, и велики Срби, пуни родољубивог жара. А оно бурно доба, и оне бурне прилике, што

*

П III 417826

Бр. 7. У НОВОМ САДУ, 1. августа 1921. Година I.

Учитељски Весник

Излази 1. и 16. у месецу. — Претплата се шаље на адресу „Натошевић“ учит. д. д., Нови Сад.

ЛИСТ ЗА УЧИТЕЉЕ И ШКОЛУ.

Издање учитељског деоничарског друштва

„НАТОШЕВИЋ“

У НОВОМ САДУ.

Рукописи и писма шаљу се на адресу „Натошевић“ деон. д., Нови Сад. — Рукописе уредништво не враћа.

Д-р ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ

У животу народа, у свакоме добу, само неколицину изабраника постиже част да се радом својим уздижу међу својим савременицима. Надмоћност духа њихова, којим од својих савременика даље виде и боље прозиру у најпотребније задатке живота свога народа, необична стваралачка снага и неутољива истрајност у раду, издижу таке људе, још за живота им, из масе народне и из онога ужега круга народне интелигенције у којој се крећу и раде, и имена таких људи, и после смрти, светле трајним сјајем успомене на њихова дела и на њихове творевине, јер им дела и творевине духа њихова остају у народу живи сведоци за све оно, на чему су стваралачким радом своје личне енергије толико ревновали у интересу напретка свога народа.

Име д-ра Ђорђа Натошевића, препородиоца наше народне школе у Војводини, великога организатора и ствараоца толиких школских установа у нас, пропагатора и уносиоца толиких напредних идеја на пољу метода целокупне школске наставе, неуморнога поборника и ватреног проповедника живе потребе о национализацији целокупнога живота српскога народа, да нам народ кроз своју народну школу духом просвећен и облагорођен, буде свагда свестан своје народне самосталности и индивидуалности, — живи и данас међу нама, светли међу нама и речито нам казује велике заслуге нашега великог просветног радника, на чијој основи и идејама и данас почива цела наша данашња модерна школа и настава.

У педесете године прошлога века пада почетак рада д-ра Ђорђа Натошевића на пољу нашега школскога живота. Године 1857. преузима он управу српских православних основних народних школа у Војводини, коју истрајним радом за кратко време, и по уређењу и по методу рада у њој, подиже на савремени степен школства у културних западних народа, и далеко је издиже изнад школа истога рада али другога наставног језика у тадашњој Угарској. Идеју народне школе популарише с највећим успехом међу свима слојевима свога народа, тако да нам народна школа у животу народном постаје значајан фактор за ширење народне просвећености, а доцније, под утецајем све насртљивијега државног, мађарског шовинизма, законским уређењем устројства њена, постаје нам она сигурна заштита и одбрана народне нам самосталности и индивидуалности. Д-р Ђорђе Натошевић у организаторски рад на пољу школскога живота улази с широким програмом и с великим плановима. У свој рад уноси он много полета, заноса, наде и вере у успех. Читаве генерације млађих учитеља зна он да одушеви за племенити рад у школи, који се такмаче један с другим у раду на народном просвећивању у школи и ван школе, и који културним образовањем својим улазе у прве редове народне интелигенције.

И сам задојен духом српскога романтизма, и д-р Ђорђе Натошевић не само од школе, него и од цркве, од књижевности а и од уметности тражи и захтева да диже и јача национални понос. Од свештеника тражи да у цркви што чешће спомињу Св. Саву, кнеза Лазара, цара Уроша и друге српске светитеље. На све стране хоће национализацију живота, и с презиром говори о онима „који се стиде и одричу свога“. Родољубље види у поштовању и чувању свега „што нам је Бог дао“: наших народних особина. У познавању народне прошлости налази и он не

П III 300/1921.

СТОГОДИШЊА ПРОСЛАВА

ОД РОЂЕЊА

Д-РА ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА

30. И 31. ЈУЛА 1921.

Дк I 2353

Био је изузетно активан у Матици српској, а од 1881. године до своје смрти и председник Матице српске. Заслужан је за покретање значајне Матичине едиције „Књиге за народ”. Био је дописни члан Српског ученог друштва, Српског лекарског друштва и Друштва српске словесности.

.

СВЕСКА XVII и XVIII ЦЕНА ДИНАРА

ПЕДАГОГИЈСКА КЊИЖНИЦА

УРЕЂУЈЕ

МИЛАН ШЕВИЋ

МИЛАН ШЕВИЋ

О ЂОРЂУ НАТОШЕВИЋУ

(1821.—1887.)

ПРИЛИКОМ

СТОГОДИШЊИЦЕ ОД ЊЕГОВА РОЂЕЊА

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ РАЈКОВИЋА И ЋУКОВИЋА

БЕОГРАД—ТЕРАЗИЈЕ

III 416821

ИН/П/5

ГЛАСНИК

ИСТОРИСКОГ ДРУШТВА

У НОВОМ САДУ

ДИРЕКТОР

Д-р СТАНОЈЕ СТАНОЈЕВИЋ

УРЕДНИК

Д-р ДУШАН ПОПОВИЋ

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Мирко Балубџић, Д-р Димитрије Кириловић,
Д-р Мираш Кићовић, Ген. Иван С. Павловић,
Д-р Јован Савковић.

Књига II

Штампа Српска Манастирска Штампарија
Сремски Карловци 1929

Павле Поповић, *Стеријина „Зла Жена“* (Прилози за књижевност, 1921, I).

Приликом једне литерарне анализе Стеријине *Зле жене,* Г. Поповић је додирнуо и њен извор (*Срп. Књ. Гласник,* 1902, V, 518); овога пута, он се задржао на њеним узорима и њеној паралели с овима. Полазећи од Стеријина признања да је идеју за ову своју комедију узео од немачког позоришног писца XVIII в. Вајсеа, Г. Поповић утврђује неоригиналност те Вајсеове идеје и износи разне версије о злој жени која постаје добра: притворном љубазношћу али стварним мученьем од стране мужа (Шекспирова *Припитомљена злоћа*) и батинама, како је код Стерије, односно у роману *Аркадији* Енглеза Филипа Сиднија (1590), по коме је Т. Џевон написао своју комедију *The devil of a wife or a comical transformation* (1686), коју је Карло Кофи копирао и скратио у комаду *The devil to pay or the wives metamorphosed* (1731), чију је копију, у главном, дао поменути Вајсе у својој комичној опери о промењеним женама. Стерија је, закључује Г. Поповић, дао оригинално дело, он је из Вајсеа само искористио идеју и извесне ситуације; Џевон, Кофи и Вајс промену жена врше мађијом, Стерија природном сличношћу; та његова »природна« мотивација слабија је од »волшебне« мотивације поменутих писаца, док је скраћивањем и упрошћавањем предмета дао бољу обраду од њих, и уопште је »Стеријина комедија боља од оних ранијих по простоти, рељефу, плану и карактерима«.

М. Кићовић

Д-р Димитрије Кириловић, *Д-р Ђорђе Натошевић у Србији (1867 и 1868).* Прилог историји српских школа. Просветни Гласник, 1923, 1—2, 83—90.

Д-р Ђорђе Натошевић, реформатор српске народне школе у Аустро-Угарској, провео је у Србији годину дана на раду у министарству просвете. Позван од тадашњег министра Цукића, имао је задатак да прегледа школе у Србији и да учини предлог за њихову реформу. Натошевић је прегледао школе у Београду, затим у крагујевачком и пожаревачком округу и једном делу смедеревског округа. Први његов извештај од 30 јануара 1868 године врло је исцрпан и темељан и обухвата целокупни живот основне школе: задатак основне школе, наставни план и градиво, број ученика и похађање школе, школску администрацију, питање стручне спреме учитеља, њихов материјални положај, стање и уређење школских зграда и т. д. На основу овог извештаја и још другог дотле неупотребљеног материјала који се налази у Државној Архиви у Београду и у Натошевићевој оставини, приказује Г. Кириловић Натошевићев рад у Србији, истичући нарочито многобројне врло корисне предлоге које је Натошевић чинио и њихову судбину пред разним просветним властима.

П. Сланкаменац

Нићифор Вукадиновић, *Доситејева Христоматија и њени узори.* (Прилози за књижевност. 1923. III.)

Приликом прославе стогодишњице Доситејеве смрти покренуто је питање његове *Христоматије.* Г. Решетар је за њен извор упутио на *Благонравије* Димитрија Дарвара, а Т. Остојић је утврдио да Дарварово *Благонравије* и Доситејева *Христоматија* потичу из

П II 24/1929.
Дигитална БМС

„Његова лепа својства и одличне врлине, које су га красиле, упознао је брзо и пок. Платон Атанацковић, епископ бачки, врли родољуб и књижевник српски, коме је пок. Натошевић, био и лични лечник. Бистро око оца Платона увидело је, да се у Натошевићу скрива прирођена наклоност ка учитељском позиву, да је у њему прибрано велико знање, чврста воља и жарка љубав за народно просвећивање и благостање, па га је говором и саветом упућивао, да пређе на школско занимање”.

Аркадије Варађанин

П II 803

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ

ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

Уредници

МЉАДЕН ЛЕСКОВАЦ И ТЕОДОРА ПЕТРОВИЋ

КЊИГА ЧЕТВРТА И ПЕТА

1956-1957

МАТИЦА СРПСКА / 1958

ШКОЛСКИ ЛИСТ ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА

Божидар Ковачек

Скромна је, али значајна, улога учитеља у развоју нашег културног живота XIX века. Њима, умногоме, припада заслуга за тадашњи културни ниво нашег живља у Војводини. У свим акцијама за просвећивање народа, и у онима Матице српске као и у осталима, учитељи имају знатан удео. Нарочито је много труда уложено за побољшање школске наставе, која је средином XIX века у кризи. Дотада уобичајени педагошки методи су додуше већ застарели, али се још увек одржавају, јер савремена педагогија тешко продире у ове периферне крајеве Аустроугарске.

Корените промене у том погледу извео је д-р Ђорђе Натошевић (1821—1887), који је читав свој живот посветио питањима школства, модернизације наставе и подизања што стручнијег учитељског кадра. Ово последње као да му је највише лежало на срцу. Он чини велике напоре да учитељима што више помогне. Позната су његова *Упутства за учитеље,* семинари за усавршавање које је организовао, настојање да што више наших способних учитеља продужи школовање у већим школским центрима Аустрије, Угарске, па и иностранства. Нарочито признање припада му за рад око школских уџбеника и педагошких приручника.

Криза српскога школства у Војводини средином XIX века долазила је добрим делом и због недостатка уџбеника. На књиге из Србије власти гледају нерадо, а избор уџбеника ни онде није широк. Употребу хрватских школских књига спречава различитост писма и још увек жива бојазан српског живља од унијаћења и однарођавања. Школске књиге које су у употреби махом су застареле и недовољне у научном, а нарочито у педагошком погледу. Та криза није се могла решити напречац.

Један од покушаја да се отклоне тешкоће изазване недостатком приручних књига за учитеље била је и замисао о покретању листа за педагошка питања. Идеја је Натошевићева, никла поводом феријалних састанака и саветовања учитеља. У овом питању Натошевић је имао подршку Платона Атанацковића, који није занемаривао проблеме школства, него је и сам писао уџбенике. Идеја је пала на плодно тле. Прихвата је неколицина способних школских радника (Никола Вукићевић, Ђорђе Рајковић и други), а материјалну помоћ обећава д-р Данило Медаковић.

На велику радост Натошевићеву није се застало код замисли. Године 1858, 16 октобра, излази први број првог српског педагошког часописа *Школског листа.* Часопис ће излазити недељно једанпут на пуном табаку мање осмине. Као издавач потписан је Данило Медаковић

П II 803/1956–57.

БОЖИДАР КОВАЧЕК

ШКОЛСКИ ЛИСТ ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА

МАТИЦА СРПСКА

III 51021

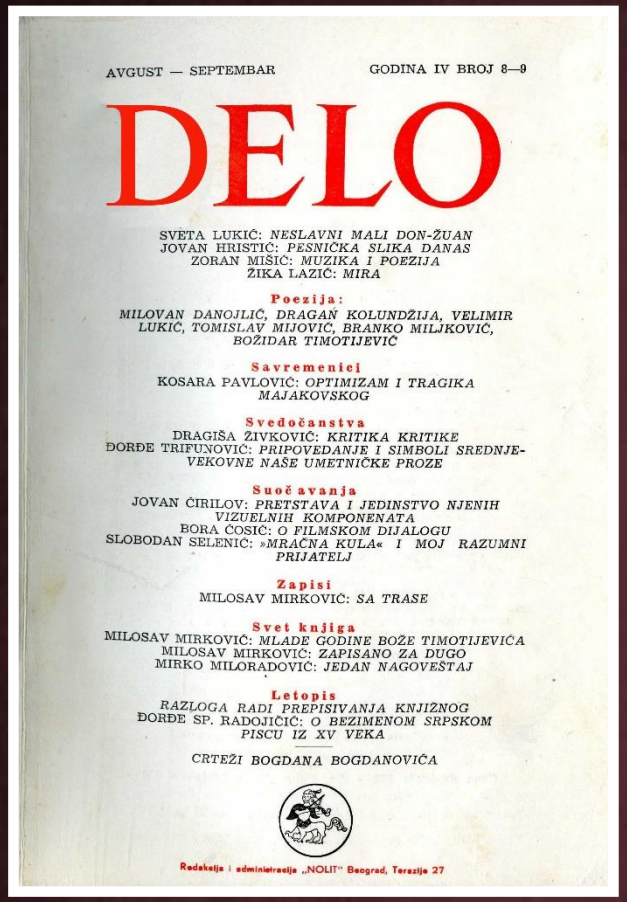

AVGUST — SEPTEMBAR GODINA IV BROJ 8—9

DELO

SVETA LUKIĆ: *NESLAVNI MALI DON-ŽUAN*
JOVAN HRISTIĆ: *PESNIČKA SLIKA DANAS*
ZORAN MIŠIĆ: *MUZIKA I POEZIJA*
ŽIKA LAZIĆ: *MIRA*

Poezija:
MILOVAN DANOJLIĆ, DRAGAN KOLUNDŽIJA, VELIMIR LUKIĆ, TOMISLAV MIJOVIĆ, BRANKO MILJKOVIĆ, BOŽIDAR TIMOTIJEVIĆ

Savremenici
KOSARA PAVLOVIĆ: *OPTIMIZAM I TRAGIKA MAJAKOVSKOG*

Svedočanstva
DRAGIŠA ŽIVKOVIĆ: *KRITIKA KRITIKE*
ĐORĐE TRIFUNOVIĆ: *PRIPOVEDANJE I SIMBOLI SREDNJEVEKOVNE NAŠE UMETNIČKE PROZE*

Suočavanja
JOVAN ĆIRILOV: *PRETSTAVA I JEDINSTVO NJENIH VIZUELNIH KOMPONENATA*
BORA ĆOSIĆ: *O FILMSKOM DIJALOGU*
SLOBODAN SELENIĆ: *»MRAČNA KULA« I MOJ RAZUMNI PRIJATELJ*

Zapisi
MILOSAV MIRKOVIĆ: *SA TRASE*

Svet knjiga
MILOSAV MIRKOVIĆ: *MLADE GODINE BOŽE TIMOTIJEVIĆA*
MILOSAV MIRKOVIĆ: *ZAPISANO ZA DUGO*
MIRKO MILORADOVIĆ: *JEDAN NAGOVEŠTAJ*

Letopis
RAZLOGA RADI PREPISIVANJA KNJIŽNOG
ĐORĐE SP. RADOJIČIĆ: *O BEZIMENOM SRPSKOM PISCU IZ XV VEKA*

CRTEŽI BOGDANA BOGDANOVIĆA

Redakcija i administracija „NOLIT" Beograd, Terazije 27

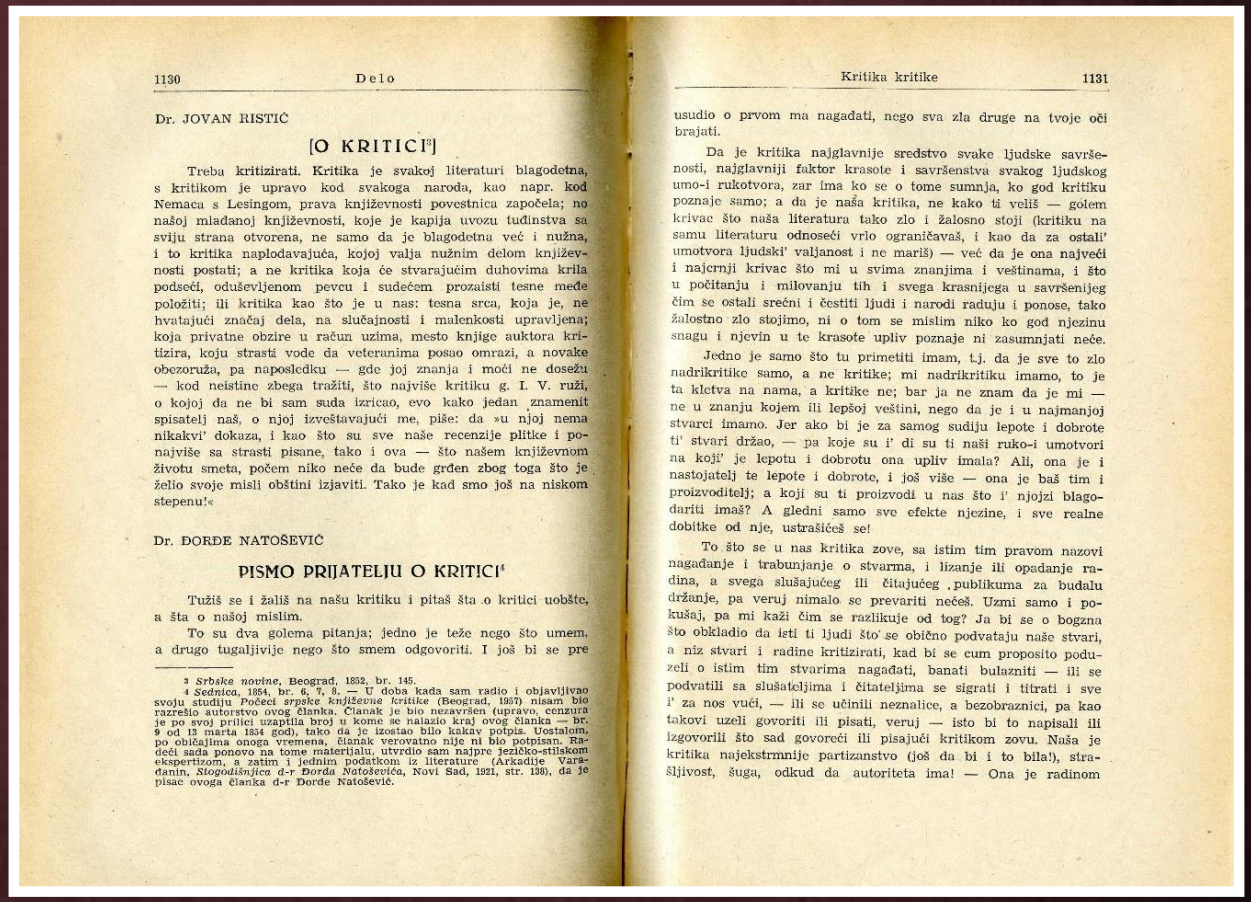

Dr. JOVAN RISTIĆ

[O KRITICI[3]]

Treba kritizirati. Kritika je svakoj literaturi blagodetna, s kritikom je upravo kod svakoga naroda, kao napr. kod Nemaca s Lesingom, prava književnosti povestnica započela; no našoj mlađanoj književnosti, koje je kapija uvozu tuđinstva sa sviju strana otvorena, ne samo da je blagodetna već i nužna, i to kritika naplodavajuća, kojoj valja nužnim delom književnosti postati; a ne kritika koja će stvarajućim duhovima krila podseći, oduševljenom pevcu i sudećem prozaisti tesne međe položiti; ili kritika kao što je u nas: tesna srca, koja je, ne hvatajući značaj dela, na slučajnosti i malenkosti upravljena; koja privatne obzire u račun uzima, mesto knjige auktora kritizira, koju strasti vode da veteranima posao omrazi, a novake obezoruža, pa naposledku — gde joj znanja i moći ne dosežu — kod neistine zbega tražiti, što najviše kritiku g. I. V. ruži, o kojoj da ne bi sam suda izricao, evo kako jedan znamenit spisatelj naš, o njoj izveštavajući me, piše: da »u njoj nema nikakvi' dokaza, i kao što su sve naše recenzije plitke i ponajviše sa strasti pisane, tako i ova — što našem književnom životu smeta, počem niko neće da bude grđen zbog toga što je želio svoje misli obštini izjaviti. Tako je kad smo još na niskom stepenu!«

Dr. ĐORĐE NATOŠEVIĆ

PISMO PRIJATELJU O KRITICI[4]

Tužiš se i žališ na našu kritiku i pitaš šta o kritici uobšte, a šta o našoj mislim.

To su dva golema pitanja; jedno je teže nego što umem, a drugo tugaljivije nego što smem odgovoriti. I još bi se pre

3 *Srbske novine*, Beograd, 1852, br. 145.

4 *Sednica*, 1854, br. 6, 7, 8. — U doba kada sam radio i objavljivao svoju studiju *Počeci srpske književne kritike* (Beograd, 1957) nisam bio razrešio autorstvo ovog članka. Članak je bio nezavršen (upravo, cenzura je po svoj prilici uzaptila broj u kome se nalazio kraj ovog članka — br. 9 od 13 marta 1854 god), tako da je izostao bilo kakav potpis. Uostalom, po običajima onoga vremena, članak verovatno nije ni bio potpisan. Radeći sada ponovo na tome materijalu, utvrdio sam najpre jezičko-stilskom ekspertizom, a zatim i jednim podatkom iz literature (Arkadije Varadanin, *Stogodišnjica d-r Đorđa Natoševića*, Novi Sad, 1921, str. 138), da je pisac ovoga članka d-r Đorđe Natošević.

usudio o prvom ma nagađati, nego sva zla druge na tvoje oči brajati.

Da je kritika najglavnije sredstvo svake ljudske savršenosti, najglavniji faktor krasote i savršenstva svakog ljudskog umo-i rukotvora, zar ima ko se o tome sumnja, ko god kritiku poznaje samo; a da je naša kritika, ne kako ti veliš — golem krivac što naša literatura tako zlo i žalosno stoji (kritiku na samu literaturu odnoseći vrlo ograničavaš, i kao da za ostali' umotvora ljudski' valjanost i ne mariš) — već da je ona najveći i najcrnji krivac što mi u svima znanjima i veštinama, i što u počitanju i milovanju tih i svega krasnijega u savršenijeg čim se ostali srećni i čestiti ljudi i narodi raduju i ponose, tako žalostno zlo stojimo, ni o tom se mislim niko ko god njezinu snagu i njevin u te krasote upliv poznaje ni zasumnjati neće.

Jedno je samo što tu primetiti imam, t.j. da je sve to zlo nadkritike samo, a ne kritike; mi nadkritiku imamo, to je ta kletva na nama, a kritike ne; bar ja ne znam da je mi — ne u znanju kojem ili lepšoj veštini, nego da je i u najmanjoj stvarci imamo. Jer ako bi je za samog sudiju lepote i dobrote ti' stvari držao, — pa koje su i' di su ti naši ruko-i umotvori na koji' je lepotu i dobrotu ona upliv imala? Ali, ona je i nastojatelj te lepote i dobrote, i još više — ona je baš tim i proizvoditelj; a koji su ti proizvodi u nas što i' njojzi blagodariti imaš? A gledni samo sve efekte njezine, i sve realne dobitke od nje, ustrašićeš se!

To što se u nas kritika zove, sa istim tim pravom nazovi nagađanje i trabunjanje o stvarma, i lizanje ili opadanje radina, a svega slušajućeg ili čitajućeg publikuma za budalu držanje, pa veruj nimalo se prevariti nećeš. Uzmi samo i pokušaj, pa mi kaži čim se razlikuje od tog? Ja bi se o bogzna što obkladio da isti ti ljudi što se obično podvataju naše stvari, a niz stvari i radine kritizirati, kad bi se cum proposito poduzeli o istim tim stvarima nagađati, banati bulazniti — ili se podvatili sa slušateljima i čitateljima se sigrati i titrati i sve i' za nos vući, — ili se učinili neznalice, a bezobraznici, pa kao takovi uzeli govoriti ili pisati, veruj — isto bi to napisali ili izgovorili što sad govoreći ili pisajući kritikom zovu. Naša je kritika najekstrmnije partizanstvo (još da bi i to bila!), strašljivost, šuga, odkud da autoriteta ima! — Ona je radinom

П I 372/1958/8–9.

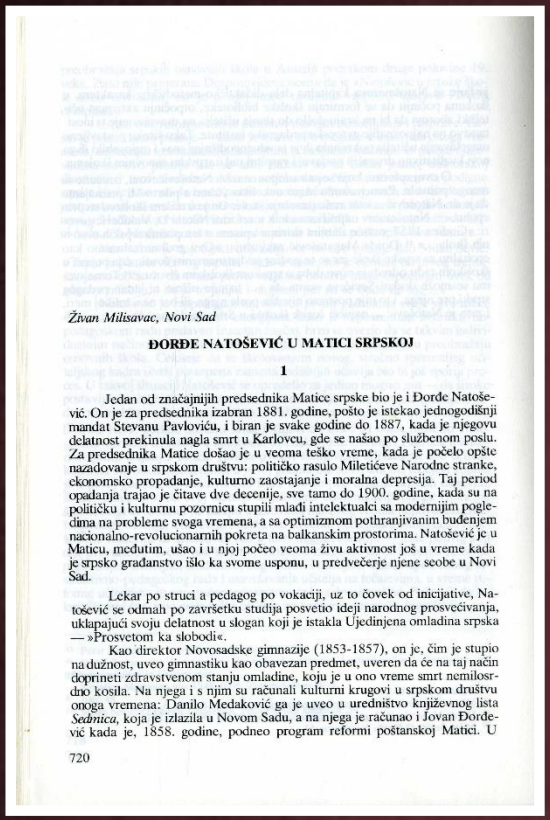

Živan Milisavac, Novi Sad

ĐORĐE NATOŠEVIĆ U MATICI SRPSKOJ

1

Jedan od značajnijih predsednika Matice srpske bio je i Đorđe Natošević. On je za predsednika izabran 1881. godine, pošto je istekao jednogodišnji mandat Stevanu Pavloviću, i biran je svake godine do 1887, kada je njegovu delatnost prekinula nagla smrt u Karlovcu, gde se našao po službenom poslu. Za predsednika Matice došao je u veoma teško vreme, kada je počelo opšte nazadovanje u srpskom društvu: političko rasulo Miletićeve Narodne stranke, ekonomsko propadanje, kulturno zaostajanje i moralna depresija. Taj period opadanja trajao je čitave dve decenije, sve tamo do 1900. godine, kada su na političku i kulturnu pozornicu stupili mladi intelektualci sa modernijim pogledima na probleme svoga vremena, a sa optimizmom pothranjivanim buđenjem nacionalno-revolucionarnih pokreta na balkanskim prostorima. Natošević je u Maticu, međutim, ušao i u njoj počeo veoma živu aktivnost još u vreme kada je srpsko građanstvo išlo ka svome usponu, u predvečerje njene seobe u Novi Sad.

Lekar po struci a pedagog po vokaciji, uz to čovek od inicijative, Natošević se odmah po završetku studija posvetio ideji narodnog prosvećivanja, uklapajući svoju delatnost u slogan koji je istakla Ujedinjena omladina srpska — »Prosvetom ka slobodi«.

Kao direktor Novosadske gimnazije (1853-1857), on je, čim je stupio na dužnost, uveo gimnastiku kao obavezan predmet, uveren da će na taj način doprineti zdravstvenom stanju omladine, koju je u ono vreme smrt nemilosrdno kosila. Na njega i s njim su računali kulturni krugovi u srpskom društvu onoga vremena: Danilo Medaković ga je uveo u uredništvo književnog lista *Sedmica*, koja je izlazila u Novom Sadu, a na njega je računao i Jovan Đorđević kada je, 1858. godine, podneo program reformi poštanskoj Matici. U

720

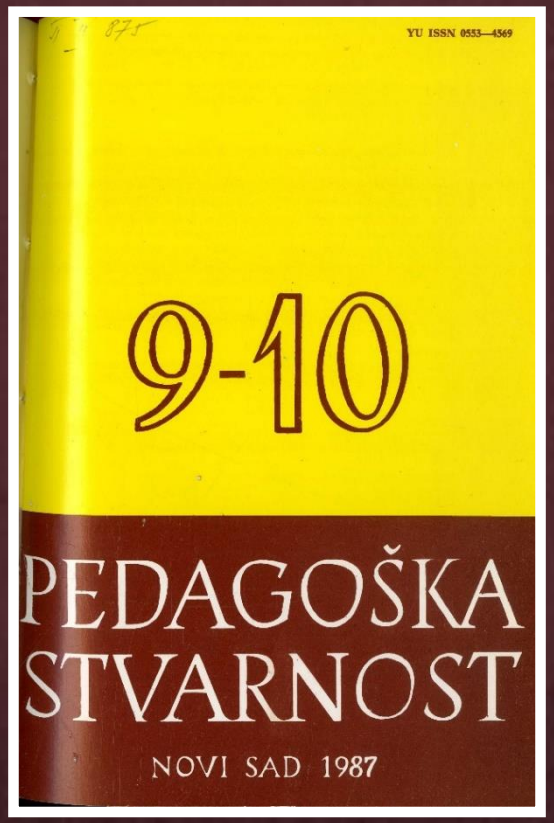

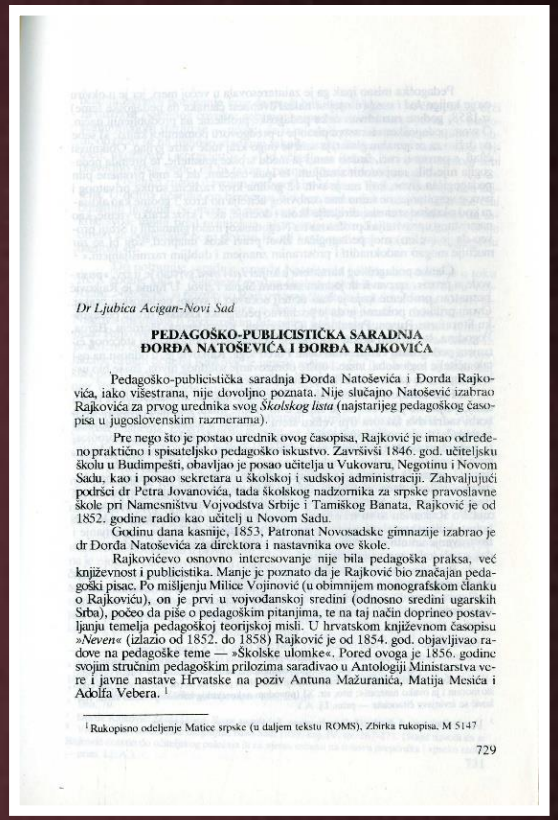

Dr Ljubica Acigan-Novi Sad

PEDAGOŠKO-PUBLICISTIČKA SARADNJA ĐORĐA NATOŠEVIĆA I ĐORĐA RAJKOVIĆA

Pedagoško-publicistička saradnja Đorđa Natoševića i Đorđa Rajkovića, iako višestrana, nije dovoljno poznata. Nije slučajno Natošević izabrao Rajkovića za prvog urednika svog *Školskog lista* (najstarijeg pedagoškog časopisa u jugoslovenskim razmerama).

Pre nego što je postao urednik ovog časopisa, Rajković je imao određeno praktično i spisateljsko pedagoško iskustvo. Završivši 1846. god. učiteljsku školu u Budimpešti, obavljao je posao učitelja u Vukovaru, Negotinu i Novom Sadu, kao i posao sekretara u školskoj i sudskoj administraciji. Zahvaljujući podršci dr Petra Jovanovića, tada školskog nadzornika za srpske pravoslavne škole pri Namesništvu Vojvodstva Srbije i Tamiškog Banata, Rajković je od 1852. godine radio kao učitelj u Novom Sadu.

Godinu dana kasnije, 1853, Patronat Novosadske gimnazije izabrao je dr Đorđa Natoševića za direktora i nastavnika ove škole.

Rajkovićevo osnovno interesovanje nije bila pedagoška praksa, već književnost i publicistika. Manje je poznato da je Rajković bio značajan pedagoški pisac. Po mišljenju Milice Vojinović (u obimnijem monografskom članku o Rajkoviću), on je prvi u vojvođanskoj sredini (odnosno sredini ugarskih Srba), počeo da piše o pedagoškim pitanjima, te na taj način doprineo postavljanju temelja pedagoškoj teorijskoj misli. U hrvatskom književnom časopisu »*Neven*« (izlazio od 1852. do 1858) Rajković je od 1854. god. objavljivao radove na pedagoške teme — »Školske ulomke«. Pored ovoga je 1856. godine svojim stručnim pedagoškim prilozima saradivao u Antologiji Ministarstva vere i javne nastave Hrvatske na poziv Antuna Mažuranića, Matija Mesića i Adolfa Vebera. [1]

[1] Rukopisno odeljenje Matice srpske (u daljem tekstu ROMS), Zbirka rukopisa, M 5147

729

П II 875/1987/9–10.

„Посебно сматрам да је актуелно зато што је он полазио од идеје да се кроз загонетке, на погодан начин, приступачан педагошком раду од деце основношколског узраста па до старијих и одраслих, развија низ психофизичких особина и доприноси дизању културног и интелектуалног нивоа појединаца. У том циљу он је и указивао на везу енигматике са облицима културног живота и књижевношћу посебно, и значајно доприносио да се ова делатност и у периоду од пре више од стотину година, не сматра пуком забавом и разонодом”.

Радислав Маринковић

Dr Mirče Berar, Kikinda

ĐORĐE NATOŠEVIĆ I FIZIČKO VASPITANJE U SRPSKOJ UČITELJSKOJ ŠKOLI U SOMBORU

Đorđe Natošević je dao poseban i vrlo značajan doprinos u razvoju školskog fizičkog vaspitanja u srpskim školama prošlog veka.

U periodu kada se čine prvi koraci u nastojanjima da se redovnim vaspitno-obrazovnim procesom obuhvati i fizičko vaspitanje, svojim zanimanjem, praktičnim radom i, posebno, pisanom rečju, on će doprineti da se ovoj oblasti pokloni značajna pažnja.

O tome je do sada malo pisano. Izuzev vrlo vrednog rada mr Alekseja Gave (*Đorđe Natošević i njegov rad na uvođenju nastave fizičkog vaspitanja u srpskim školama,* magistarski rad, Novi Sad, 1973), skoro da nema iole studioznijeg rada na ovu temu. Zbog toga ćemo pokušati, makar samo delimično, da rasvetlimo ovaj deo aktivnosti dr Đorđa Natoševića.

Poznato je da je dr Đorđe Natošević posebno interesovanje ispoljavao za rad i egzistenciju Srpske učiteljske škole u Somboru. To je sasvim razumljivo, jer je bila u pitanju naša najstarija učiteljska škola. Zatim, to je bila obrazovna institucija koja je u značajnoj meri usmeravala kulturno-prosvetni razvoj srpskog življa u naširim razmerama, a mora se imati u vidu i okolnost da je u ovoj školi dugo godina radio i bio njezin direktor, njegov veliki prijatelj i saradnik Nikola Vukićević.

Da bismo sveobuhvatnije sagledali i pravilno procenili doprinos Natoševića u razvoju fizičkog vaspitanja u pomenutoj školi, neophodno je da se upoznamo, pre toga, sa prilikama pod kojima se pojavio kod njega interes za tekesnim vaspitanjem, zatim se prilikama u kojima je formirao sopstveni stav o fizičkoj kulturi, i na kraju, sa osnovnim karakteristikama nastave fizičkog vaspitanja u somborskoj SUŠ.

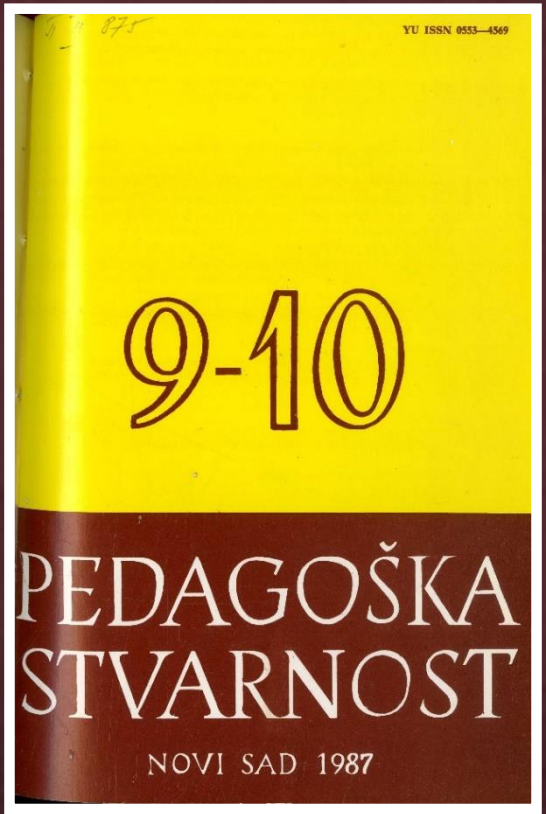

Zoroslav Spevak, Novi Sad

NATOŠEVIĆ — OSNIVAČ PRVOG SRPSKOG LISTA ZA DECU

Sredinom 19. veka Srbi još nisu imali razvijenu specifičnu književnost za decu. Stoga su bili promorani da »junosti serbskoj« nude ili prevedene knjige, uglavnom sa nemačkog, ili knjige u kojima je, u skladu sa tadašnjim običajem, stajalo »za decu i odrasle«. Prevođenje je bilo moguće, jer je proces formiranja dečje književnosti u Evropi, započet u vreme prosvetiteljstva, od druge polovine 18. veka bio u punom zamahu.

Od polovine 19. veka stvari su i u srpskoj dečjoj literaturi krenule s nulte tačke. Zasluga za to pripada pre svih *Đorđu Natoševiću* (1821-1887). On je, kako ističe Milan Šević, prvi među Srbima počeo »sistematski raditi na dečjoj književnosti«.[1] Osim zbog toga što je sam sastavljao i pisao knjige za decu i što je svojim mobilizatorskim stavom podstakao i druge obrazovane Srbe da počnu da pišu za decu (među njima i »prvog pravog pesnika« za decu *Jovana Jovanovića Zmaja* — 1833-1904), Natošević zaslužuje epitet »oca specifične dečje književnosti srpske«[2] i zato, što je pokrenuo prvi srpski list za decu *Dodatak Školskome listu* (izašla samo dva broja 1865. god.) i što je kreirao (iako formalno nije bio urednik) list za decu, *Prijatelj srbske mladeži,* koji, zapravo, većina istraživača smatra prvim srpskim dečjim listom (izlazio tokom 1866. i 1867. godine). I u *Dodatku Školskome listu* (u daljem tekstu *Dodatak)* i u *Prijatelju srbske mladeži* (u daljem tekstu *PSM*) Natošević je presudno uticao na uređivačku koncepciju, koja ostaje ista u *PSM* kao što je bila i u *Dodatku,* a pisao je i obezbeđivao i najveći broj priloga. Čak je i formalna organizacija *PSM* istovetna onoj u *Dodatku*. Jasno je, dakle, da *PSM* predstavlja nastavak *Dodatka,* pa bi verovatno bilo najpravilnije *Dodatak* i *PSM* smatrati jednim listom, koji je samo promenio ime (uz promenu urednika i mesta izlaženja).

---

[1] Milan Šević: *Dečja književnost srpska* (Ogled istorijskoga pregleda), Novi Sad 1911, 12.
[2] Ibidem.

П II 875/1987/9–10.

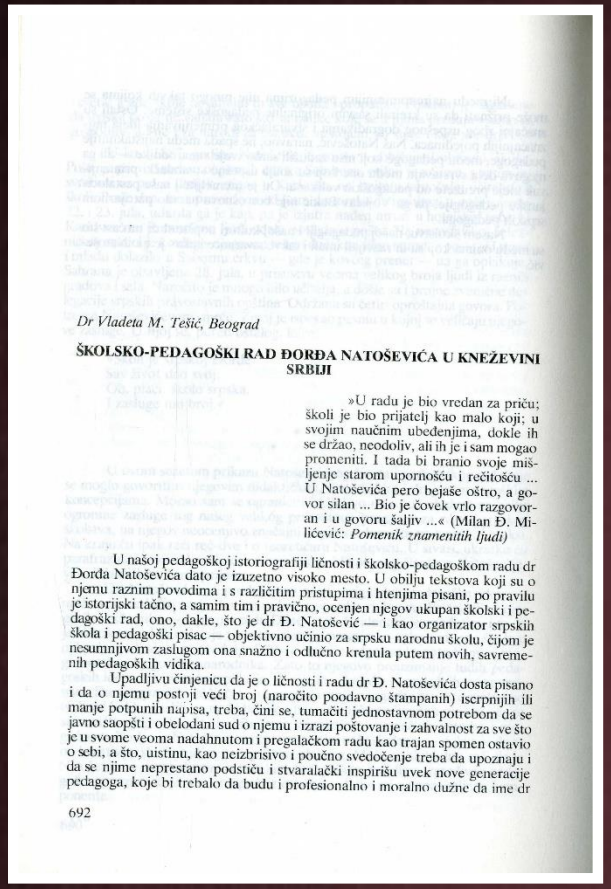

Dr Vladeta M. Tešić, Beograd

ŠKOLSKO-PEDAGOŠKI RAD ĐORĐA NATOŠEVIĆA U KNEŽEVINI SRBIJI

»U radu je bio vredan za priču; školi je bio prijatelj kao malo koji; u svojim naučnim uobeđenjima, dokle ih se držao, neodoliv, ali ih je i sam mogao promeniti. I tada bi branio svoje mišljenje starom upornošću i rečitošću ... U Natoševića pero bejaše oštro, a govor silan ... Bio je čovek vrlo razgovoran i u govoru šaljiv ...« (Milan Đ. Milićević: *Pomenik znamenitih ljudi)*

U našoj pedagoškoj istoriografiji ličnosti i školsko-pedagoškom radu dr Đorđa Natoševića dato je izuzetno visoko mesto. U obilju tekstova koji su o njemu raznim povodima i s različitim pristupima i htenjima pisani, po pravilu je istorijski tačno, a samim tim i pravično, ocenjen njegov ukupan školski i pedagoški rad, ono, dakle, što je dr Đ. Natošević — i kao organizator srpskih škola i pedagoški pisac — objektivno učinio za srpsku narodnu školu, čijom je nesumnjivom zaslugom ona snažno i odlučno krenula putem novih, savremenih pedagoških vidika.

Upadljivu činjenicu da je o ličnosti i radu dr Đ. Natoševića dosta pisano i da o njemu postoji veći broj (naročito poodavno štampanih) iscrpnijih ili manje potpunih napisa, treba, čini se, tumačiti jednostavnom potrebom da se javno saopšti i obelodani sud o njemu i izrazi poštovanje i zahvalnost za sve što je u svome veoma nadahnutom i pregalačkom radu kao trajan spomen ostavio o sebi, a što, uistinu, kao neizbrisivo i poučno svedočenje treba da upoznaju i da se njime neprestano podstiču i stvaralački inspirišu uvek nove generacije pedagoga, koje bi trebalo da budu i profesionalno i moralno dužne da ime dr

692

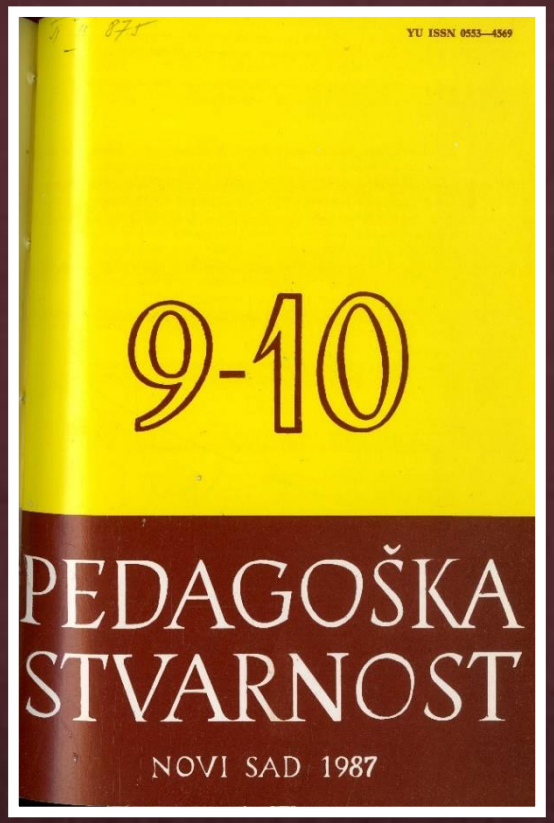

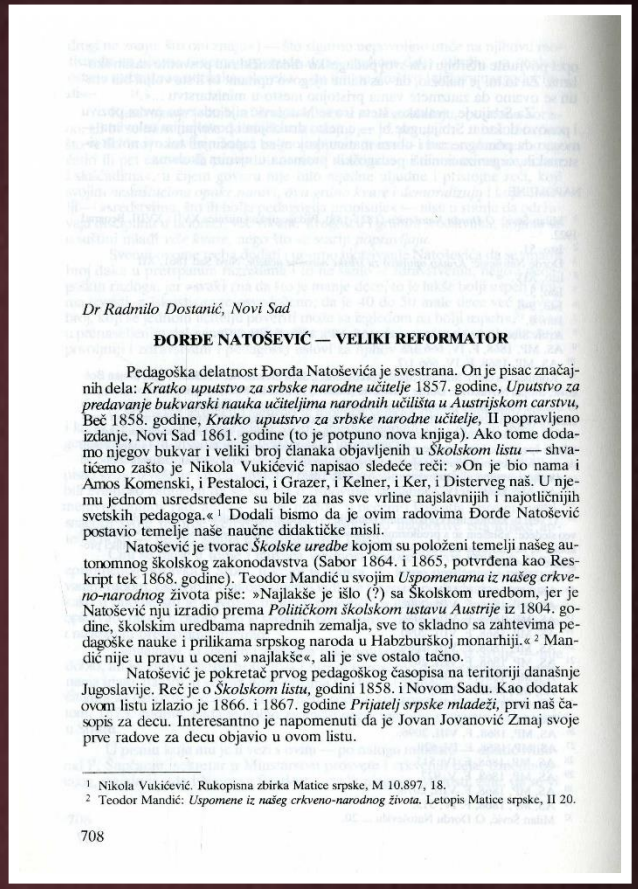

Dr Radmilo Dostanić, Novi Sad

ĐORĐE NATOŠEVIĆ — VELIKI REFORMATOR

Pedagoška delatnost Đorđa Natoševića je svestrana. On je pisac značajnih dela: *Kratko uputstvo za srbske narodne učitelje* 1857. godine, *Uputstvo za predavanje bukvarski nauka učiteljima narodnih učilišta u Austrijskom carstvu,* Beč 1858. godine, *Kratko uputstvo za srbske narodne učitelje,* II popravljeno izdanje, Novi Sad 1861. godine (to je potpuno nova knjiga). Ako tome dodamo njegov bukvar i veliki broj članaka objavljenih u *Školskom listu* — shvatićemo zašto je Nikola Vukićević napisao sledeće reči: »On je bio nama i Amos Komenski, i Pestaloci, i Grazer, i Kelner, i Ker, i Disterveg naš. U njemu jednom usredsređene su bile za nas sve vrline najslavnijih i najotličnijih svetskih pedagoga.« [1] Dodali bismo da je ovim radovima Đorđe Natošević postavio temelje naše naučne didaktičke misli.

Natošević je tvorac *Školske uredbe* kojom su položeni temelji našeg autonomnog školskog zakonodavstva (Sabor 1864. i 1865, potvrđena kao Reskript tek 1868. godine). Teodor Mandić u svojim *Uspomenama iz našeg crkveno-narodnog* života piše: »Najlakše je išlo (?) sa Školskom uredbom, jer je Natošević nju izradio prema *Političkom školskom ustavu Austrije* iz 1804. godine, školskim uredbama naprednih zemalja, sve to skladno sa zahtevima pedagoške nauke i prilikama srpskog naroda u Habzburškoj monarhiji.« [2] Mandić nije u pravu u oceni »najlakše«, ali je sve ostalo tačno.

Natošević je pokretač prvog pedagoškog časopisa na teritoriji današnje Jugoslavije. Reč je o *Školskom listu,* godini 1858. i Novom Sadu. Kao dodatak ovom listu izlazio je 1866. i 1867. godine *Prijatelj srpske mladeži,* prvi naš časopis za decu. Interesantno je napomenuti da je Jovan Jovanović Zmaj svoje prve radove za decu objavio u ovom listu.

[1] Nikola Vukićević. Rukopisna zbirka Matice srpske, M 10.897, 18.
[2] Teodor Mandić: *Uspomene iz našeg crkveno-narodnog života.* Letopis Matice srpske, II 20.

708

П II 875/1987/9–10.

РАДИСЛАВ МАРИНКОВИЋ

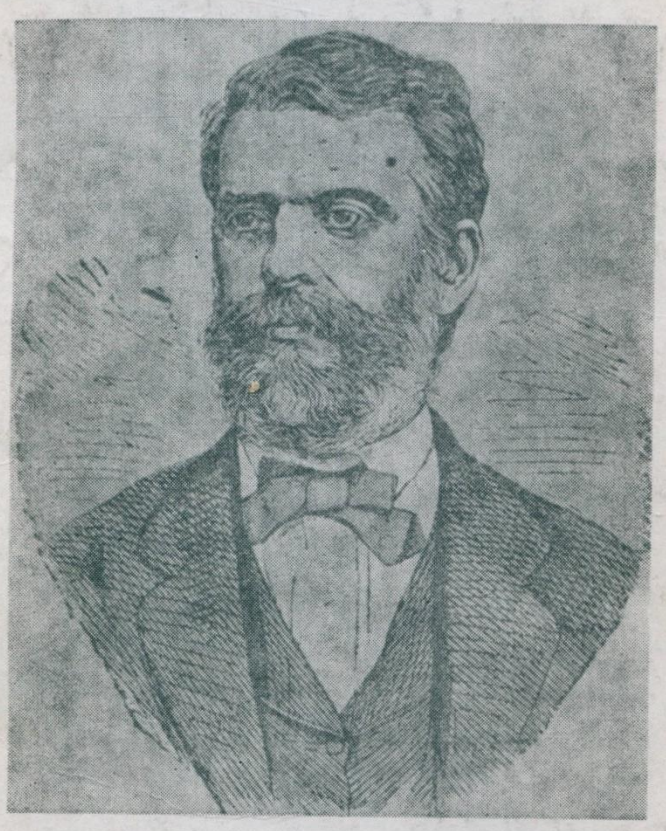

ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ И ШКОЛСКЕ ЗАГОНЕТКЕ

II 408486

„Да пок. др Ђорђе Натошевић није својим радом ништа друго постигао осим убеђења да је народу школа потребна исто као и кора хлеба, па је већ много постигао, а камо ли, што је његова нова настава испредњачила свим просветним раденицима онога доба на југоистоку Европе. За нас је важно и поносно, што је у нас Срба народна настава испредњачила свим суседима пре 60 година и одвела нас у ред најнапреднијих народа”.

Аркадије Варађанин

Загонетка је међу умним изводима као несташни дечак међу дремалицама и спавалицама, стовраг који све дражи на умну игру, и улива живост у све, вија и уморене још на рад.

Ђ. Натошевић

II 408486

ДОМЕТИ

сомбор, пролеће 1989, год. 16, број 56

суочавања

гинтер рормозер: осврт на карла маркса

реч

петар милосављевић: романи миодрага булатовића у светлу интертекстовних надовезивања (I) ● **бошко ивков:** зврј ● **шина мекај:** тридесет први октобар ● **радомир путник:** седам песама ● **владимир гарјански:** из »акваријума« ● **даница вујков:** три минијатуре ● **петар жарков:** небо отвара капке

именик

добрица ерић: драго проклетство завичаја; три песме ● **драгиша витошевић:** песничка појава добрице ерића

дневник

миленко попић: коњовић из прикрајка (II)

боја и облик

сретен петровић: моји сусрети са миланом коњовићем

баштина

драгољуб д. гајић: школски лист »ласта« ● **јован ковачев:** »ластин« први лет ● **радивој стоканов:** уз дневник јована ковачева

чин

зоран р. поповић: црно и бело у колору

вредновања

драгољуб д. гајић: савремен приступ изучавању народне књижевности ● **мирјана анђелковић:** трагање за коренима ● **владан панковић:** балада о песнику ● **миодраг миленовић:** стовраг који бистри ум

сомборска библиотека

миклош хубаи: игру игра... нерон! ● **сава бабић:** миклош хубаи: игру игра... нерон!

миодраг миленовић

стовраг који бистри ум

Радислав Маринковић: Др ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ И ШКОЛСКЕ ЗАГОНЕТКЕ; Енигматско друштво „Др Ђорђе Натошевић", Сомбор, 1988.

Када је поводом стогодишњице смрти др Ђорђа Натошевића (1821 — 1887) у Новом Саду приређен научни скуп, еминентни стручњаци су се потрудили да свестрано осветле лик и деловање овог „највећег војвођанског педагога". Његов школско-педагошки рад, стварање модерне школе, увођење реформи, публицистичко деловање и уопште његов допринос хуманистичкој мисли у Војводини отварали су широко поље истраживачима.

Међутим, једна Натошевићева делатност измакла је пажњи приљежних педагога, што је запазио Радислав Маринковић, ентузијаста и посленик који се досад опробао у многим друштвеним пословима. Реч је о томе да се Ђорђе Натошевић у свом просветитељском пориву много бавио загонетнама, да их је сматрао погодним и значајним дидактичким средством, да је стога истрајно обучавао учитеље како да их користе у настави, да је утицао на стварање загонетачких рубрика у листовима, да је сакупио око хиљаду и по загонетана и две хиљаде питалица и да је, најзад, у Летопису Матице српске 1877. године објавио студију „О загонеци".

А ипак је ово широко интересовање за загонетку промакло онима који су с разлогом проучавали дело Ђорђа Натошевића, у низу теоријских и практичних питања и данас актуелно, поучно и корисно. Није, пак,

П II 4070/1989.

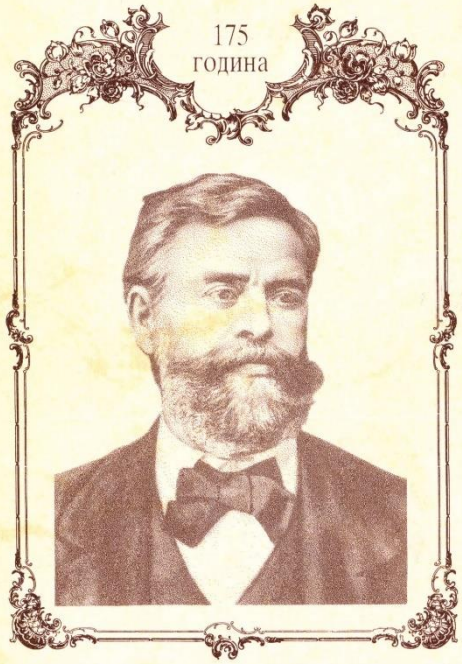

1821–1996.

175. ГОДИШЊИЦА РОЂЕЊА

др ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Председник Одбора **ДАНИЛО НЕБРИГИЋ**, помоћник покрајинског секретара за културу, образовање и науку

Потпредседник Одбора **мр НАТАЛИЈА БУКУРОВ**, директор ОШ „Ђорђе Натошевић“ у Новом Саду

Секретар Одбора **МИЛАН ГЕОРГИЈЕВИЋ**, председник Друштва за заштиту и унапређење животне средине „Акуминикум“, Нови Сланкамен

Проф. др ДРАГОСЛАВ МЛАДЕНОВИЋ, министар просвете Републике Србије

Проф. др сци. СТОЈАН БЕРБЕР, потпредседник Извршног већа АП Војводине

мр ЗОРАН ЖИВКОВИЋ, савезни саветник за образовање и културу, Савезна влада, Београд

Проф. др ПАВЛЕ ГАЗИВОДА, Филозофски факултет, Одсјек за учитељски студиј, Никшић, помоћник министра просвете и науке Црне Горе

ЉУБОМИР ЗУКОВИЋ, министар просвете Републике Српске

др РАДМИЛО ДОСТАНИЋ, професор филозофског факултета у Новом Саду

мр НАДА ВИДИЋ, помоћник покрајинског секретара за културу, образовање и науку

мр МИЛОВАН ВУЈОВИЋ, помоћник покрајинског секретара за културу, образовање и науку

Прим. др мр сци. ЛАСЛО ТОРДЕ, помоћник покрајинског секретара за здравство и социјалну политику

Проф. др СЛОБОДАН ГЛУМАЦ, Матица српска, Нови Сад

Проф. др МИЛАН НЕДЕЉКОВИЋ, декан Учитељског факултета у Јагодини

Проф. др НЕНАД ПЕТРОВИЋ, декан Учитељског факултета у Сомбору

мр ЉУБО КАУРИН, председник Педагошког друштва Војводине

СТЕВАН ГРУЈИЋ, директор ОШ „Ђорђе Натошевић“, Нови Сланкамен

МИЛАН СТАНИЋ, начелник Одељења министарства просвете у Новом Саду

ВУКО ПЕШИКАН, директор Карловачке гимназије, Сремски Карловци

МАРКО ЦИЦМИЛ, директор Гимназије „Јован Јовановић Змај“ у Новом Саду

ДАНИЛО ГАЧИЋ, директор Техничке школе „Јован Вукановић“, Нови Сад

др БРАНИСЛАВ ДЕВРЊА, начелник Сремског округа, Сремска Митровица

СИМО ПОТКОЊАК, управник Библиотеке „Ђорђе Натошевић“, Инђија

БРАНКО МАРОВИЋ, председник Савета Месне заједнице, Нови Сланкамен

Позивамо Вас на

СИМПОЗИЈУМ

„др ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ: МИСАО, ДЕЛО И РЕФОРМЕ ШКОЛЕ“

Водитељ:

др МИЛАН БАКОВЉЕВ, професор педагогије на Факултету политичких наука, Београд

Место Одржавања:

МАТИЦА СРПСКА, Нови Сад

Време:

27. јануар 1996. у 9 часова

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

Покровитељ 175. годишњице рођења
др Ђорђа Натошевића
СКУПШТИНА АП ВОЈВОДИНЕ

Пс 24

„Натошевић заузима врло часно место у историји нашег новинарства, и то као иницијатор, уредник и најангажованији сарадник првог српског листа за просветне раднике и првих српских листова за младеж: *Школског листа*, *Додатка Школском листу* и *Пријатеља српске младежи*. У заслугу му се мора приписати и то што је на писање за младе, у наведеним листовима, подстакао и таква пера какво је Змајево и Лазе Костића”.

Милан Баковљев

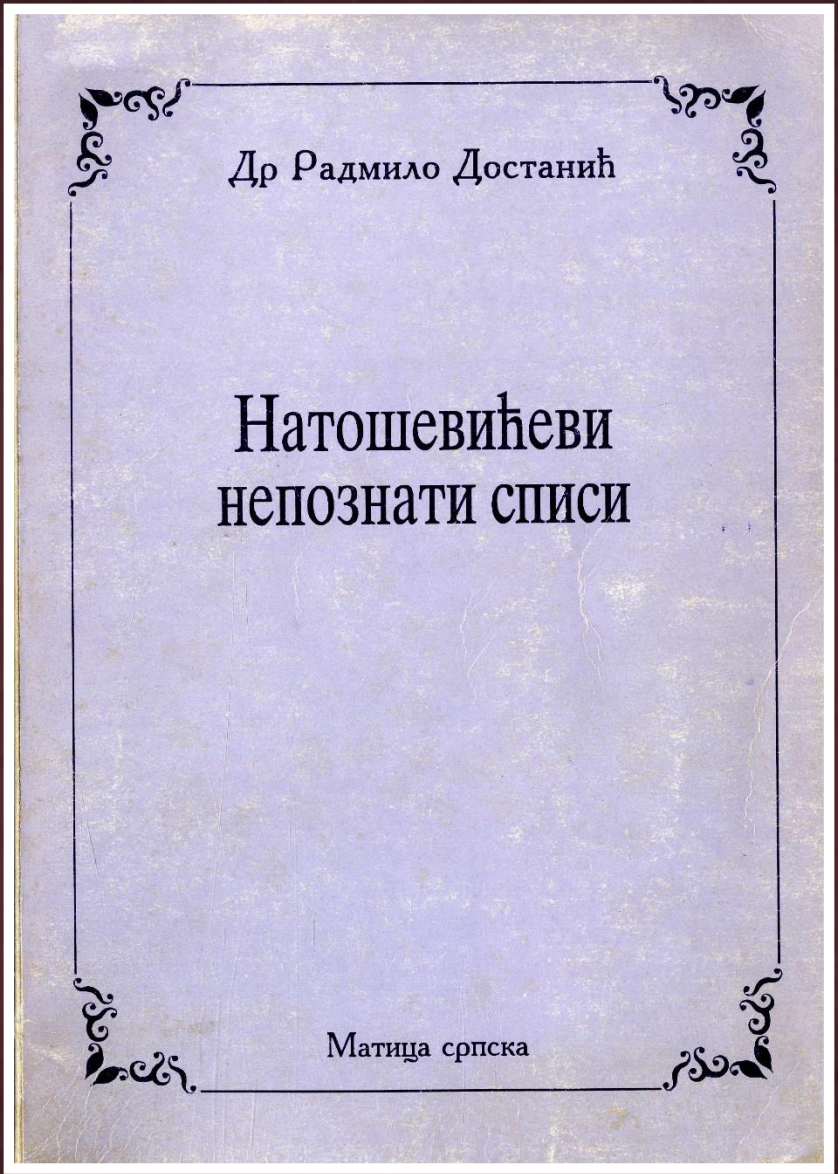
Др Радмило Достанић
Натошевићеви
непознати списи
Матица српска

III 412762

LEKSIKON PISACA JUGOSLAVIJE

IV

M – NJ

MATICA SRPSKA

1997

Odjek, Oko, Vjesnik, Lica, Oslobođenje, Književna reč, Književnost, Pesničke novine, Prosvjetni list, Stražilovo, Disov glasnik, Putevi. Zastupljen u: *Savremena književnost Bosne i Hercegovine*, knj. 37, 1984/1985. i 20, 1988/1989. Nagrade: „Blažo Šćepanović", Pljevlja, za zbirku *Blagovesti* (1973), Prve književne komune, za najbolju pesmu Šantićevih večeri poezije u Mostaru (1973), za najbolju knjigu u 1987. g. izdavačke kuće „Svjetlost".

BIBLIOGRAFIJA – *San u kamenu*, pesme, Mostar 1956; *Zvezda u senci*, pesme, Sar. 1967; *Gorke pesme*, Sar 1969; *Pesme pokajnice*, Sar. 1972; *Blagovesti*, pesme, Sar. 1974; *Kada se s proleća oglasi kukavica*, pesme, Sar. 1977; *Simatovi budni snovi*, rom., Sar. 1977; *Izabrani stihovi*, Sar. 1979; *Tako smo rasli*, rom., Sar 1980; *Sve što oko vidi*, rom., Sar. 1981; *Ispod busenja*, pesme, Sar. 1983; *Imamo, imamo vuka*, priče za decu, Sar. 1986; *Ledene kaplje*, pesme, Sar. 1987. – **Prevodi:** na **engleski**: *Books in Bosnia and Herzegovina* (1985); na **poljski**: *Poglądy* (1982), *Życie Literackie* (1982), *Barwy* (1984); na **talijanski**: *L'ombra dei minareti* (Siena 1970).

LITERATURA – *N. Koljević*: V. N., Zvezda u senci, Odjek, 1. II 1968, 3; *R. Trifković*: V. N., Zvezda u senci, Život, 11–12, 1968, 144–145; *Z. Maković*: V. N., Gorke pesme, Stud. list, 25. XI 1969, 23–24; *D. Jeknić*: Gorke pesme, Život, 11–12, 1969, 124–126; *S. Ćosović*: Gorke pesme, Stremljenja, 6, 1970, 830–832; *N. Radanović*: Pesme pokajnice, Oslobođenje, 28. X 1972; *Р. Трифковић*: Песме покајнице, Борба, 18. XI 1972; *V. Maksimović*: Pesme pokajnice, Život, 12, 1972, 623–626; *M. Begić*: Pesme pokajnice, Oslobođenje, 2. II 1973; *Lj. Cvijetić*: Pesme pokajnice, Oko, 5. IX 1973, 16; *I. Jurišić*: Pesme pokajnice, Odjek XXVI, 1973, 4; *M. Cvijetić*: Pesme pokajnice, Putevi, 5, 1973, 580–583; *I. Handžić*: Pesme pokajnice, Lica, 1973, 9; *P. Protić*: Pesme pokajnice, Savremenik XIX, 7, 1973, 97–98; *Р. Трифковић*: Зрелост једног песника (Blagovesti), Борба, 21. XII 1974; *D. Jeknić*: Pesme pokajnice, Putevi, 1–2, 1974, 91–93; *P. Šimunović*: V. N., Izraz, 11–12, 1974, 665–669; *Lj. Cvijetić*: Pesme pokajnice, III program Radio–Sar., 4, 1974, 195–204; *N. Radanović*: Blagovesti V. N., Izraz, 7, 1975, 88–97; *V. Milošević*: Glas iz života (Blagovesti), Život, 5, 1975, 536–539; *Д. Јекић*: Када се с пролећа огласи кукавица, Побједа, 11. III 1978; *Д. Јакшић*: Када се с пролећа огласи кукавица, Књиж. реч, 25. VII 1978; *Ж. Бурић*: Песма као искуство живота (Kada se s proleća oglasi kukavica), Браничево XXIV, 5, 1978; *М. Рашковић*: Поезија В. Н., Борба, 3. V 1980; *V. Stojanović*: Poezija, Život XXIX, 2, 1980, 197–205; *D. Jeknić*: Kada se s proleća oglasi kukavica, Polja, 216, 1980, 349; *N. Radanović*: Poezija V. N., III program Radio–Sar. XXIX, 4/5, 1980, 613–618; *D. Jeknić*: V. N., Poezija, Polja, 260, 1980; *B. Stojanović*: Detinjstvo u ratnom vihoru, Oslobođenje, 24. IX 1986; *Redakcija*: Radost detinjstva V. N., Male novine, 27. X 1986; *V. Marjanović*: Ožiljci ratnog detinjstva V. N., Prosvj. list, 11. II 1987; *I. Kalać*: Između sela i grada (Ledene kaplje), Komunist, 15. III 1987; *A.*: Pripovedač sigurne ruke, Oslobođenje, 13. V 1987; *B. Stojanović*: Tri osobena glasa (Ledene kaplje), Odjek, 1–15. VIII 1987; *I. Handžić*: Ledene kaplje V. N., Oslobođenje, 15. VIII 1987; *Ч. Мирковић*: Леденe капље В. Н., Политика, 14. XI 1987, 13; *R. Trifković*: Utisci o pročitanom (Ledene kaplje), Odjek, 1–15. III 1988.

M. M. Vulin

NASUFI, Vahit (Velešta, Makedonija, 9. VII 1945). O. šk. završio u Veleštu, učit. i VPŠ u Skoplju. Nastavnik albanskog jezika u Veleštu. Pisanjem se bavio u osnovnoj školi. Prve radove objavljivao u zidnim novinama, kasnije i u *Flaka e vëllazërimit* u Skoplju. Član Društva pisaca Makedonije (od 1990).

BIBLIOGRAFIJA – *Valet e Drinit* (Talasi Drima), pesme, Sko 1980; *Dallëndyshja dhe lisi* (Lastavica i hrast), pesme, Sko 1984; *Kush ëndrrën me bukër* (Ko sanja najlepše), proza, Prišt. 1985; *E kam shok bilbilin* (Drug mi je slavuj), pesme, Sko 1987; *Koha e xixëllonjave* (Vreme svitaca), pesme, Sko 1990; *Letrat mbi dere* (Pisma na vatri), Prišt. 1990.

LITERATURA – *A. Deva*: Fjala e përjetimit (Reč doživljaja), Rilindja 1983; *N. Zenulahu*: Drug mi je slavuj (E kam shok bilbilin), Flaka e vëllazërimit, 1987.

A. Mustafa

NATOŠEVIĆ, Đorđe (Stari Slankamen, 19. VII 1821 – Gornji Karlovac, 11. VII 1887). Otac Pavle, trgovac; majka Sofija, rod. Krestić. O. šk. pohađao u Slankamenu, gimn. u Sr. Karlovcima (1832–1838), filozofiju, VII i VIII r. gimn., u Segedinu (1838–1840), prava u Eperješu (1840–1841), medicinu u Pešti (1841–1845) i Beču (1845–1850). Lekar (1850–1853), direktor i prof. srpske gimn. (1853–1857) u N. Sadu. Školski savetnik i nadzornik svih srpskih škola u austr. carstvu sa sedištem u Temišvaru (1857–1861). Na raspoloženju 1862. Školski savetnik za pravoslavne škole pri Ugarskom namesničkom veću u Budimu (1863). Držao predavanja o reformi šk. u Kikindi, Somboru, N. Sadu, Temišvaru, Karlovcima, Pakracu (1857), u Somboru (1858–1860), u Mohaču, Baranji i Đakovu (1863). Izradio deo sinodalnog predloga o uređenju srpskih nar. šk. (1864), vršio pregled srpske velike gimn. u N. Sadu (1865). Na poziv kneza Mihajla u Srbiji bio školski referent u Min. prosvete, obilazio smederevski, požarevački, kragujevački i šabački okrug (1867–1868). Potom upravnik novosadskih osnovnih nar. škola (1869–1870). Bio poslanik na srpskim narodnim saborima 1869, 1871, 1874, 1875. i 1878/1879. Od 1870. do smrti prvi srpski nar. glavni školski referent u N. Sadu. Vodio neposredan nadzor nad srpskim učit. i višim devojačkim školama i nad veroispovednim nar. šk. u karlovačkoj arhidijecezi. Učestvovao u donošenju svih uredbi i naredbi školskih vlasti koje su izlazile od 1857–1887. Otvorio učit. škole u Pakracu (1872) i Gornjem Karlovcu (1884), a više ženske u N. Sadu, Somboru i Pančevu (1874). Prvi štampani rad: *Pismo prijatelju svom u odbranu i falu žene* (B. Atanacković: Knjiga za dobre celi, 1, NS 1852, 47–66). Svojim radovima o šk. reformi, šk. književnosti, moralnoj pouci, čuvanju zdravlja, unapređenju narodne privrede, zabavi i društvenoj igri, sarađivao u periodičnim publikacijama: *Sedmica* (1853–1855, 1858), *Srbski dnevnik* (1853, 1860–1861), *Školski list* (1858–1862, 1864–1869, 1880), *Letopis MS* (1858–1881), *Danica* (1860–1862, 1866, 1872), *Seljak* (1862), *Putnik* (1862–1863), *Vidovdan* (1863, 1867, 1875), *Godišnjak*, kal. (1863, 1875–1882, 1886, 1888), *Dodatak k Školskom listu* (1865), *Prijatelj srpske mladeži* (1866–1867), *Srpski omladinski kalendar* (1866–1872), *Zastava* (1866–1868, 1874–1875, 1882), *Matica* (1867–1868), *Prvi bosansko srpski kalendar* (1868–1869), *Mlada Srbadija* (1870–1872), *Srbija*, kal. (1874–1875), *List za narod* (1874–1878, 1886), *Kal. Orao* (1875–1888, 1920), *Zadruga* (1879), *Zdravlje* (1880), *Privreda* (1880–1882), *Srpsko kolo* (1882), *Srpske ilustrovane novine* (1882), *Venac. Srpski ilustrovani kal. za narod* (1883), *Branik* (1886–1887), *Ženski svet* (1887); posthumno: *Stražilovo* (1887), *Nastavnik* (1893), *Učitelj* (1908/1909). Zastupljen pismima u: A. Varađanin: *Stogodišnjica dra Đ. N. 1921*; D. Živković: *Kritika kritike (Delo*, 1958). Bio jedan od urednika *Sedmice* (1852–1854), osnivač prvog srpskog pedag. časopisa *Školski list* (1858) i njegov urednik (1862–1865), jedan od urednika časopisa *Putnik* (1862–1863), osnivač prvog knjiž. časopisa za decu i omladinu na srpskohrv. jeziku *Dodatak k Školskom listu* (1865), od 1866. izlazio pod naslovom *Prijatelj srpske mladeži*, urednik

Пр ИН 331/4/3

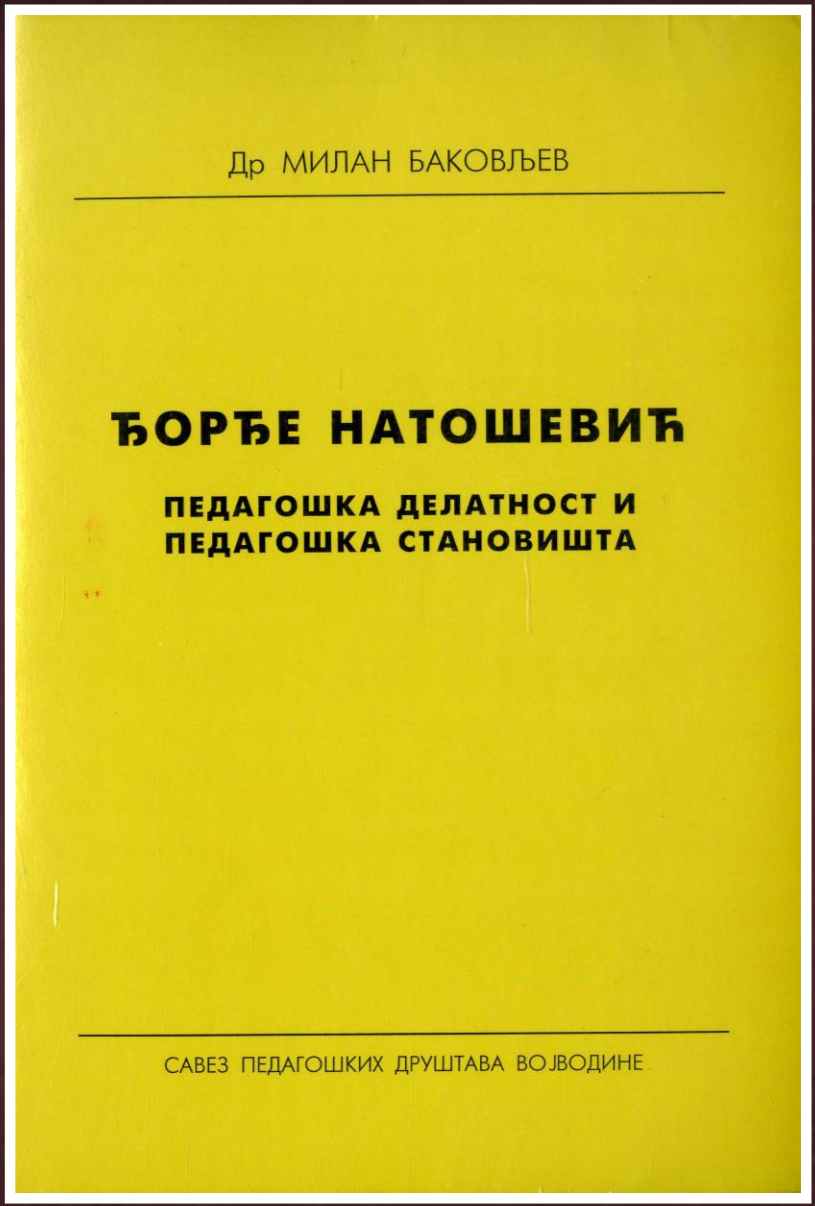
Др МИЛАН БАКОВЉЕВ
ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ
ПЕДАГОШКА ДЕЛАТНОСТ И
ПЕДАГОШКА СТАНОВИШТА
САВЕЗ ПЕДАГОШКИХ ДРУШТАВА ВОЈВОДИНЕ

III 438812

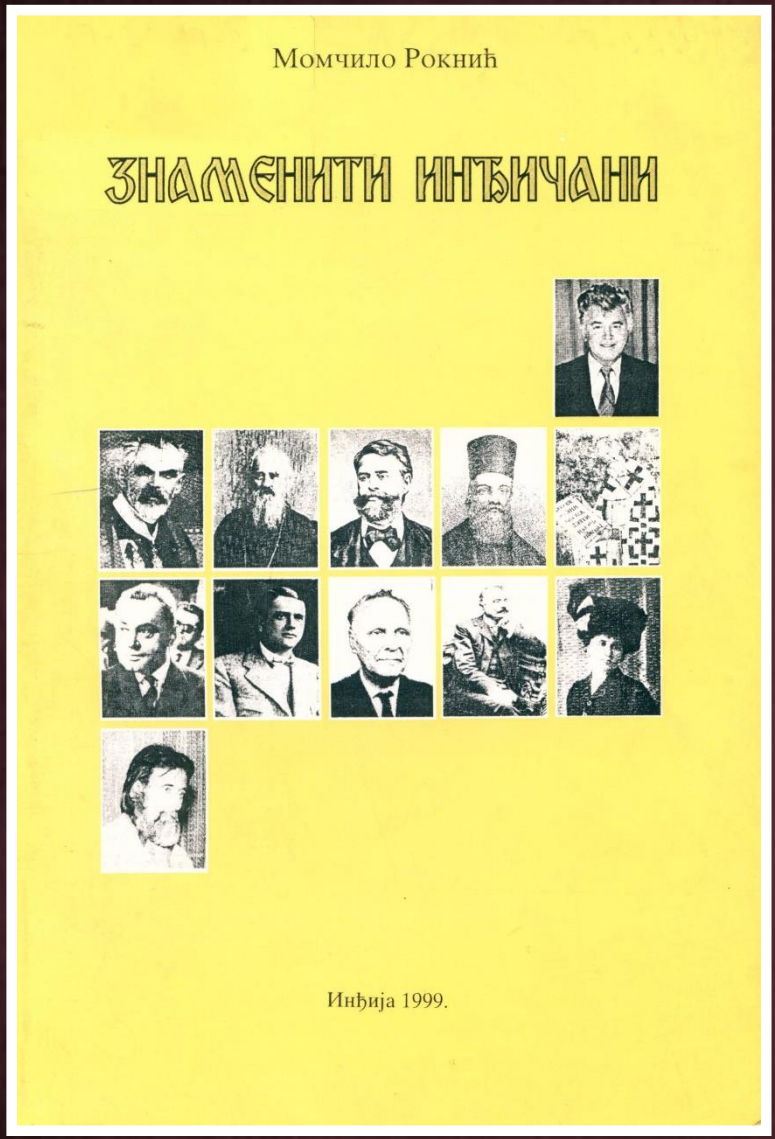

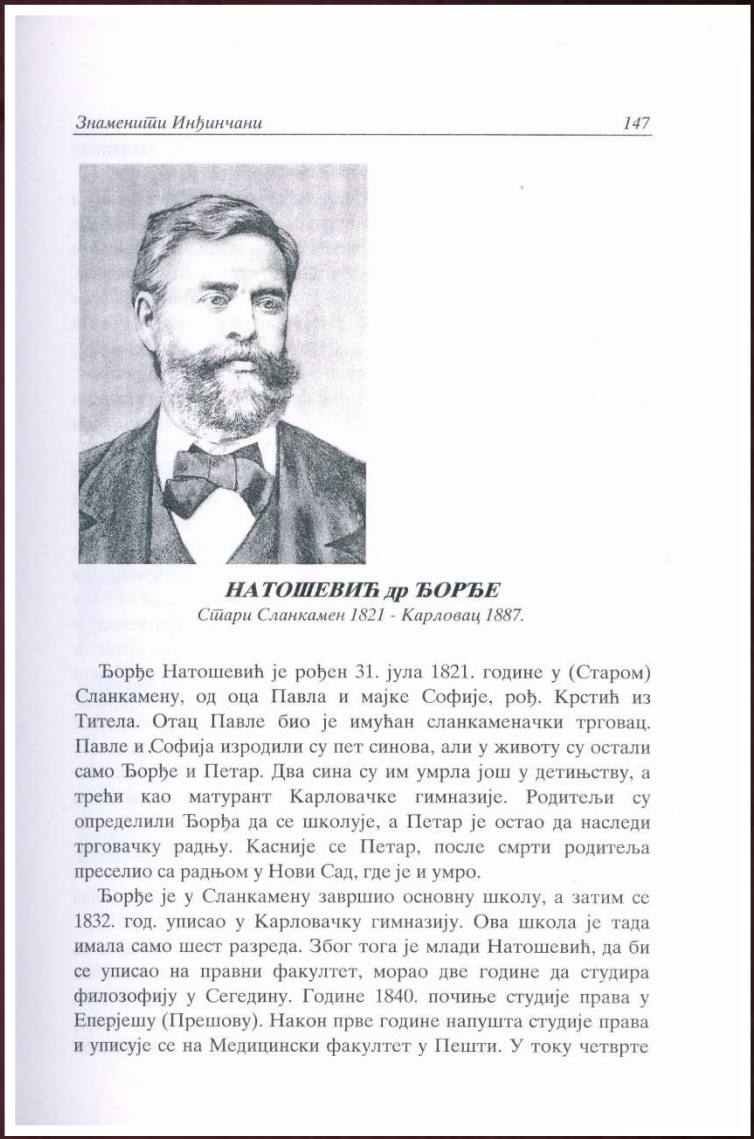

НАТОШЕВИЋ др ЂОРЂЕ

Стари Сланкамен 1821 - Карловац 1887.

Ђорђе Натошевић је рођен 31. јула 1821. године у (Старом) Сланкамену, од оца Павла и мајке Софије, рођ. Крстић из Тителa. Отац Павле био је имућан сланкаменачки трговац. Павле и Софија изродили су пет синова, али у животу су остали само Ђорђе и Петар. Два сина су им умрла још у детињству, а трећи као матурант Карловачке гимназије. Родитељи су определили Ђорђа да се школује, а Петар је остао да наследи трговачку радњу. Касније се Петар, после смрти родитеља преселио са радњом у Нови Сад, где је и умро.

Ђорђе је у Сланкамену завршио основну школу, а затим се 1832. год. уписао у Карловачку гимназију. Ова школа је тада имала само шест разреда. Због тога је млади Натошевић, да би се уписао на правни факултет, морао две године да студира филозофију у Сегедину. Године 1840. почиње студије права у Еперјешу (Прешову). Након прве године напушта студије права и уписује се на Медицински факултет у Пешти. У току четврте

III 422265

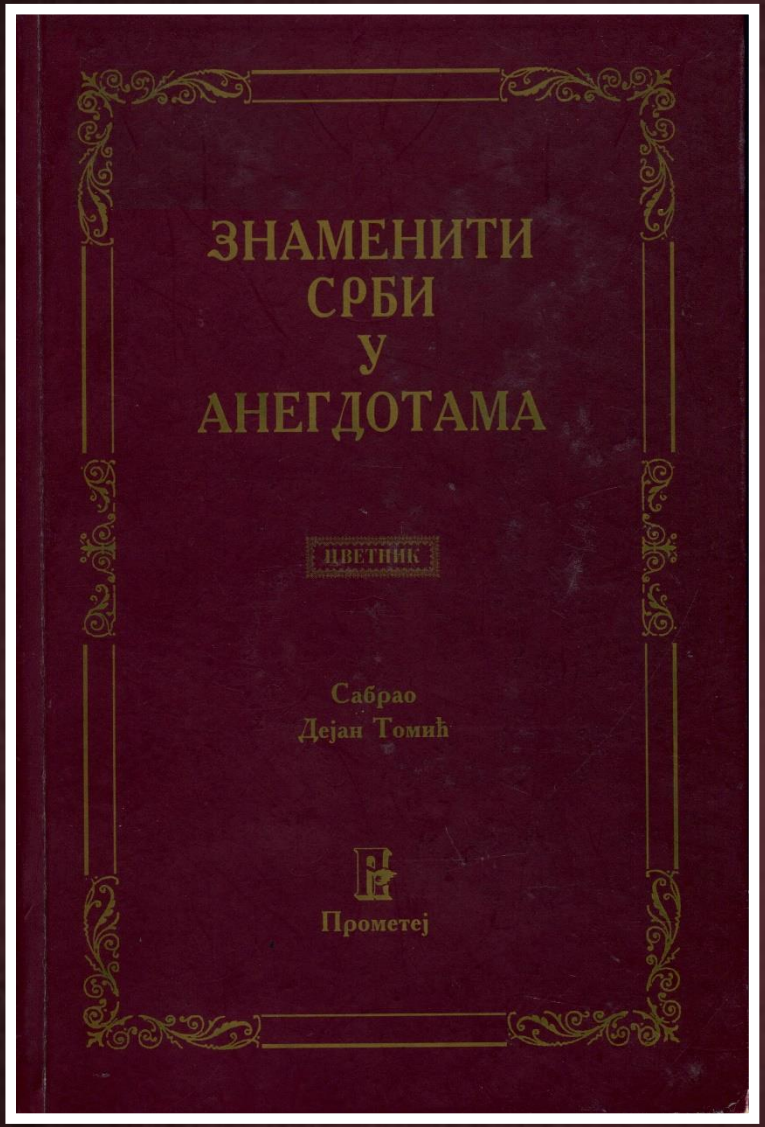

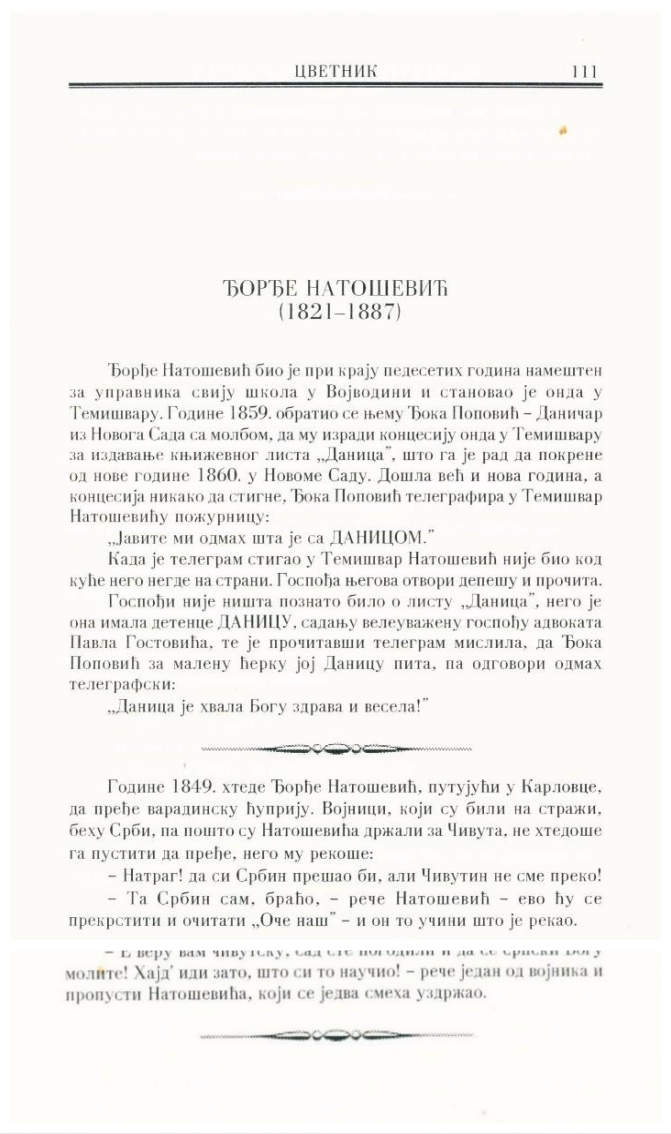

ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ
(1821–1887)

Ђорђе Натошевић био је при крају педесетих година намештен за управника свију школа у Војводини и становао је онда у Темишвару. Године 1859. обратио се њему Ђока Поповић – Даничар из Новога Сада са молбом, да му изради концесију онда у Темишвару за издавање књижевног листа „Даница", што га је рад да покрене од нове године 1860. у Новоме Саду. Дошла већ и нова година, а концесија никако да стигне, Ђока Поповић телеграфира у Темишвар Натошевићу пожурницу:

„Јавите ми одмах шта је са ДАНИЦОМ."

Када је телеграм стигао у Темишвар Натошевић није био код куће него негде на страни. Госпођа његова отвори депешу и прочита.

Госпођи није ништа познато било о листу „Даница", него је она имала детенце ДАНИЦУ, садању велеуважену госпођу адвоката Павла Гостовића, те је прочитавши телеграм мислила, да Ђока Поповић за малену ћерку јој Даницу пита, па одговори одмах телеграфски:

„Даница је хвала Богу здрава и весела!"

Године 1849. хтеде Ђорђе Натошевић, путујући у Карловце, да пређе варадинску ћуприју. Војници, који су били на стражи, беху Срби, па пошто су Натошевића држали за Чивута, не хтедоше га пустити да пређе, него му рекоше:

– Натраг! да си Србин прешао би, али Чивутин не сме преко!

– Та Србин сам, браћо, – рече Натошевић – ево ћу се прекрстити и очитати „Оче наш" – и он то учини што је рекао.

– Е веру вам чивутску, сад сте погодили и да се сриси Богу молите! Хајд' иди зато, што си то научио! – рече један од војника и пропусти Натошевића, који се једва смеха уздржао.

III 424322

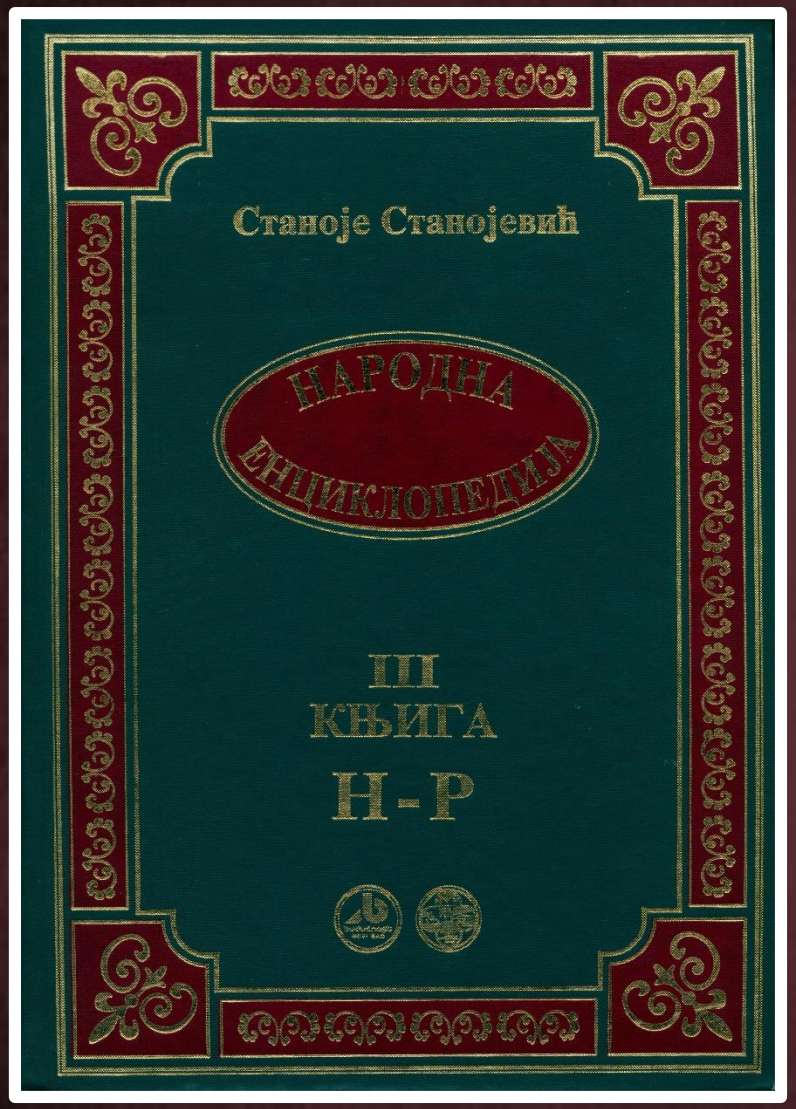

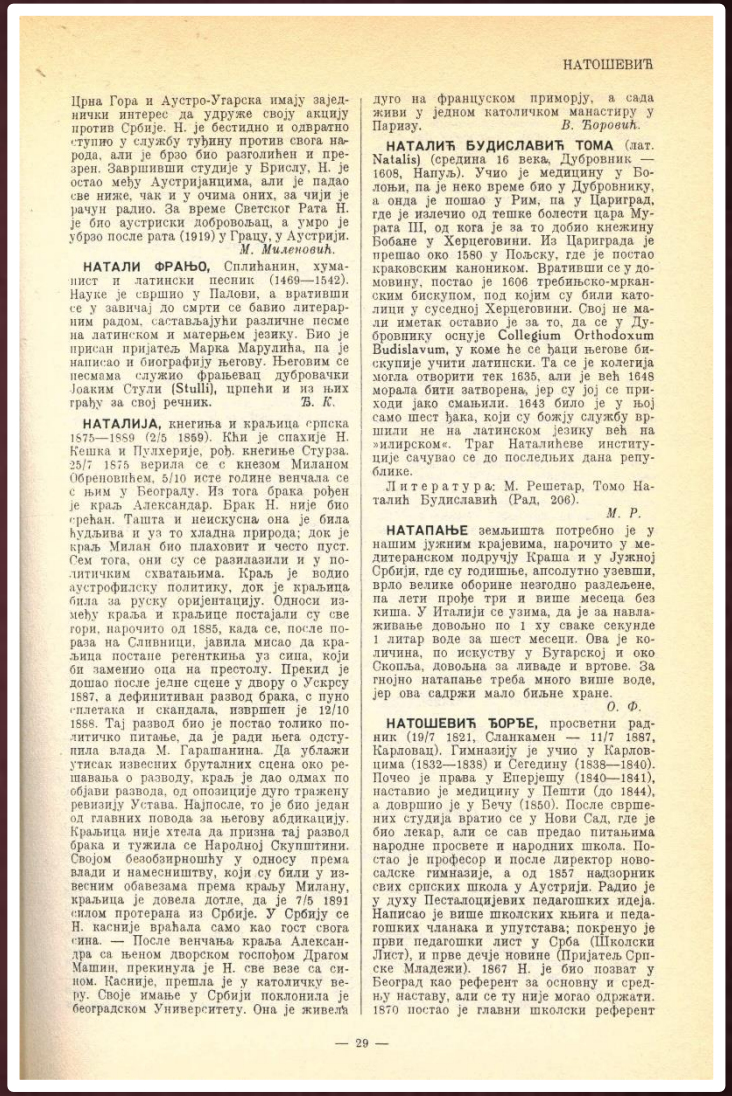

Црна Гора и Аустро-Угарска имају заједнички интерес да удруже своју акцију против Србије. Н. је бестидно и одвратно ступио у службу туђину против свога народа, али је брзо био разолићен и презрен. Завршивши студије у Бриселу, Н. је остао међу Аустријанцима, али је падао све ниже, чак и у очима оних, за чији је рачун радио. За време Светског Рата Н. је био аустриски добровољац, а умро је убрзо после рата (1919) у Грацу, у Аустрији.

М. Миленовић.

НАТАЛИ ФРАЊО, Сплићанин, хуманист и латински песник (1469—1542). Науке је свршио у Падови, а вративши се у завичај до смрти се бавио литерарним радом, састављајући различне песме на латинском и матерњем језику. Био је присан пријатељ Марка Марулића, па је написао и биографију његову. Његовим се песмама служио фрањевац дубровачки Јоаким Стули (Stulli), прпећи и из њих грађу за свој речник. *Ђ. К.*

НАТАЛИЈА, кнегиња и краљица српска 1875—1889 (2/5 1859). Кћи је спахије Н. Кешка и Пулхерије, рођ. кнегиње Стурза. 25/7 1875 верила се с кнезом Миланом Обреновићем, 5/10 исте године венчала се с њим у Београду. Из тога брака рођен је краљ Александар. Брак Н. није био срећан. Таштa и неискусна она је била ћудљива и уз то хладна природа; док је краљ Милан био плаховит и често пуст. Сем тога, они су се разилазили и у политичким схватањима. Краљ је водио аустрофилску политику, док је краљица била за руску оријентацију. Односи између краља и краљице постајали су све гори, нарочито од 1885, када се, после пораза на Сливници, јавила мисао да краљица постане регенткиња уз сина, који би заменио оца на престолу. Прекид је дошао после јелне сцене у двору о Ускрсу 1887, а дефинитиван развод брака, с пуно сплетака и скандала, извршен је 12/10 1888. Тај развод био је постао толико политичко питање, да је ради њега одступила влада М. Гарашанина. Да ублажи утисак извесних бруталних сцена око решавања о разводу, краљ је дао одмах по објави развода, од опозиције дуго тражену ревизију Устава. Најпосле, то је био један од главних повода за његову абдикацију. Краљица није хтела да призна тај развод брака и тужила се Народној Скупштини. Својом безобзирношћу у односу према влади и намесништву, који су били у извесним обавезама према краљу Милану, краљица је довела дотле, да је 7/5 1891 силом протерана из Србије. У Србију се Н. касније враћала само као гост свога сина. — После венчања краља Александра са њеном дворском госпођом Драгом Машин, прекинула је Н. све везе са сином. Касније, прешла је у католичку веру. Своје имање у Србији поклонила је београдском Универзитету. Она је живела дуго на француском приморју, а сада живи у једном католичком манастиру у Паризу. *В. Ђоровић.*

НАТАЛИЋ БУДИСЛАВИЋ ТОМА (лат. Natalis) (средина 16 века, Дубровник — 1608, Напуљ). Учио је медицину у Болоњи, па је неко време био у Дубровнику, а онда је пошао у Рим, па у Цариград, где је излечио од тешке болести цара Мурата III, од кога је за то добио кнежину Бобане у Херцеговини. Из Цариграда је прешао око 1580 у Пољску, где је постао краковским каноником. Вративши се у домовину, постао је 1606 требињско-мркањским бискупом, под којим су били католици у суседној Херцеговини. Свој не мали иметак оставио је за то, да се у Дубровнику оснује Collegium Orthodoxum Budislavum, у коме ће се ђаци његове бискупије учити латински. Та се је колегија могла отворити тек 1635, али је већ 1648 морала бити затворена, јер су јој се приходи јако смањили. 1643 било је у њој само шест ђака, који су божју службу вршили не на латинском језику већ на »илирском«. Траг Наталићеве институције сачувао се до последњих дана републике.

Литература: М. Решетар, Томо Наталић Будиславић (Рад, 206).

М. Р.

НАТАПАЊЕ земљишта потребно је у нашим јужним крајевима, нарочито у медитеранском подручју Краша и у Јужној Србији, где су годишње, апсолутно узевши, врло велике оборине незгодно раздељене, па лети прође три и више месеца без киша. У Италији се узима, да је за навлаживање довољно по 1 ху сваке секунде 1 литар воде за шест месеци. Ова је количина, по искуству у Бугарској и око Скопља, довољна за ливаде и вртове. За гнојно натапање треба много више воде, јер ова садржи мало биљне хране.

О. Ф.

НАТОШЕВИЋ ЂОРЂЕ, просветни радник (19/7 1821, Сланкамен — 11/7 1887, Карловац). Гимназију је учио у Карловцима (1832—1838) и Сегедину (1838—1840). Почео је права у Епервешу (1840—1841), наставио је медицину у Пешти (до 1844), а довршио је у Бечу (1850). После свршених студија вратио се у Нови Сад, где је био лекар, али се сав предао питањима народне просвете и народних школа. Постао је професор и после директор новосадске гимназије, а од 1857 надзорник свих српских школа у Аустрији. Радио је у духу Песталоцијевих педагошких идеја. Написао је више школских књига и педагошких чланака и упутстава; покренуо је први педагошки лист у Срба (Школски Лист), и прве дечје новине (Пријатељ Српске Младежи). 1867 Н. је био позват у Београд као референт за основну и средњу наставу, али се ту није могао одржати. 1870 постао је главни школски референт

III 425039/3

Марија Клеут
Миодраг Матицки
Снежана Самарџија
Милорад Радевић

Народне умотворине у Летопису Матице српске

Матица српска

ЗБИРКЕ ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА И ЂОРЂА РАЈКОВИЋА

Ђорђе Натошевић, Српске пословице

Српске пословице. Прво коло. <К.>, 1859 (1858), г. XXXII, књ. 98, св. II, стр. 89—108. — *Српске пословице.* Друго коло. <К.>, 1859, г. XXXIII, књ. 99, св. I, стр. 172—187. — *Српске пословице.* Треће коло. <К.>, 1859 (1860), г. XXXIII, књ. 100, г. II, стр. 127—143. — *Српске пословице.* Четврто коло. <**>, 1860, г. XXXIV, књ. 101, стр. 137—153. — *Српске пословице.* Пето коло. <**>, 1861 (1860), г. XXXIV, књ. 102, г. II, стр. 115—130. — *Српске пословице.* Шесто коло. <**>, 1862 (1861), г. XXXV, књ. 103, г. I, стр. 115—130. — *Српске пословице.* Седмо коло. <**>, 1862 (1861), г. XXXV, књ. 104, г. II, стр. 150—164. — *Српске пословице.* Осмо коло. <**>, 1863 (1862), г. XXXVI, књ. 105, г. II, стр. 170—182. — *Српске пословице.* Коло девето. <**>, 1863 (1862), г. XXXVI, књ. 106, г. II, стр. 141—156. — *Српске пословице.* Коло десето. <**>, 1864 (1863), г. XXXVII, књ. 107, г. I, стр. 141—157. — *Српске пословице.* Коло једанаесто. <**>, 1866 (1865), г. XXXIX, књ. 110, стр. 235—249. — *Српске пословице.* Коло дванаесто. <**>, 1867 (1866), г. XL, књ. 111, стр. 308—324. — *Пословице.* Коло тринаесто. <**>, 1871 (1867. 1868. и 1869), г. XLI, књ. 112, стр. 374—389. — *Пословице.* (Коло четрнаесто). <**>, 1872 (1870. и 1871), књ. 113, стр. 118—134.

Број штампаних пословица по годинама: Коло I, 1859 — 508; II, 1859 — 438, III, 1859 — 396; IV, 1860 — 466; V, 1861 — 503; VI, 1862 — 495; VII, 1862 — 495; VIII, 1863 — 325; IX, 1863 — 471; X, 1864—488; XI, 1866 — 478; XII, 1867 — 547; XIII, 1871 — 509 и XIV, 1872 — 579. Укупно 6692 [6699!]

III 436292

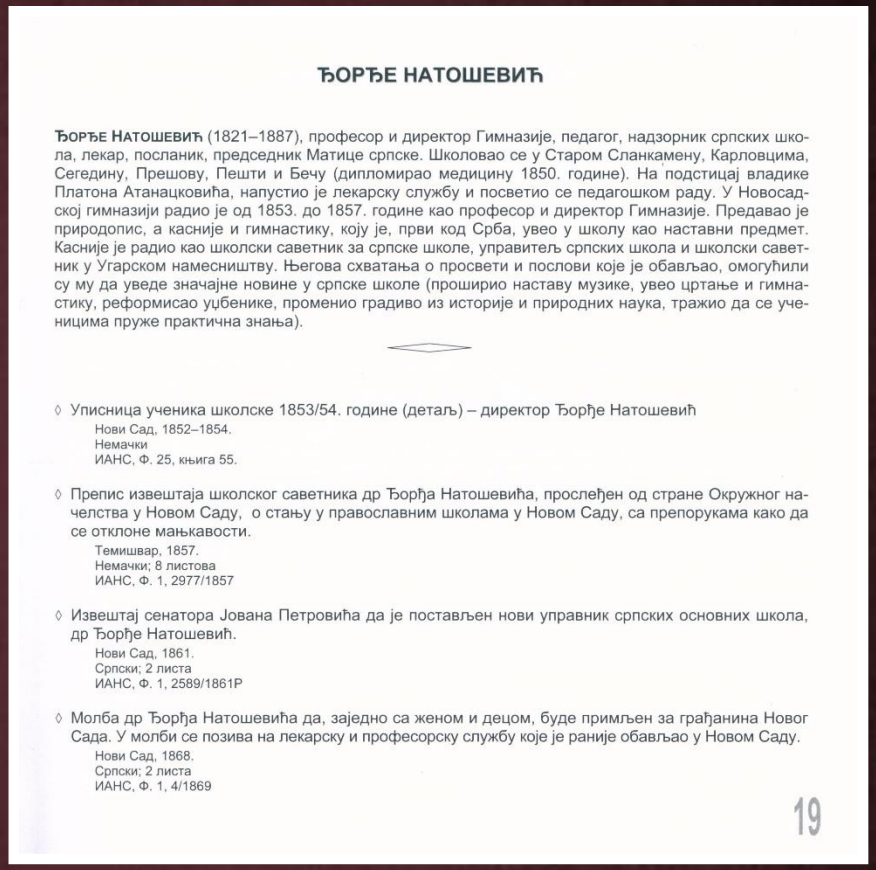

ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ

Ђорђе Натошевић (1821–1887), професор и директор Гимназије, педагог, надзорник српских школа, лекар, посланик, председник Матице српске. Школовао се у Старом Сланкамену, Карловцима, Сегедину, Прешову, Пешти и Бечу (дипломирао медицину 1850. године). На подстицај владике Платона Атанацковића, напустио је лекарску службу и посветио се педагошком раду. У Новосадској гимназији радио је од 1853. до 1857. године као професор и директор Гимназије. Предавао је природопис, а касније и гимнастику, коју је, први код Срба, увео у школу као наставни предмет. Касније је радио као школски саветник за српске школе, управитељ српских школа и школски саветник у Угарском намесништву. Његова схватања о просвети и послови које је обављао, омогућили су му да уведе значајне новине у српске школе (проширио наставу музике, увео цртање и гимнастику, реформисао уџбенике, променио градиво из историје и природних наука, тражио да се ученицима пруже практична знања).

◊ Уписница ученика школске 1853/54. године (детаљ) – директор Ђорђе Натошевић
Нови Сад, 1852–1854.
Немачки
ИАНС, Ф. 25, књига 55.

◊ Препис извештаја школског саветника др Ђорђа Натошевића, прослеђен од стране Окружног начелства у Новом Саду, о стању у православним школама у Новом Саду, са препорукама како да се отклоне манљкавости.
Темишвар, 1857.
Немачки; 8 листова
ИАНС, Ф. 1, 2977/1857

◊ Извештај сенатора Јована Петровића да је постављен нови управник српских основних школа, др Ђорђе Натошевић.
Нови Сад, 1861.
Српски; 2 листа
ИАНС, Ф. 1, 2589/1861Р

◊ Молба др Ђорђа Натошевића да, заједно са женом и децом, буде примљен за грађанина Новог Сада. У молби се позива на лекарску и професорску службу које је раније обављао у Новом Саду.
Нови Сад, 1868.
Српски; 2 листа
ИАНС, Ф. 1, 4/1869

19

КПз II 6532

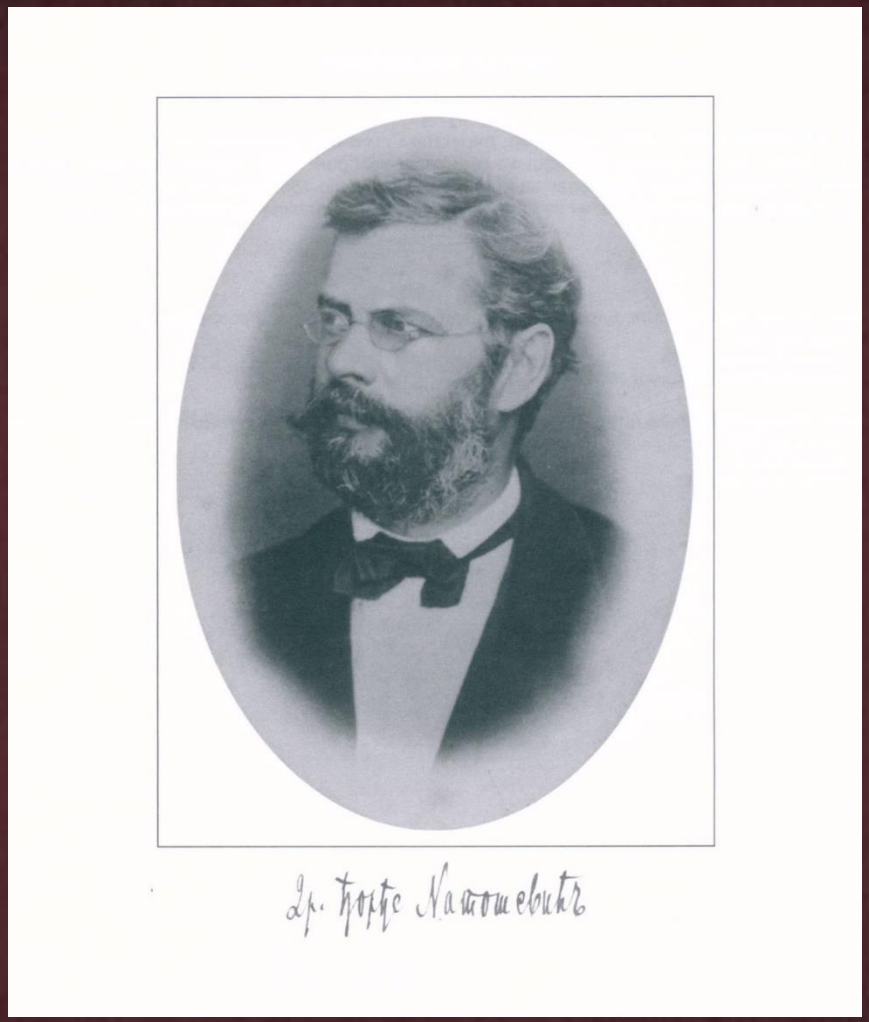

КПЗ II 6532

„Мало је у нас људи који би се могли мерити с Натошевићем у погледу доприноса популаризацији науке. Његови бројни радови о природним наукама представљали су драгоцене прилоге упознавању најширих народних слојева с науком, јер су писани занимљиво и свима разумљивим језиком, а штампани су у календарима и другим народу доступним публикацијама”.

Милан Баковљев

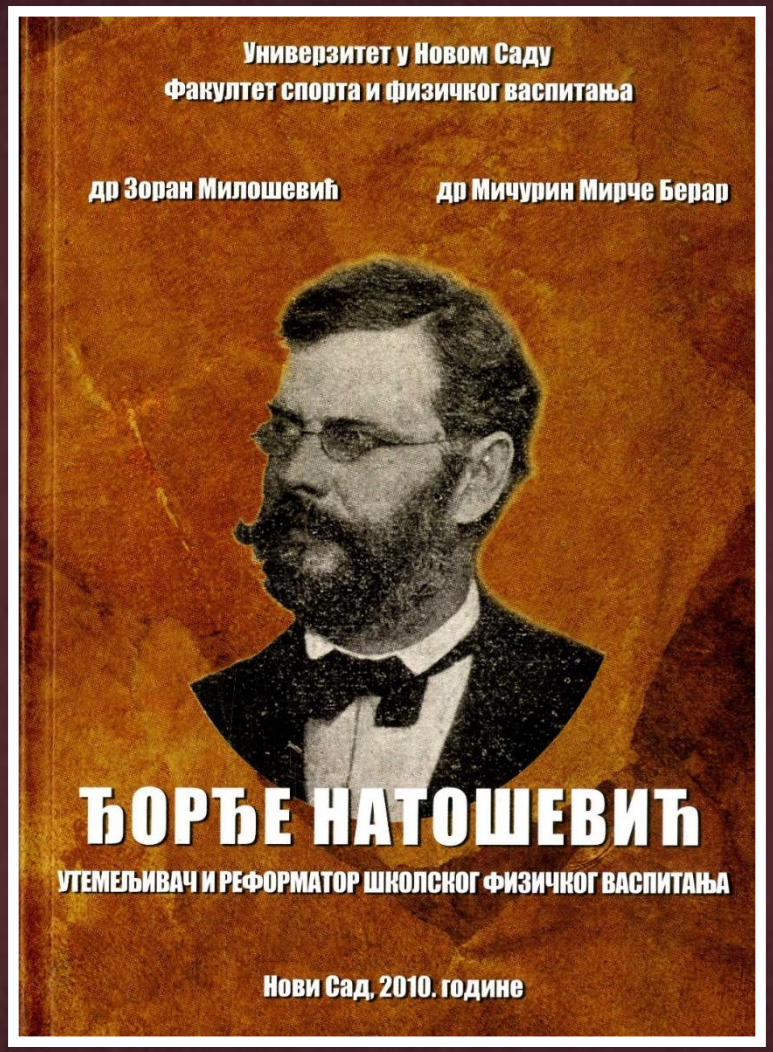
Универзитет у Новом Саду
Факултет спорта и физичког васпитања
др Зоран Милошевић
др Мичурин Мирче Берар
ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ
УТЕМЕЉИВАЧ И РЕФОРМАТОР ШКОЛСКОГ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА
Нови Сад, 2010. године

III 477691

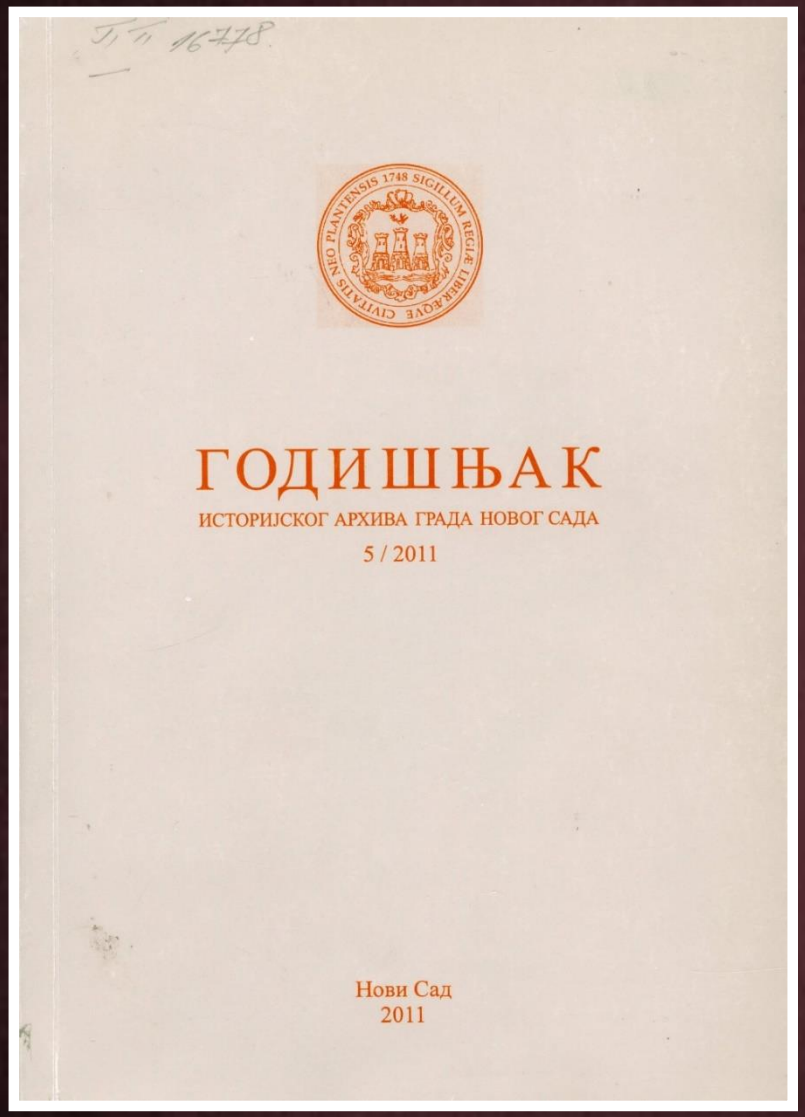

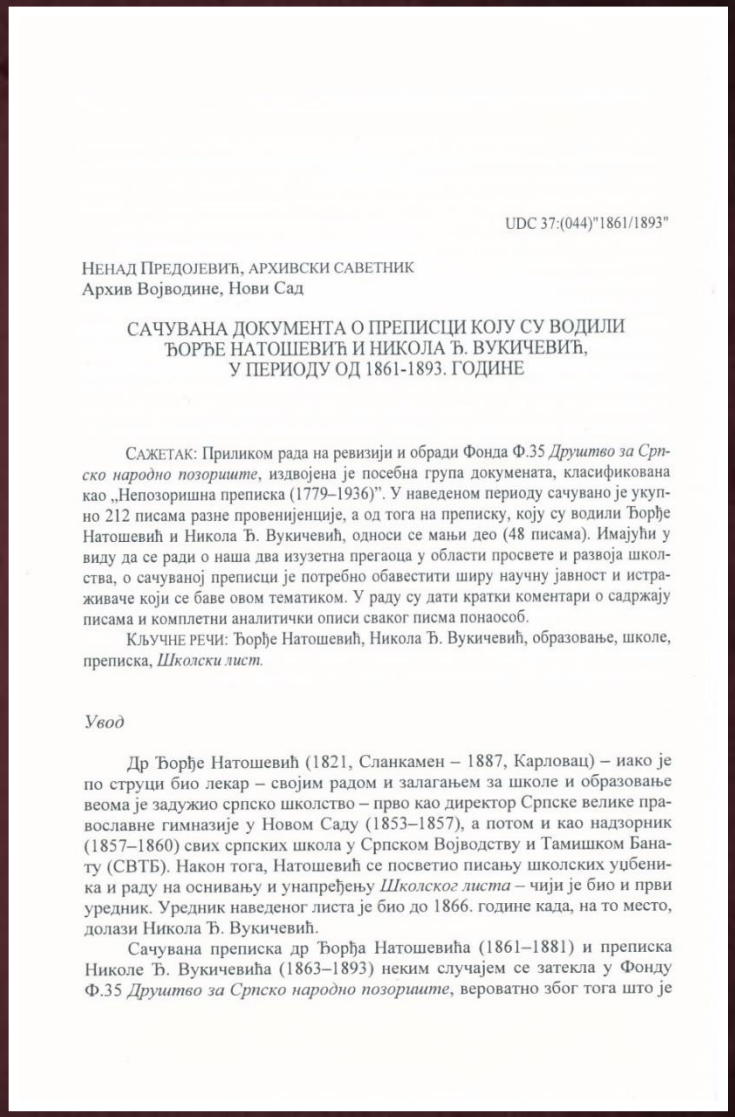

UDC 37:(044)"1861/1893"

НЕНАД ПРЕДОЈЕВИЋ, АРХИВСКИ САВЕТНИК
Архив Војводине, Нови Сад

САЧУВАНА ДОКУМЕНТА О ПРЕПИСЦИ КОЈУ СУ ВОДИЛИ ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ И НИКОЛА Ђ. ВУКИЧЕВИЋ, У ПЕРИОДУ ОД 1861-1893. ГОДИНЕ

САЖЕТАК: Приликом рада на ревизији и обради Фонда Ф.35 *Друштво за Српско народно позориште*, издвојена је посебна група докумената, класификована као „Непозоришна преписка (1779–1936)". У наведеном периоду сачувано је укупно 212 писама разне провенијенције, а од тога на преписку, коју су водили Ђорђе Натошевић и Никола Ђ. Вукичевић, односи се мањи део (48 писама). Имајући у виду да се ради о наша два изузетна прегаоца у области просвете и развоја школства, о сачуваној преписци је потребно обавестити ширу научну јавност и истраживаче који се баве овом тематиком. У раду су дати кратки коментари о садржају писама и комплетни аналитички описи сваког писма понаособ.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Ђорђе Натошевић, Никола Ђ. Вукичевић, образовање, школе, преписка, *Школски лист*.

Увод

Др Ђорђе Натошевић (1821, Сланкамен – 1887, Карловац) – иако је по струци био лекар – својим радом и залагањем за школе и образовање веома је задужио српско школство – прво као директор Српске велике православне гимназије у Новом Саду (1853–1857), а потом и као надзорник (1857–1860) свих српских школа у Српском Војводству и Тамишком Банату (СВТБ). Након тога, Натошевић се посветио писању школских уџбеника и раду на оснивању и унапређењу *Школског листа* – чији је био и први уредник. Уредник наведеног листа је био до 1866. године када, на то место, долази Никола Ђ. Вукичевић.

Сачувана преписка др Ђорђа Натошевића (1861–1881) и преписка Николе Ђ. Вукичевића (1863–1893) неким случајем се затекла у Фонду Ф.35 *Друштво за Српско народно позориште*, вероватно због тога што је

П II 16778/2011.

П II 951/ кн. 497

МАТИЦА СРПСКА 1826

најстарији живи књижевни часопис у Европи покренут 1824

Летопис матице српске

ПРОЗА & ПОЕЗИЈА

Иван Негришорац
Игор Маројевић
Дивна Вуксановић
Горан Гаврић
Никола Чобић
Витомир Милетић Witata
Зоран Антонић

ЕСЕЈИ

Богољуб Шијаковић
Јирген Остерхамел
Нада Крстић
Милена Кулић

СВЕДОЧАНСТВА

Василије Ђ. Крестић
Софија Божић

ИНТЕРВЈУ

Милош Ковић
Бојан Томић

ПРИКАЗИ КЊИГА

Марко Тошовић
Виктор Шкорић
Александар Б. Лаковић
Жељко Милановић
Вељко Станић
Јелена Марићевић
Небојша Вуковић

ПРИКАЗИ ФИЛМОВА

Иван Базрђан

БЛОГ

Марко Тошовић

ЛЕТОПИС СУРФОВАЊА

МАРТ 2016

НОВИ САД

ПРЕДСЕДНИК ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ СПРЕМА СЕ НА ПУТ, У ГОРЊИ КАРЛОВАЦ, КАКО БИ ПРИСУСТВОВАО ИСПИТИМА У УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ, НЕГДЕ У ЛЕТО 1887. ГОДИНЕ

Цео мој живот,
Све то је отворена Књига
За народ! Мисао о здрављу и снази,
О напретку и погледу у будућност,
О реформама које повешће нас тамо
Где бисмо морали бити. Видео сам,
Као сасвим млад, да пропадамо хитро,
А да то нико зауставити неће
Уколико сами нешто не предузмемо.
Зато букваре сачиних и брзину учења
Повећах, да се у срцању време силно
Не губи, но да брзо се писменост стече.
Почех браћу и сестре да учим
Здравом животу: да се сачувају дувана
И силовита пића, заразе и болештине,
Порока и мана! Гимнастику у школе уведох,
Тело да продише плућима пуним
И крвца да свукуда у жилама
Заструју! Да наши људи, целога живота
И што брже, науче усвајати практична умећа
Која животе наше бољима начиниће.
Ми некаквих школа, које би паоре,
Занатлије, трговце њиховом послу училе,
Таких школа ми немамо. Зато бих
Што више књига, корисних за живот
И рад, ја бих да такве књиге помогну
Радозналу човеку, да га поуче и на добре
Путеве усмере. Учитеље вазда подучавах
Како без насиља и батина, а са мудрошћу
И тактом себе, а и друге, до знања
Да доведу! Ето, браћо и сестре,
Ако је и од мене, довољно је!
Тако нешто мислим! Ја своје рекох
И учиних, та променим ли светом,
Не би ми жао било! Исписао сам се већ
По белим страницама повести наше!
Отворих себе као Књигу за народ,
Па пред собом сад стојим,
Спокојан. Путим у себи,
Путим изван себе!
Нек други кажу
Шта ваља
Рећи!

П II 951/2016.

СРПСКИ БИОГРАФСКИ РЕЧНИК

7

Мл—Пан

НОВИ САД
2018

Пр 2306/7

Наталије, епископ улцињски (? — ?), 1199.

Помиње се међу потписницима саборских одлука које су донете на Бијеном сабору. 1199. Наиме, на том сабору је основана Барска архиепископија, са архиепископом Јованом на челу. Међу суфрагатима барској архиепископији помињу се поред улцињског епископа и епископи Скадра, Пилота, Дриваста, Свача и Сарца. Папски поклисари, капелан Јован и подђакон Симон тада су са учесницима овог сабора одредили правила која се у новооснованој архиепископији морају поштовати.

ИЗВОР: Tadija Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, II, *Zagrabiae* 1904, 335—338.

ЛИТЕРАТУРА: Исаија Коматина, *Црква у прошлости српског народа од XI до XIII века*, Београд 2008.

И. Коматина

Натошевић, Дафина Нанја, добротворка (Нови Сад, 1830 — Нови Сад, 10. VIII 1911)

Њен отац је Григорије Јовшић, адвокат и грађанин Новог Сада. Била је чланица прве Повјерилачке женске организације (1867) и допринела отварању и финансирању Српске више девојачке школе. Поводом обележавања двадесетогодишњег рада Јованке Јоаановића Змаја 1874. финансирала је штампање прве издања његових целокупних дела под насловом *Невенке*. Захваљујући њеној иницијативи 1875. основана је филијала Друштва Црвеног крста у Новом Саду у чијем је раду учествовала до краја живота. За време Српско-турског рата 1876/77. у њеној кући су се сакупљали прилози за ратну сирочад, спремали завоји за рањенике и др. Организовала је 1879. акције прикупљања помоћи за поплављене у Сегедину и за пострадале у пожару у Сарајеву, а исте године је допринела храму и пећи радионица који су подигнуте на месту где су се налазиле поља. Под њеним руководством 1880. основана је Добротворна задруга Српкиња Новосадкиња, у којој је била прва чланица, потпредседница а од 1905. и почасна чланица. Била је удата за Ђорђа Натошевића, лекара и реформатора српских народних школа, после чије смрти је Српској вишој девојачкој школи поклонила библиотеку од 4.000 књига. Имала је нерођену Софију у Дапипу. Сахрањена је у породичној гробници на Успенском гробљу у Новом Саду.

ЛИТЕРАТУРА: *Споменица двадесетогодишњег рада (1880—1903) Добротворне задруге Српкиња Новосадкиња*, Нови Сад 1906. 7, 19; К., *Лесбо из места и из народа*, Бранкиц, 1911, 157, 2; Васа Стајић, *Новосадска биографија*, I—III, Нови Сад 1936—1964, I. 102; II, 144, 155; III, 231; Јордан Стојковић, *Знаменити жене Новог Града*, Нови Сад 2001.

Н. Кнежевић

ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ

Натошевић, Ђорђе, лекар, реформатор школства, председник Матице српске (Старе Сланкамен код Инђије, 31. VII 1821 — Карловац, Хрватска, 11. VII 1887)

Основну школу завршио је у Старом Сланкамену у немачкој школи, шест разреда гимназије у Сремским Карловцима, а „филозофију" (седам и осам разреда) похађао у Сегедину и Пешти. Затим је студирао право у Епервјену (данас Прешов, Словачка), да би после две године прешао у Пешту на студије медицине. После три године отишао је у Беч, где је 1850. дипломирао. У Бечу се као студент дружио са Вуком Караџићем, Братком Радичевићем, Богобојем Атанасијевићем, а са кнезом Михаилом Обреновићем, када је био у избеглиштву, стиховао у истој кући.

По завршетку студија дошао је у Нови Сад и започео приватну праксу. У то време био је лични лекар владике Платона Атанацковића који га је и покретао да се посвети просвети. После непуне три године запослио се лекарску службу и 1853. примио професуру у новосадској Српској православној гимназији. Предавао је природопис а затим и гимнастику коју је као предмет увео у наставу у српским школама. Истовремено је до 1857. био директор Српске гимназије.

Дужност школског саветника и надзорника српских православних народних (основних) школа при Намесништву у Темишвару обављао је од 1857. до 1861. По укидању Војводства Србије и Тамишког Баната (1860) вратио се у Нови Сад и још једно време био директор месних основних школа. Крајем 1862. био је једини Србин изабран за члана Школског савета у Угарском намесништву у Будиму. Учествовао је на црквено-народним саборима (1864. и 1869) на којима је подносио своје предлоге школских уредби. Одбио је 1881. да се кандидује за посланика Сабора, због лошег става у српским школама у Аустроугарској. У то време био је у позицији да унапређује школство и спроводи реформе у српском школству.

Поред гимнастике, у наставу је увео и цртање, утврдио музичко образовање, као и вежбе у поскакивању и поређењу за развој осетљивости прстију и говора. Противио се физичком кажњавању ученика. Реформисао је уџбенике и тражио да се њима пружају практична знања из земљоделства, повртарства и сточарства. Био је против учења на памет, увео нову технику читања и писања и усавршио наставу рачуна. Унапредио је наставу из веронауке. Био је приталница савременог начина учења и увео учење читања и писања по аналитичко-синтетичкој (гласовној) методи. За такву методу радио написао је 1868. буквар, а саставио је и читанке за основне школе. Унапредио је српске основне школе које су се од најчешћих у Хабсбуршкој монархији могле мерити са најнапреднијим (немачким и чешким). Схватио је да свака васпитна обнова мора канонети од учитеља, па је унапредио рад Сомборске учитељске школе и настојао да побољша стручну и педагошку спрему постојећих учитеља. Од 1858. организовао је шестогодишње течајеве за усавршавање учитеља у Сомбору, Панчеву, Новом Саду, Карловцу и Пакрацу. Са учитељима је и лично радио и давао им корисне упутстве на су та обог таких односа према шта називали Бабе. У време реформе објавио је своја најзначајнија педагошка дела. Покренуо је 1858. издавање *Школског листа*, и у њему објављивао своје чланке. Као додатак овом листу излазио је и *Пријатељ српске омладине*.

Када је Аустро-угарском нагодбом 1867. укинуто место саветника у Угарском намесништву, стављен је на располагање, па је на позив кнеза Михаила прешао у Београд као референт у Министарству просвете. После кнежевог убиства утицао му није продужио да се врати у Аустроугарску. Пено време живео је у Сланкамену, а 1871. постављен је за главног референта српских школа у Карловачкој митрополији и на тој функцији остао 16 година. За време испита у Учитељској школи у Карловцу испадо му је пиштоло и неке ноћи је изненадио. Сахрањен је на Успенском гробљу у Новом Саду.

Био је активан у Матици српској коју му је 1865. на рашчла дело *Зашто наш народ у Аустрији бро ђада*. Залагао се за пресељење Текелијине залужбине из Пеште у Нови Сад, а веома је заслужан и за повратак чувене Матичине библиотеке „Књиге за народ". Од 1881. до смрти био је председник МС. Бирао је 1864. за дописног, а 1869. за редовног члана СУД. Био је и дописни члан Српског лекарског друштва.

ДЕЛА: *Нешто о школи и народу добијеном од ње*, Нови Сад 1858; *Кратко убеђење на српске народне учитеље*, Нови Сад 1857; *Увиђавно за уређивање буквореног науке учитељским народног учитеља у Аустрији*, Нови Сад 1858; *Беседа о бројне елементе на територијата на бившата Војна и српска*, Нови Сад 1860; *Народна школа*, Нови Сад 1861; *Зашто наш народ у Аустрији бројан?*, 1862; *О ученицима у раду и вану*, *Пријатељ српској*, 1866; *Жалобна у бабину дјетињству*, ЗМС, књ. III, стр. 127, 1866; *О кажњају за ученике*, 1867; *О ученику*, Недјеља, 1867; *Дуван с гледа на здравље*, Београд 1870; *Храна човјека у ученика*, Недјеља, Београд, 1875; *Наука из Свешћа чисто за бачене и на изучи ученика у основној школи*, Нови Сад 1878; *О изрдној коби*, Колиндар Орео, Нови Сад, 1878; *Чешко-српска читанка*, Нови Сад 1896.

ИЗВОРИ: Шематизам Србије, 1863—1864, 1866, 1868—1887, 1897; *Кратка хроника за четврто педесетогодишње доба 1849—1860*, Београд 1973.

ЛИТЕРАТУРА: Арсеније Варађанин, *Др Ђорђе Натошевић, реформатор српске народне школе, 1857—1907*, Београд 1908; Милан Шевић, *О др Ђорђу Натошевићу*, 1921; Растко Јеремић, *Прилоги за биографију ретких Срба нечијег Ведовина 1776—1940*, Нови Сад 1952; Радивој Достанић, *Натошевићева реформа школа*, Нови Сад 1963; *Енциклопедија Новог Града*, 6, Нови Сад 2001, 577—580; *Знаменити људи Сремског Града XIX века*, Сремска Митровица 2003, 575—580.

ФОТОГРАФИЈА: МС

Ј. Мокчановић

Наумовић, Бранко, агроном, директор школе, научни саветник (Копривница код Зајечара, 1901 — Зајечар, 2. II 1975)

Основну школу и гимназију завршио је у Београду, а Пољопривредни факултет — смер агрономије 1924. у Земуну. Постављен је вршио за директора Ниже пољопривредне школе у Житољу. Као директор Ниже пољопривредне школе у Лесковцу (1939—1940) наслужио је за увођење електричног осветљења у овој школи. Пре Другог светског рата био је чиновник у Министарству пољопривреде у Београду а после рата оснивао Рејонску пољопривредну станицу у Зајечару. Био је оснивач и аутогодишњи директор Завода за пољопривреду у Зајечару (1946—1961). Истраживао је до знања научног саветника. Пропагирао је примену нових агрономских мера. Средствима радио се у САД 1954. за методу хибридизације кукуруза и радио на добијању врста хибрида у нашој земљи. Био је члан Ротари клуба у Житољу и у Лесковцу.

Писао је научне радове на теме из области пољопривреде. Обављало је у часописима: *Сељачка читанка* (1940), *Календар сиромашна Село* (1941), *Пољопривредни календар за 1943*, *Пољопривреда* (1954, 1955), *Архив за пољопривредне науке* (1955, 1960, 1963) и *Савремена пољопривреда* (1962—1963, 1965). Кремиран је а урна је положена на Новом гробљу у Београду априла 1975.

ДЕЛА: *Нешто о Житољу*, Просто, Бела рад 1942; *Ливе, дубенова и ђубриво*, Београд, 1942; *Кромпир*, Бела рад 1942; *Конопља*, Београд 1942; *Производња кромпира*, Суботица 1955.

ЛИТЕРАТУРА: *Зборник научних радова*, Зајечар 1976. 13; Зорки Д. Пиневић, *Мисао у Југославији (1764—1940)*,

ДРУШТВО СРПСКЕ СЛОВЕСНОСТИ

за

ВЛАДЕ КНЕЗА СРПСКОГ

МИХАИЛА М. ОБРЕНОВИЋА III.

на своме главноме скупу 21 Јануара 1862 године изабрало је Ваше

ГОСПОДИНЕ

Ђре Ђ[illegible]те Наћоме[illegible]

за

своа домаћег члана [illegible] уђоша ово диплому.

Број 5.

у Београду 4. Октовра 1862 годин[illegible]

Председник

Секретар

Е. Аврамовић

РОМС М 12 968

„Матица српска наредила је да се данас ода с овог места достојна пошта једног од најревноснијих апостола књиге и просвете народне, да се оплете венац признања најбољем и најдуховитијем апостолу данашњег Просветитеља; ономе, који је баш успомену данашњег Светитеља оживео и у школе пресадио, па да се ту ’из уст младенец’ пренаша љубав светитељу Сави с колена на колено; велим, да се изјави топла хвала једном од најзаслужнијих књижевника и оцу нове напредне школе наше, скоро преминулом заслужном председнику Матице српске дру Ђорђу Натошевићу; а коцка је пала на мене почетника, да дижем споменик овако одличном научењаку, овако богатом књижевнику, овако великом човеку…”

Аркадије Варађанин